

VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV

Správa o činnosti

Marec 2012

Verejný ochranca práv podľa § 23 ods. 1 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov predkladá Národnej rade Slovenskej republiky každý rok v prvom štvrtroku správu o činnosti, v ktorej uvedie svoje poznatky o dodržiavaní základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb orgánmi verejnej správy a jeho návrhy a odporúčania na nápravu zistených nedostatkov.

OBSAH

ÚVOD	5
I. ZÁKLADNÉ PRÁVA A SLOBODY, ICH UPLATŇOVANIE A OCHRANA	6
II. PRÍČINY A PREVENCIA PORUŠOVANIA ZÁKLADNÝCH PRÁV A SLOBÔD	8
1. Právo na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov	8
1.1 Zbytočné priet'ahy v súdnom konaní	9
1.2 Zbytočné priet'ahy v konaní ministerstiev	14
1.3 Zbytočné priet'ahy v konaní obvodného úradu životného prostredia	15
1.4 Zbytočné priet'ahy v konaní správy katastra	16
1.5 Zbytočné priet'ahy v konaní stavebného úradu	16
1.6 Zbytočné priet'ahy v konaní obvodného pozemkového úradu	18
1.7 Zbytočné priet'ahy v konaní Sociálnej poisťovne	21
1.8 Zbytočné priet'ahy v konaní úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v spojení s porušením čl. 26 Dohovoru o právach dieťaťa	24
2. Právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate žiteľa	26
3. Právo na pomoc v hmotnej núdzi	28
4. Právo domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a na inom orgáne Slovenskej republiky	29
5. Právo rodičov, ktorí sa starajú o deti, na pomoc štátu	39
6. Právo občanov patriacich k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám používať ich jazyk v úradnom styku	40
7. Právo na informácie	41
III. PRÍČINY A PREVENCIA PORUŠOVANIA POVINNOSTI USTANOVENEJ ZÁKONOM	44
1. Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky	44
2. Správa katastra	45
3. Ministerstvá	46
4. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny	48
5. Sociálna poisťovňa	49
6. Územná samospráva	50

IV. ĎALŠIE ZISTENIA NEDOSTATKOV VO VZŤAHU ORGÁNY VEREJNEJ SPRÁVY A OBČANIA	53
V. VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV A PROKURATÚRA.....	57
VI. PROSTRIEDKY A SPÔSOBY PREDCHÁDZANIA KONFLIKTOV MEDZI ORGÁNMI VEREJNEJ SPRÁVY A OBČANMI	59
VII. VLASTNÁ INICIATÍVA VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV.....	61
1. Zákon o sociálnom poistení.....	61
2. Vydávanie rodných listov osobitnou matrikou	62
3. Zákon o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.....	63
4. Právna úprava postavenia študentov v období od ukončenia vysokoškolského štúdia prvého stupňa vykonaním štátnej záverečnej skúšky do prijatia na vysokoškolské štúdium druhého stupňa	63
5. Právna úprava výsluchu mladistvých osôb	64
6. Kompenzácie ťažkého zdravotného postihnutia.....	66
7. Zvyšovanie právneho vedomia verejnosti.....	67
VIII. MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV	71
1. Spolupráca s krajinami V 4	71
2. Spolupráca s inými krajinami	71
3. Medzinárodný ombudsmanský inštitút	72
4. Komisár Rady Európy pre ľudské práva + Peer-to-Peer projekt (P2P).....	72
5. Európsky ombudsman a Sieť európskych ombudsmanov.....	73
6. ENOC.....	73
7. Projekt ENYA	74
IX. ĎALŠIE ČINNOSTI VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV.....	75
X. KANCELÁRIA VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV.....	77
1. Personálne zabezpečenie kancelárie.....	77
2. Rozpočet a sídlo kancelárie	78
3. Návrh opatrení	79
ZÁVER.....	80
PRÍLOHY	81

ÚVOD

V desiatej správe o činnosti verejný ochranca práv upozorňuje na porušenia základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb, ako aj na porušenia povinnosti ustanovenej zákonom, ktoré preukázal za obdobie od 1. marca 2011 do 31. decembra 2011. Túto zmenu hodnoteného obdobia si vyžiadala skutočnosť, že verejný ochranca práv končí výkon funkcie.

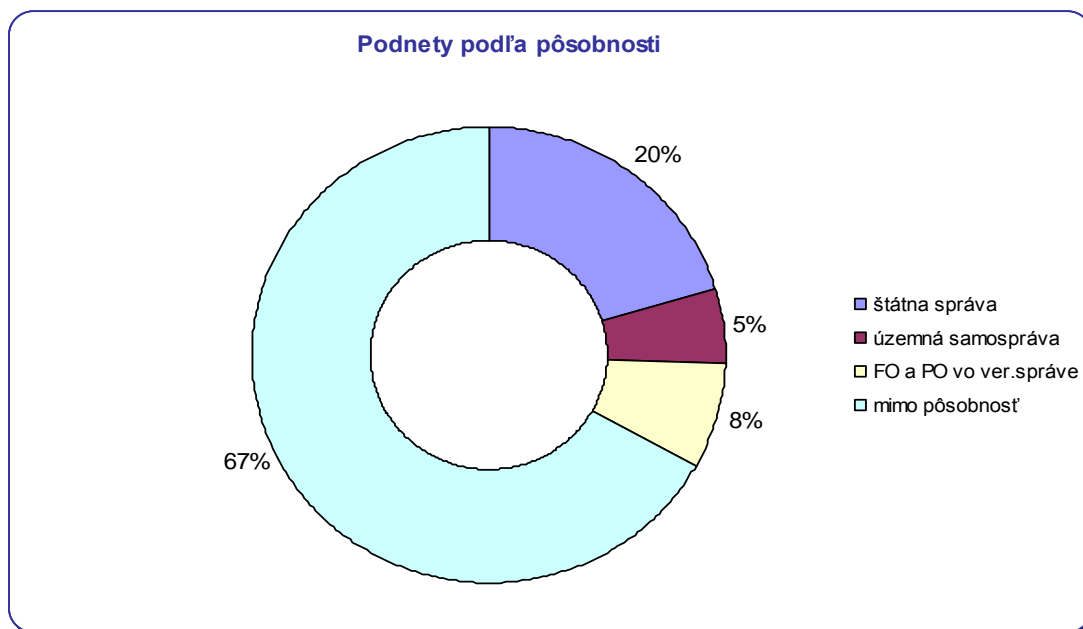
V správe, na základe analýzy podnetov od fyzických osôb a právnických osôb, ako aj konania z vlastnej iniciatívy, poukazuje na nedostatky v činnosti orgánov verejnej správy a poskytuje návrhy a odporúčania na nápravu zistených nedostatkov. Venuje sa aj súčinnosti s orgánmi verejnej správy, konaniu z vlastnej iniciatívy v oblasti zvyšovania právneho vedomia verejnosti a iniciatíve vo vzťahu k legislatívnemu procesu. Informuje tiež o medzinárodnej spolupráci a činnosti Kancelárie verejného ochrancu práv.

I. ZÁKLADNÉ PRÁVA A SLOBODY, ICH UPLATŇOVANIE A OCHRANA

Je nepochybné, že porušovanie základných práv a slobôd je potrebné chápať ako zlo, ktoré ohrozuje jednotlivca, spoločnosť a štáty i ich mierovú koexistenciu a spoluprácu. Preto i boj proti ich porušovaniu musí byť chápaný ako právo i povinnosť štátu. Čím účinnejšie sú prostriedky ochrany, tým lepšie plní štát svoje funkcie a tým lepšie chráni i základné práva a slobody. Je potrebné zdôrazniť, že základné práva a slobody sú chápané ako základné a nedotknuteľné hodnoty, pre ktoré podľa čl. 12 Ústavy Slovenskej republiky platí, že sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné. Na území Slovenskej republiky sa nielen deklarujú, ale aj reálne zachovávajú a nedochádza k ich masovému porušovaniu. Pri ich uplatňovaní nikoho nemožno poškodzovať, zvyhodňovať alebo znevýhodňovať.

Celkovo verejnému ochrancovi práv bolo k 31. decembru 2011 doručených 23 211 podnetov. V hodnotenom období to bolo 1577 podnetov. Celkom preukázal 1528 porušení a v hodnotenom období 129 porušení.

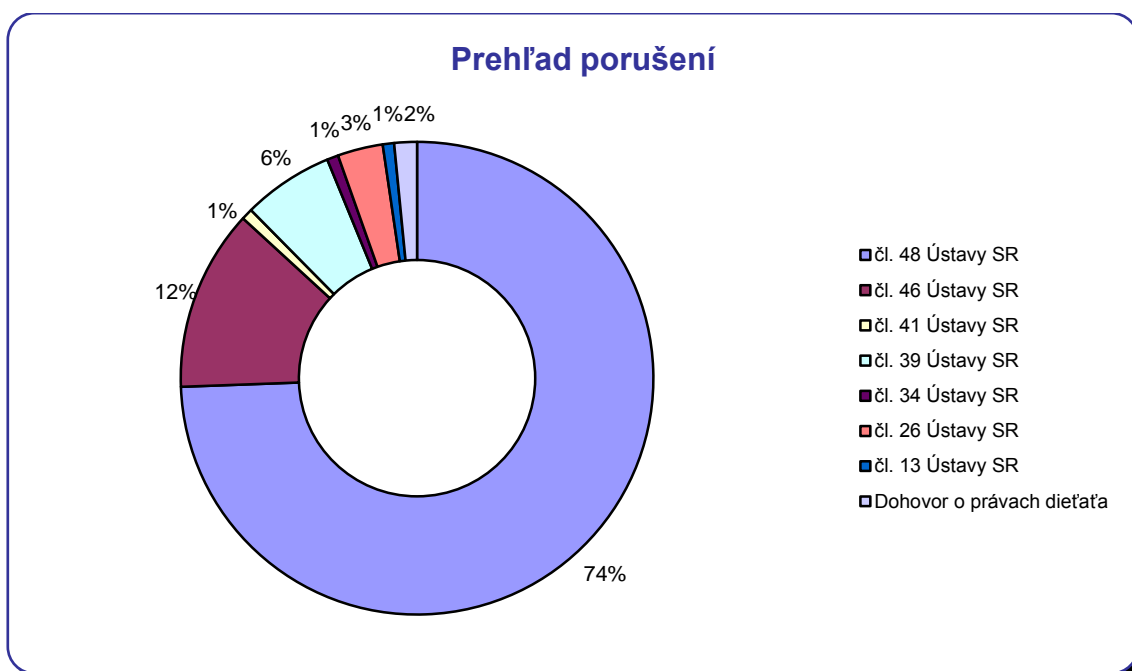
Pomoc poskytovaná verejným ochrancom práv je bezplatná a zo strany občanov vyhľadávaná. Okrem riešenia podnetov, verejný ochranca práv so svojimi spolupracovníkmi, poskytuje z vlastnej iniciatívy usmernenia i v tých prípadoch, ktoré nepatria do jeho pôsobnosti. Ide o veľký počet prípadov.

Z počtu 129 prípadov porušenia základných práv a slobôd v hodnotenom období:

- v 96 prípadoch išlo o porušenie základného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov, zaručeného článkom 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky,

- v 16 prípadoch išlo o porušenie základného práva, podľa ktorého sa každý môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky, zaručeného článkom 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky,
- v 1 prípade išlo o porušenie základného práva na pomoc štátu rodičom, ktorí sa starajú o deti, zaručeného článkom 41 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky,
- v 7 prípadoch išlo o porušenie základného práva na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa, zaručeného článkom 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky,
- v 1 prípade išlo o porušenie základného práva na takú pomoc v hmotnej núdzi, ktorá je nevyhnutná na zabezpečenie základných životných podmienok, zaručeného článkom 39 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky,
- v 1 prípade išlo o porušenie základného práva občanov patriacich k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám používať ich jazyk v úradnom styku, zaručeného článkom 34 ods. 2 písm. b) Ústavy Slovenskej republiky,
- v 4 prípadoch išlo o porušenie základného práva na informácie, zaručeného čl. 26 Ústavy Slovenskej republiky,
- v 1 prípade došlo k porušeniu článku 13 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého povinnosti možno ukladať len na základe zákona, v jeho medziach a pri zachovaní základných práv a slobôd,
- v 2 prípadoch išlo o porušenie práva dieťaťa na výhody sociálneho zabezpečenia, zaručeného článkom 26 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa.

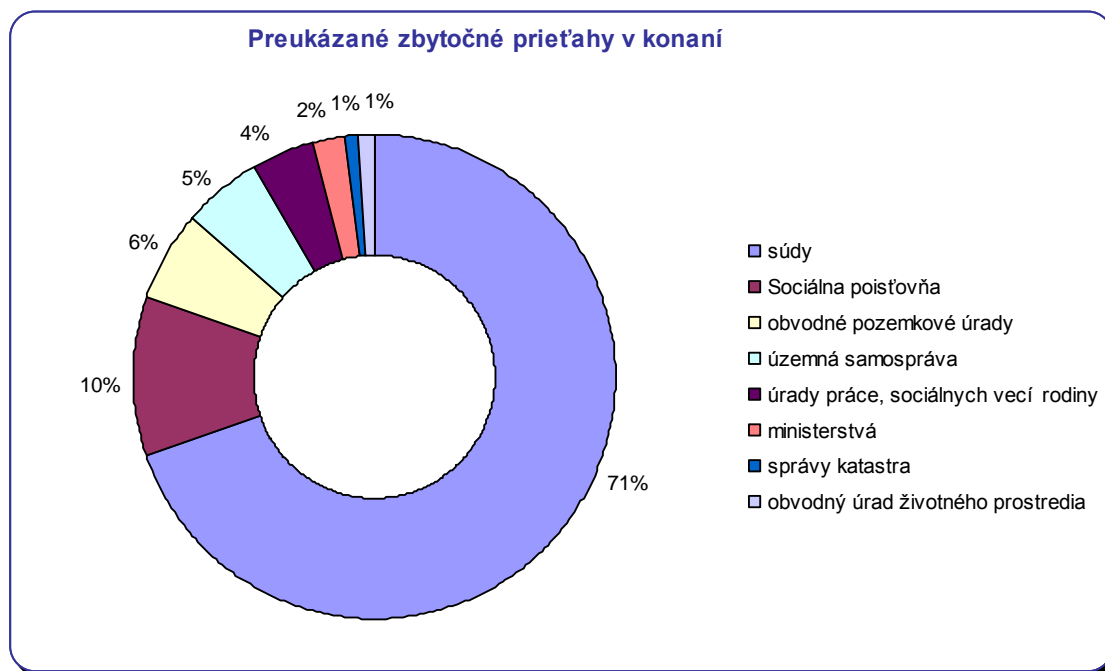

II. PRÍČINY A PREVENCIA PORUŠOVANIA ZÁKLADNÝCH PRÁV A SLOBÔD

1. Právo na prerokovanie vecí bez zbytočných priet'ahov

Právo uvedené v názve tejto podkapitoly je najčastejšie porušovaným základným právom. K jeho porušovaniu dochádza tak v súdnom konaní, ako aj v iných konaniach orgánov verejnej správy. V uplynulom období verejný ochranca práv preukázal porušenie základného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných priet'ahov v 96 prípadoch.

Z uvedeného počtu prípadov došlo k zbytočným priet'ahom v súdnom konaní v 67 prípadoch. V ostatných 29 prípadoch išlo o zbytočné priet'ahy v iných konaniach. Tak ako v predchádzajúcich správach, aj v tejto je potrebné zdôrazniť, že ide o fenomén, ktorý negatívne vplýva na dôveryhodnosť orgánov tak moci súdnej, ako i správnych orgánov v očiach verejnosti a v očiach účastníkov konania a tiež na reálnu vymožitelnosť práva.

Odstránenie problémov v súvislosti s uplatňovaním práva na prerokovanie vecí bez zbytočných priet'ahov je potrebné hľadať pri uskutočňovaní príslušných opatrení, tak na úrovni súdov, ako aj na úrovni ostatných orgánov verejnej správy. Musia to byť opatrenia systémového charakteru, vyžadujúce si súčinnosť celej oblasti verejnej správy.

1.1 Zbytočné priet'ahy v súdnom konaní

V uplynulom období, tak ako po iné roky, boli jednými z najčastejších porušovateľov základného práva na verejné prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov, zistené verejným ochrancom práv, súdy. Právo na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov (v primeranej lehote) je jednou z procesných záruk spravodlivého procesu, ktorý je súčasťou práva na súdnu a inú právnu ochranu, zaručeného čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Ústava Slovenskej republiky pritom nezaručuje právo, aby bola vec prerokovaná bez akýchkoľvek priet'ahov. **Oprávnená osoba má právo na taký postup štátneho orgánu (napr. súdu), ktorý je zbavený zbytočných priet'ahov.** Preto je vždy nevyhnutné posúdiť, ako sa v okolnostiach konkrétneho prípadu rešpektuje účel práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov.

Porušenie práva zaručeného čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky sa posudzuje so zreteľom na zložitosť prejednávanej veci, ktorá je vyjadrená zložitou skutkovou stavou veci a platnou právnou úpravou relevantnou na rozhodnutie o veci, na správanie sa osoby, ktorá požiadala o súdnu ochranu (teda účastníka konania), ako aj na spôsob činnosti súdu v období, v ktorom sa namieta porušenie práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov. Prípadné porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov verejný ochranca práv preskúmaval v kontexte s jeho podstatou, ktorou je odstránenie stavu právnej neistoty osoby domáhajúcej sa rozhodnutia súdu. Stav právnej neistoty sa totiž neodstráni tým, že súd v konaní nariadi pojednávanie, alebo že vykoná úkon. Stav právnej neistoty je odstránený až právoplatným rozhodnutím súdu vo veci samej. Ústava Slovenskej republiky vo svojom siedmom oddiele druhej hlavy, v rámci úpravy práva na súdnu ochranu, pripisuje osobitný význam tomu, aby sa spravodlivosť nevykonávala s oneskorením, ktoré by mohlo ohroziť právo na súdnu ochranu vo svojej podstate, a tým ohroziť účinnosť a dôveryhodnosť justície. Ústava takto zaviazala predovšetkým súdy, ako garantov spravodlivosti, na prijatie príslušných opatrení umožňujúcich prerokovanie vecí bez zbytočných priet'ahov, a tým vykonanie spravodlivosti v primeranej lehote.

Faktorom, zohľadňovaným v rámci kritéria skutková a právna zložitosť veci, je aj to, aký význam má konanie pre účastníka konania. Je prirodzené, že **konanie s vyšším významom by malo postupovať plynulejšie, jednotlivé procesné úkony by sa mali realizovať rýchlejšie, pokiaľ možno čo najefektívnejšie, smerujúc k vydaniu rozhodnutia vo veci samej, a tým k odstráneniu právnej neistoty účastníkov konania.** Z tohto pohľadu možno konania rozdeliť do dvoch kategórií. Prvá kategória konaní nie je konkrétne vymedzená a možno sem zaradiť všetky bežné konania, ktoré tvoria náplň agendy súdov. Ide predovšetkým o majetkové spory, ako je určenie vlastníckeho práva, zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva či bezpodielového spoluvlastníctva manželov, spory vyplývajúce z obchodnoprávných či občianskoprávných zmluvných záväzkov, za podmienky, že nemajú bezprostredný vplyv na zabezpečenie existenčných prostriedkov účastníka konania. Možno sem zaradiť aj trestné konania, v ktorých ale plynulosť činnosti súdu musí byť zohľadňovaná striktnejšie v porovnaní s konaním podľa občianskeho súdneho poriadku. Súvisí to s právami nielen osoby obžalovanej zo spáchania trestného činu, ale aj s právami iných strán konania, predovšetkým poškodeného. Ak ide o prípady, keď sa obžalovaný nachádza vo väzbe, požiadavky na plynulosť a rýchlosť konania narastajú, pretože dochádza k obmedzeniu základných ľudských práv a slobôd u osoby, na ktorú sa stále hľadí ako na nevinnú.

Druhú kategóriu konaní z pohľadu významu pre účastníka konania tvoria konania, ktoré by mali byť vedené vyššou ako bežnou rýchlosťou. Judikatúra Ústavného súdu Slovenskej republiky ako aj Európskeho súdu pre ľudské práva tu používa pojmy ako „osobitná rýchlosť“ či v odôvodnených prípadoch až „výnimočná či mimoriadna rýchlosť“. Dôvodom potreby zvýšenej rýchlosti takýchto konaní, a teda aj prísnejšieho hodnotenia kritérií majúcich vplyv na porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov, je **zvýšený záujem účastníka konania na jeho právoplatnom skončení, potreba čo najrýchlejšie rozhodnúť o predmete konania, ktorého prejednanie a predovšetkým rozhodnutia sa účastník konania na súde domáha**. Spravodlivosť súdneho konania sa totiž vo všeobecnosti spája s tým, že pomalé súdne konanie spravodlivosť ohrozuje (pomalá spravodlivosť je odmietnutá spravodlivosť). Navyše, predlžovanie súdneho konania veľakrát vyhovuje jednej strane súdneho sporu, v dôsledku čoho súd prestáva byť nestranným. Platí to tak v sporových konaniach, ako aj v nesporových konaniach.

Podľa judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva sa z hľadiska rýchlosti „osobitná rýchlosť“ konania vyžaduje v pracovnoprávných sporoch, ďalej v sporoch týkajúcich sa dôchodkov, predovšetkým invalidných, vo veciach sociálneho zabezpečenia, v sporoch týkajúcich sa náhrady škody za ublíženie na zdraví a podobne. Vo všeobecnosti teda ide o spory, ktoré majú vzťah k zdrojom obživy účastníkov konania. Časové hľadisko zohráva v týchto sporoch dôležitú úlohu, rovnako ako vo veciach osobného stavu a veciach starostlivosti súdu o maloletých, kde je potrebné, aby sa postupovalo osobitnou alebo mimoriadnou rýchlosťou konania.

Za hodnotené obdobie činnosti verejného ochrancu práv bolo zistené, že **nemalá časť preukázaných porušení sa týkala takých druhov konaní, ktoré by mali byť prejednané a rozhodnuté vyššou rýchlosťou konania súdu**. Išlo predovšetkým v zvýšenej miere o pracovnoprávne problémy (neplatnosť skončenia pracovného pomeru, neplatnosť rozviazania štátnozamestnaneckého pomeru, či určenie, že navrhovateľka bola poškodená pri výberovom konaní). Ak ide o pracovnoprávny spor, v ktorom sa rieši existenčná otázka, ktorou je trvanie pracovného pomeru, je s tým spravidla spojený nárok na náhradu mzdy, ktorá predstavuje príjem zabezpečujúci živobytie. V týchto sporoch by mal preto súd postupovať čo najrýchlejšie a najefektívnejšie. Stav neistoty ohľadne trvania pracovného pomeru totiž závažne ovplyvňuje zabezpečovanie životných potrieb účastníka konania a jeho rodiny. Pracovný pomer predstavuje pre účastníka konania istotu, že má zabezpečený zdroj príjmov, z ktorých môže uhrádzať náklady na zabezpečenie životných potrieb seba a svojej rodiny.

Ako už bolo uvedené, napriek zvýšenému záujmu účastníka konania v pracovnoprávných sporoch, ktorému by mala zodpovedať zvýšená dôslednosť a aktivita súdu na prejednanie a rozhodnutie jeho sporu, verejný ochranca práv zistil viacero prípadov, kedy tomu tak nebolo. Takým prípadom bol aj podnet vo veci konania vedeného na okresnom súde o návrhu na určenie neplatnosti skončenia pracovného pomeru. Hodnotenie prvých dvoch kritérií v tomto prípade nemalo prílišný význam, pretože ich vplyv vo vzťahu k zbytočným prieťahom bol vzhľadom na dovedajší priebeh konania minimálny. Kritérium skutkovej a právnej zložitosti veci sa v prebiehajúcom konaní absolútne neprejavilo. Ku kritériu správania sa účastníkov konania bolo možné povedať iba toľko, že návrh na začatie konania obsahoval chyby, ktoré museli byť na základe výzvy súdu odstránené. Aj význam tejto okolnosti však bol v otázke dĺžky konania zanedbateľný. Hodnotenie tretieho kritéria, čiže činnosti samotného súdu, bolo už ale odlišné, pretože tento faktor rozhodujúcim spôsobom ovplyvnil posudzovanie zbytočných prieťahov v danom konaní. Od výzvy

na odstránenie chýb návrhu z februára 2010 nevykonala okresný súd žiaden procesný úkon až do mája 2011, kedy vyzval odporcu na vyjadrenie sa k návrhu. Bolo zobrať do úvahy, že sa vyskytli objektívne okolnosti, na základe ktorých bola vec pridelená inej sudkyni, no táto skutočnosť nič nezmenila na **výslednej nečinnosti okresného súdu v trvaní pätnásť mesiacov**. V rámci tohto obdobia bolo treba zohľadniť aj potrebu naštudovania nového spisu po jeho pridelení konajúcej sudkyni. V prípade posledného pridelenia veci novej sudkyni, **trvalo celých deväť mesiacov, kým bol zrealizovaný nejaký procesný úkon. Zodpovednosť za zbytočné prietahy v tomto súdnom konaní, ako aj vo všetkých iných, vyvodil verejný ochranca práv proti orgánom riadenia a správy súdu**, ktorými sú predseda a podpredseda súdu. Tieto orgány súdu podľa konštantnej judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky zodpovedajú aj za tie prietahy v súdnom konaní, ktoré sú spôsobené zbytočnou nečinnosťou notárov ako súdnych komisárov (t. j. v dedičskom konaní) a súdnych znalcov, a to konkrétne vtedy, ak sa súd s nečinnosťou na strane týchto subjektov nevyrovnal v rámci možností, ktoré mu na to ustanovuje právny poriadok. V tomto prípade, keďže z celej dĺžky konania sa jeho absolútna väčšina vyznačovala nečinnosťou okresného súdu, verejný ochranca práv požiadal podpredsedníčku súdu, aby ako orgán riadenia a správy okresného súdu na konanie dohliadla tak, aby sa ďalšie zbytočné prietahy už nevyskytli.

Aj ďalší prípad zbytočných prietahov v pracovnoprávných sporoch dokumentuje to, že napriek požiadavke osobitnej rýchlosti takýchto konaní to tak nie je, a to nielen v konaní pred súdom prvého stupňa, ale aj pred súdom odvolacím. V prípade sporu o náhradu mzdy za značne dlhé obdobie, vo výške niekoľko desiatok tisíc eur, bol krajskému súdu, ako odvolaciemu súdu, spis predložený v máji 2010. Následne bol zrealizovaný iba právny rozbor a spis predložený sudcovi spravodajcovi. Pri preskúmaní či obdobie od začatia konania na krajskom súde po prvé pojednávanie vo veci (resp. rozhodnutie bez pojednávania) vykazuje znaky zbytočných prietahov, bolo nutné prihliadnuť aj na potrebu členov odvolacieho senátu oboznámiť sa s právnou vecou a naštudovať spis, prípadne zvážiť opatrenia, ktoré vzhľadom na okolnosti uvedeného prípadu bude potrebné a účelné pred nariadením pojednávania vykonať. Takúto činnosť totiž možno považovať za činnosť smerujúcu k účelu konania a k zabezpečeniu právnej istoty účastníkov konania, a preto nemá povahu zbytočného a neodôvodneného prietahu, ktorý spôsobil súd svojou nečinnosťou. V stanovisku bývalej predsedníčky súdu bola dĺžka predmetného konania o odvolaní na súde odôvodnená vysokým počtom doručených vecí na súd, čo spôsobuje, že vybavovanie vecí trvá osem až dvanásť mesiacov. Rýchlosť konania súdu bolo potrebné hodnotiť nielen z pohľadu **dĺžky jeho nečinnosti (jeden rok)**, ale aj z celkovej dĺžky súdneho konania a predmetu konania, ktorý vyžadoval osobitnú rýchlosť konania, pretože **žalobkyňa bola nielen bez príjmu, ale aj bez možnosti uplatnenia si nároku na predčasný starobný dôchodok (z dôvodu nemožnosti výpočtu priemerného mesačného príjmu)**. Vzhľadom na všetky uvedené skutočnosti verejný ochranca práv považoval činnosť súdu pri odvolaní za zbytočný prietah a konanie za neprimerane dlhé. Bývalá predsedníčka krajského súdu vo svojom písomnom stanovisku verejnému ochrancovi práv oznámila, že vybavenie vecí, vzhľadom na jej predmet ako i vzhľadom na vysoký počet doručených vecí, možno predpokladať ešte v prvom polroku roku 2011. V tejto súvislosti ale pri vybavení sťažnosti žalobkyne, dňa 9. novembra 2010, predsedníčka krajského súdu oznámila: „Vybavenie predmetnej veci vzhľadom na jej predmet, ako i vzhľadom na vysoký nápad vecí na občianskoprávnom úseku, možno očakávať v prvom štvrtroku budúceho roka 2011“. Vzhľadom na výsledky vybavenia podnetu a stav pretrvávajúcej nečinnosti súdu verejný ochranca práv bývalú predsedníčku krajského súdu požiadal, aby ako orgán riadenia a správy súdu dohliadla na plynulosť konania tak, aby v ňom už k ďalším zbytočným prietahom nedošlo a právna neistota účastníkov konania bola odstránená rozhodnutím súdu vo veci samej minimálne v ňou určenej lehote. Až

na urgenciu mu bolo doručené oznámenie nového predsedu krajského súdu o prijatých opatreniach. Z oznámenia vyplynulo, že konanie bolo ukončené v máji 2011 a vec bola zaslaná okresnému súdu. Zbytočné priet'ahy v konaní o odvolaní tak boli odstránené.

Spoluprácu s orgánmi riadenia a správy súdov verejný ochranca práv v uplynulom období hodnotí ako korektnú a pomerne efektívnu, ojedinele sa vyskytujúce nedostatky ako v posledne spomenutom podnete boli spravidla operatívne odstránené.

Z uvedeného prípadu a z podobných prípadov možno zovšeobecniť jeden z dôvodov vykázaných zbytočných priet'ahov v konaní, ktorý osobitne vystupuje do popredia v prípade odvolacieho a dovolacieho konania – **zaťaženost' súdov**. Zodpovednost' súdu, resp. orgánov riadenia a správy súdu, za zbytočné priet'ahy nevyklučujú ani objektívne okolnosti, spočívajúce v množstve prerokúvaných vecí a v personálnej nedostatočnosti. V tejto súvislosti, podľa judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky, právo na prerokovanie vecí bez zbytočných priet'ahov priznáva oprávneným osobám širšiu právnu ochranu ako len pred úmyselným alebo nedbanlivostným správaním sudcu konajúceho vo veci. Otázky množstva vecí a personálne a organizačné problémy súdu nie sú podstatné pre posúdenie toho či nedošlo k neodôvodneným priet'ahom v konaní. Ich zodpovedanie a objasnenie môže pomôcť iba pri hľadaní príčin priet'ahov v rámci súdu. Zaťaženost' súdov ako taká je tak tvorená skupinou navzájom súvisiacich problémov spôsobujúcich zbytočné priet'ahy, na ktoré verejný ochranca práv upozorňoval už v minulých správach o činnosti. Sú nimi **nedostatočné personálne obsadenie súdov**, komplikácie spôsobené sťažami sudcov na iných súdoch, ako aj vzájomným zastupovaním sudcov zo zdravotných a iných dôvodov, **množstvo prejednávanych vecí**, ako aj stále pretrvávajúca potreba dokončiť konania vo veciach z predchádzajúcich období.

Prevenciu zbytočných priet'ahov, v kontexte zaťaženosti väčšiny súdov, možno vnímať v dvoch rovinách. Jednou je uvedomenie si reálnosti potreby personálneho posilnenia takýchto súdov, nielen (a nevyhnutne) čo do počtu sudcov, ale aj čo do počtu ostatných zamestnancov súdu, ako napr. vyšších súdnych úradníkov, asistentov či tajomníkov jednotlivých senátov. Druhou rovinou je potreba kladenia dôrazu na riadiace a organizačné schopnosti predsedu súdu a ním zavedenú fungujúcu organizáciu práce, zvyšovanie jej efektívnosti a kontroly ako v celom kolektíve, tak aj v prípade jednotlivcov.

Nemalá časť preukázaných porušení sa týkala konaní súdov **vo veciach starostlivosti o maloletých**, predovšetkým úpravy rodičovských práv a povinností po rozchode (rozvode) rodičov maloletých detí. V jednotlivých konaniach bol napríklad súd od doručenia návrhu na zverenie maloletej do osobnej starostlivosti štyri mesiace nečinný a nevykonal ani jeden úkon. Po predvolaní matky maloletého dieťaťa na výsluch opätovne došlo k štvormesačnej nečinnosti súdu. Inde zabezpečenie prekladu do poľského jazyka trvalo súdu takmer rok, pričom súd pristúpil k urgovaniu prekladateľa zabezpečujúceho preklad do poľského jazyka až po deviatich mesiacoch od pribratia prekladateľa do konania. V ďalšom išlo o obdobie nečinnosti súdu v trvaní jedného roka v konaní o súdny výkon rozhodnutia vo veciach starostlivosti o maloletých.

Podľa Občianskeho súdneho poriadku, ak zákon neustanovuje inak, **vo veciach starostlivosti súdu o maloletých rozhodne súd bez zbytočného odkladu, najneskôr do šiestich mesiacov odo dňa začatia konania**. Konanie možno predĺžiť len z vážnych dôvodov. Ustanovenie šesťmesačnej lehoty v tomto druhu konaní vychádza zo zvýšeného

záujmu spoločnosti v čo najkratšom časovom úseku odstrániť nepriaznivý stav vo výchove maloletých detí.

Osobitnou zložitou sa spravidla vyznačujú súdne **konania s tzv. cudzím prvkom**, ktorých počet najmä v posledných rokoch narastá - najmä vo vzťahu k členským štátom Európskej únie, ale aj tretím štátom. Cudzí prvok v konaní má vplyv nielen na právne posúdenie návrhu a rozhodovanie o ňom, ale zapríčiňuje aj objektívne časovo náročnejšie vykonávanie procesných úkonov súdu.

Do skupiny „bežných“ konaní, kde verejný ochranca práv zistil porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, patrili v uplynulom období opakovane najmä konania vo veciach **ochrany vlastníckeho práva, vyporiadania bezpodielového spoluvlastníctva manželov, zapltenie peňažnej sumy či pohľadávky a konania o dedičstve a s ním súvisiace konania – určenie vecí patriacich do dedičstva, či neplatnosť právneho úkonu, exekučné konania a trestné konania.**

Ako príklad možno uviesť konanie o vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov, kde bol podaný návrh na začatie konania v marci 1993. Kritérium skutkovej a právnej zložitosti veci sa prejavilo v tom smere, že predmetom bezpodielového spoluvlastníctva manželov (ďalej len „BSM“) bola, okrem iného, aj nehnuteľnosť, čo si vyžiadalo potrebu znaleckého dokazovania na zistenie hodnoty tejto nehnuteľnosti. O obsahovej náročnosti daného konania svedčí aj fakt vyplývajúci z pomerne výrazného počtu pojednávaní. Tomuto konaniu bolo možné priznať istý stupeň zložitosti, opodstatňujúci aj dlhší čas prejednávania veci a rozhodnutia vo veci samej. Najvýznamnejším faktorom, ktorý sa pričínal o vznik zbytočných prietáhov, však bola nečinnosť okresného súdu. V júni 1993 sa konalo pojednávanie a ďalšie pojednávanie sa uskutočnilo až po takmer ôsmich mesiacoch. Podobná situácia, s prakticky rovnakým obdobím nečinnosti súdu medzi dvomi pojednávaniami, sa opakovala aj neskôr. Nepochybne závažnejšie obdobie nečinnosti okresného súdu bolo možné registrovať po februári 1999. V nasledujúcom období prišlo niekoľkokrát k zmene v osobe konajúceho sudcu, no k žiadnemu procesnému úkonu vo veci samej neprišlo až do júna 2004, kedy bola zaslaná výzva navrhovateľovi. Aj v podmienkach pracovnej vyťaženia sudcov a súvisiacej potreby zmeny organizácie práce na súde sa dá obdobie piatich rokov a štyroch mesiacov jednoznačne označiť za ničím neodôvodnenú a objektívnym okolnostiam absolútne neprimeranú pasivitu súdu. Ani týmto však neprišlo k ukončeniu zbytočných prietáhov v predmetnom konaní. Po tom, ako bola súdu doručená žiadaná správa Železničnej spoločnosti, a. s. (v januári 2005), sa konalo pojednávanie až vo februári 2007, to znamená po dvoch rokoch a jednom mesiaci. Došlo teda k zbytočným prietahom v celkovej dĺžke viac ako osem rokov.

Aj v tomto konaní, ako často aj v iných sporových konaniach, malo vplyv na celkovú dĺžku konania správanie sa účastníkov. V priebehu konania bola viackrát vznesená námietka zaujatosti, či už proti sudcom okresného súdu alebo sudcom krajského súdu, a to zo strany oboch účastníkov konania. Účastníci konanie predlžovali aj z titulu svojej pomerne častej neúčasti na pojednávaniach. Nebolo výnimkou, ak sa niektorý z účastníkov, prípadne obaja, na pojednávanie nedostavili. **Dĺžka konaní tak býva ovplyvňovaná aj účastníkmi konania.** Odhliadnuc od ich práva využívať opravné prostriedky, ktoré súd a ostatní účastníci konania musia rešpektovať napriek tomu, že objektívne spôsobuje predĺženie súdneho konania, často ide aj o nedostatočnú spoluprácu jedného alebo viacerých účastníkov konania so súdom. **Je úlohou súdu rozhodujúceho o odstránení právnej neistoty, aby sa v súlade s právnym**

poriadkom vysporiadal so správaním sa účastníkov konania tak, aby nedochádzalo k zbytočným priet'ahom v konaní.

1.2 Zbytočné priet'ahy v konaní ministerstiev

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky

Ochrana základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov je aktuálna aj v súvislosti s konaniami podľa zákona č. 255/1998 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi v znení zákona č. 422/2002 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok) v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Takéto druhy konaní sa vedú na Ministerstve spravodlivosti Slovenskej republiky.

V podávateľom namietanom prípade sa tento na Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky obrátil v máji 2009 so žiadosťou o odškodnenie. Podávateľ po uplynutí zákonnej lehoty rozhodnutie ministerstva niekoľkokrát urgoval. O predmetnej žiadosti o odškodnenie napokon Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky rozhodlo v apríli 2011, pričom podávateľovi bolo priznané finančné odškodnenie. **Ministerstvo bolo povinné rozhodnúť o žiadosti do troch mesiacov odo dňa jej podania.** V prípade okolností hodných osobitného zreteľa mohlo Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky o žiadosti rozhodnúť do piatich mesiacov odo dňa jej podania - o dôvodoch predĺženia lehoty musel byť poškodený upovedomený.

V predmetnom konaní však **Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky rozhodlo o žiadosti až po necelých dvoch rokoch od jej podania, resp. vyše devätnásť mesiacov po uplynutí lehoty,** a to napriek tomu, že podávateľ rozhodnutie o žiadosti viackrát urgoval. Vzhľadom na dlhodobú a neopodstatnenú nečinnosť Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky v predmetnej veci verejný ochranca práv dospel k záveru, že vo veci došlo k zbytočným priet'ahom. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky v predmetnej veci napokon rozhodlo, čím boli zbytočné priet'ahy odstránené a dosiahla sa právna istota podávateľa. Z tohto dôvodu verejný ochranca práv ministerstvu v súvislosti s výsledkami vybavenia podnetu nenavrhol žiadne ďalšie opatrenia na nápravu zistených nedostatkov v danej veci.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

Aj v hodnotenom období sa na verejného ochranca práv obrátili podávatelia s podnetmi, v ktorých namietali nečinnosť Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky v súvislosti so žiadosťami o peňažný príspevok na opatrovanie, v prípadoch keď podávatelia žili v Českej republike.

Na osobných stretnutiach, ktoré sa uskutočnili na Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky bolo zistené, že všetky žiadosti o príspevky na opatrovanie, ktoré boli postúpené z Českej republiky, prípadne priamo podané Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, sa zatiaľ stále nachádzajú na Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. Dôvodom pre zadržiavanie žiadostí na Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky je pretrvávajúce preskúmvanie, či príspevok na opatrovanie spadá do rozsahu nariadenia Rady EHS

č. 1408/71 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov, samostatne zárobkovo činné osoby a ich rodinných príslušníkov pohybujúcich sa v rámci Európskeho spoločenstva, resp. nariadenia Európskeho parlamentu a Rady č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia, a teda či je Slovenská republika povinná vyplácať príspevok na opatrovanie aj mimo územia Slovenskej republiky.

Viacere žiadosti sa nachádzajú na Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky už tri roky, čo verejný ochranca práv považuje za neakceptovateľné z hľadiska princípu právnej istoty osôb, ktoré od správneho orgánu očakávajú postup v súlade s právnym poriadkom. Na základe uvedeného verejný ochranca práv požiadal Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, aby boli žiadosti podávateľov podnetov o peňažný príspevok na opatrovanie postúpené orgánu príslušnému na rozhodnutie o príspevku na opatrovanie v súlade s príslušnými zákonmi, a aby bol zákonný postup overený a dodržaný aj v ostatných prípadoch obdobných žiadostí o peňažný príspevok na opatrovanie, ktoré boli alebo budú Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky doručené.

Vzhľadom na skutočnosť, že v uvedenej veci už v roku 2009 verejný ochranca práv žiadal **Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky o prijatie opatrení**, upozornil Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, že ak prijaté opatrenia bude považovať za nedostatočné, vyrozumie o tejto skutočnosti vládu Slovenskej republiky, podľa ustanovenia § 19 ods. 3 zákona o verejnom ochrancovi práv.

1.3 Zbytočné priet'ahy v konaní obvodného úradu životného prostredia

Podávateľ podnetu namietal nečinnosť obvodného úradu životného prostredia pri vybavovaní podnetu, ktorý sa týkal odpadu umiestneného na jeho pozemku. Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že obvodnému úradu životného prostredia bol v novembri 2010 doručený podnet fyzickej osoby, v ktorom uviedla, že na jej pozemok neznáma osoba vyváža fekálie. V decembri 2010 vykonal obvodný úrad životného prostredia ohliadku miesta, pričom zistil, že na danom pozemku boli viditeľné zvyšky komunálneho odpadu a fekálií. Nakoľko v priebehu konania o zistenie osoby zodpovednej za umiestnenie odpadu na nehnuteľnosti nebola zistená osoba zodpovedná za takto umiestnený odpad, predmetné konanie bolo rozhodnutím z apríla 2011 zastavené.

V jednoduchých veciach, najmä ak možno rozhodnúť na podklade dokladov predložených účastníkom konania, správny orgán rozhodne bezodkladne. V ostatných prípadoch, ak osobitný zákon neustanovuje inak, je správny orgán povinný rozhodnúť vo veci do 30 dní od začatia konania; vo zvlášť zložitých prípadoch rozhodne najneskôr do 60 dní; ak nemožno vzhľadom na povahu veci rozhodnúť ani v tejto lehote, môže ju primerane predĺžiť odvolací orgán (orgán príslušný rozhodnúť o rozklade). Ak správny orgán nemôže rozhodnúť do 30, prípadne do 60 dní, je povinný o tom účastníka konania s uvedením dôvodov upovedomiť. **Obvodný úrad životného prostredia rozhodol o zastavení konania až po uplynutí vyše štyroch mesiacov odo dňa doručenia podnetu.** K predĺženiu lehoty odvolacím orgánom, ani k upovedomeniu účastníkov konania o nemožnosti rozhodnutia v lehote 30, resp. 60 dní, nedošlo. K predĺženiu konania došlo **aj v dôsledku neopodstatneného postúpenia podnetu obci.**

Výsledkami vybavenia podnetu **bolo preukázané, že nečinnosťou obvodného úradu životného prostredia v konaní o zistenie osoby zodpovednej za umiestnenie odpadu na nehnuteľnosti došlo k zbytočným priet'ahom, a teda k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov**, ktoré je súčasťou práva na súdnu a inú právnu ochranu zaručeného čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

1.4 Zbytočné priet'ahy v konaní správy katastra

Správanie orgánu verejnej správy, ktoré zapríčiňuje vznik zbytočných priet'ahov sa obvykle prejavuje nečinnosťou orgánu s právomocou konať o veci bez zákonom uznaného dôvodu (napr. prerušenie konania). Pre splnenie účelu práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov, ktorým je odstránenie právnej neistoty účastníkov konania, nepostačuje, ak orgán verejnej správy bude iba formálne vykonávať v konaní úkony, no jeho postup bude vecne nesprávny, prípadne neefektívny. To znamená, že **aj nesprávna činnosť orgánu verejnej správy, ak nesmeruje k odstráneniu právnej neistoty ohľadne tých práv, kvôli ktorým sa osoba obrátila na orgán verejnej správy, aby o jej veci rozhodol, môže spôsobiť porušenie práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov.**

Správny orgán je zodpovedný za riadny priebeh správneho konania a jeho ukončenie bez zbytočných priet'ahov.

Podávateľka sa na verejného ochrancu práv obrátila s podnetom, ktorým namietala existenciu zbytočných priet'ahov v konaní o návrhu na vklad vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností. Preskúmaním jej podnetu bolo zistené, že správa katastra prerušila konanie o návrhu na vklad vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností a vyzvala účastníkov konania na doloženie potvrdenia od obce alebo mesta ako stavebného úradu, že ide o niektorý z prípadov, v ktorých sa podľa zákona neaplikuje zákaz drobenia pozemkov. V stanovisku verejnému ochrancovi práv správa katastra odôvodňovala dĺžku konania o návrhu na vklad tým, že účastníci konania na výzvu nereagovali, ani správe katastra „neoznámili“, že sa zákaz drobenia pozemkov neaplikuje.

Išlo však o prípad, v ktorom výzva požadovala skutočnosti, ktoré mali byť správe katastra známe. **Nemožno vyžadovať od účastníka konania, aby správe katastra podával výklad zákona, prípadne správu katastra upozorňoval alebo ju informoval, či sa dané ustanovenie na príslušný prípad aplikuje alebo nie.** Uvedená problematika navyše bola predmetom riešenia napríklad aj v rezortnom periodiku, Katastrálnom bulletinu. Na základe uvedeného bolo preto potrebné skonštatovať, že nesprávnym postupom správy katastra došlo k zbytočným priet'ahom.

1.5 Zbytočné priet'ahy v konaní stavebného úradu

Jednou z najčastejších oblastí, v ktorej obyvatelia prichádzajú do kontaktu s obcami a mestami je stavebná činnosť a s tým súvisiaci postup obcí a miest ako stavebných úradov. Štandardným, zákonom predpokladaným postupom, by pritom malo byť, že stavebník si ešte pred začatím realizácie stavebných prác zabezpečí všetky náležitosti, vrátane stavebného povolenia alebo súhlasu stavebného úradu s realizáciou ohlásenej stavby v prípadoch, kedy podľa stavebného zákona postačuje ohlásenie stavby. V niektorých prípadoch stavebné konanie síce začne v súlade so zákonom tým, že stavebník podá žiadosť o stavebné povolenie,

no situácia sa skomplikuje. Tým, že stavebné konanie trvá neprimerane dlhú dobu a rozhodnutia vydané stavebným úradom účastníci konania opakovane napádajú opravnými prostriedkami, stavebníkom dôjde trpezlivosť a začnú realizovať stavebnú činnosť aj bez toho, aby im bolo vydané právoplatné a vykonateľné stavebné povolenie.

Podľa zistení verejného ochrancu práv sa obce a mestá ako stavebné úrady osobitne ťažko vypořádavajú práve s problémom **nelegálnych stavieb**, teda so stavebnou činnosťou stavebníka, ktorá je vykonávaná bez toho, aby bola vopred zákonom ustanoveným spôsobom schválená príslušným stavebným úradom. V postupe stavebných úradov je často badať neochotu prikračovať k ráznemu riešeniu tohto problému. Prejavuje sa to v spôsobe, akým voči stavebníkovi postupujú. Pritom podávateľia namietajú, že postup stavebného úradu je neefektívny, zdĺhavý, prípadne namietajú nezaujem stavebného úradu tento problém riešiť.

V konaní, ktoré je možné označiť ako konanie o dodatočnom povolení stavby alebo o nariadení odstránenia stavby by stavebný úrad mal preskúmať, aká stavebná činnosť už bola vykonaná a posúdiť, či jej ďalšie pokračovanie a dodatočné povolenie stavby nie je v rozpore s verejnými záujmami.

Medzi skutočnosťami ovplyvňujúce plynulosť a efektívnosť konania patrí spolupráca účastníkov konania. Zo strany stavebníka sa to prejavuje predovšetkým v tom, či na výzvu stavebného úradu predkladá potrebné doklady, či nepokračuje v nelegálnej stavebnej činnosti bez jej dodatočného povolenia. Zo strany ďalších účastníkov konania je to predovšetkým včasné a riadne uplatňovanie svojich práv, rešpektovanie pokynov a výziev stavebného úradu. Ďalším faktorom ovplyvňujúcim náležité riešenie problému nelegálnych stavieb je otázka vysporiadania sa s občianskoprávnymi námietkami účastníkov konania, ktoré sa zvyčajne prejavujú ako spory účastníkov konania o vlastníctvo pozemkov, na ktorých je stavba realizovaná. Častými sú aj spory o hranice medzi susediacimi pozemkami, ktoré vystupujú do popredia najmä pri stavbách oplotení a ďalších stavbách realizovaných na hranici pozemkov alebo v jej blízkosti. Vo vzťahu k občianskoprávnym námietkam je potrebné zdôrazniť, že stavebný úrad nie je príslušný na riešenie občianskoprávných sporov medzi účastníkmi konania, no stavebný zákon určuje, ako má v prípade občianskoprávných námietok postupovať. Ak medzi účastníkmi konania nedôjde k dohode o námietke vyplývajúcej z vlastníckych alebo iných práv k pozemkom a stavbám prekračujúcich rozsah právomoci stavebného úradu alebo spolupôsobiacich orgánov štátnej moci, ktorá, keby sa zistilo jej oprávnenie, by znemožnila uskutočniť požadované opatrenie alebo by ho umožnila uskutočniť len v podstatne inej miere alebo forme, odkáže stavebný úrad navrhovateľa alebo iného účastníka podľa povahy námietky na súd alebo na iný príslušný orgán a konanie preruší. Stavebný úrad určí lehotu, v ktorej sa musí predložiť dôkaz, že na súde, prípadne inom príslušnom orgáne bol podaný návrh na rozhodnutie v spornej veci. Ak návrh nebude v určenej lehote podaný, môže si stavebný úrad urobiť úsudok o námietke sám a rozhodnúť vo veci.

Najzásadnejším faktorom majúcim vplyv na riešenie nelegálnej stavebnej činnosti však je samotný **postup** stavebného úradu. Kľúčovou pritom nie je iba jeho plynulosť, ale aj dodržiavanie všetkých zákonných povinností, umožnenie riadneho a včasného uplatnenia procesných práv všetkým osobám, ktoré zákon určuje ako účastníkov konania, ako aj využívanie všetkých zákonných možností a oprávnení v prípade, ak počas konania vznikne problém, ako napr. ak účastník konania nespolupracuje, stavebník pokračuje v nelegálnej stavebnej činnosti, medzi účastníkmi konania vzniknú občianskoprávne spory alebo účastníci konania uplatnia námietky voči záväzným stanoviskám dotknutých orgánov v rámci konania.

Nepochybne je potrebné brať do úvahy, že stavebný úrad je povinný si zabezpečiť dostatok podkladov pre rozhodnutie vo veci, vrátane prípadného preverenia celkovej situácie na mieste. Pokiaľ stavebný úrad vykoná riadny štátny stavebný dohľad alebo ústne pojednávanie spojené s miestnym zisťovaním, mal by si už počas ich vykonania zabezpečiť všetky potrebné informácie o podmienkach na realizáciu stavby, prípadne o stave a rozsahu stavebných prác a zabezpečiť, aby všetci účastníci konania o tomto úkone boli informovaní a mali možnosť sa k jeho výsledkom vyjadriť tak, aby nebolo potrebné tento úkon počas konania opakovať. Plynulé pokračovanie v konaní na základe zistení získaných štátnym stavebným dohľadom alebo miestnou ohliadkou a vydanie rozhodnutia v zákonom stanovenej lehote napomôže tomu, aby nenastala situácia, že stav na miestne samom sa zmení. Skúsenosti verejného ochrancu práv totiž ukazujú, že práve nesprávne vykonanie miestneho zisťovania alebo štátneho stavebného dohľadu, ako aj to, že stavebný úrad nezabezpečí možnosť účasti všetkých účastníkov konania tak, aby mohli uplatniť svoje námietky a pripomienky, v kombinácii s pokračovaním stavebnej činnosti spôsobuje potrebu niekoľkonásobného vykonávania štátnych stavebných dohľadov a v praxi veľmi predlžuje konanie, ktoré potom už nie je otázkou mesiacov, ale žiaľ v niektorých prípadoch aj rokov. Nehovoriac o tom, že dôsledkom zásadných pochybení v postupe stavebného úradu je opakované podávanie opravných prostriedkov a opakované rušenie rozhodnutí stavebného úradu odvolacím orgánom - krajským stavebným úradom, čo taktiež značne predlžuje konanie.

Riadne **zvládnutie stavebnej agendy vyžaduje znalosť tak predpisov stavebno-technického charakteru, ako aj právnych predpisov, ktoré upravujú procesný postup** stavebného úradu. **Kvalifikovanosť a odbornosť zainteresovaných pracovníkov preto hrá dôležitú úlohu**, čo však je problémom najmä v menších obciach s nedostatočným personálnym obsadením. Snaha riešiť uvedený problém zriadením spoločných stavebných úradov je tiež len čiastkovým riešením, nie vždy prinášajúcim požadovaný efekt plynulého a kvalifikovaného rozhodovania v stavebných veciach. Posilnenie kontrolných právomocí krajského stavebného úradu, vrátane adekvátnych prostriedkov na vyvodzovanie zodpovednosti voči stavebnému úradu v prípadoch, kedy opakovane nerešpektuje upozornenia krajského stavebného úradu na nečinnosť prípadne na iné nedostatky v jeho postupe by mohlo pôsobiť na stavebné úrady ako motivačný faktor k zefektívňovaniu a skvalitňovaniu ich činnosti v stavebných veciach.

1.6 Zbytočné priet'ahy v konaní obvodného pozemkového úradu

Reštitučné konania by mohli pôsobiť ako archaizmus, keďže reštitučné nároky boli uplatňované v roku 1991 a 1992, resp. 2004, no z poznatkov verejného ochrancu práv je zrejmé, že obvodné pozemkové úrady stále riešia nároky uplatnené podľa zákona č. 503/2003 Z. z. Navyše, nie vždy sú právoplatne ukončené konania začaté ešte podľa zákona č. 229/1991 Zb. Verejný ochranca práv pri preskúmaní podnetov týkajúcich sa reštitučných konaní zisťuje jednak problémy s plynulosťou postupu obvodných pozemkových úradov, prejavujúce sa vznikom dlhších období nečinnosti, ako aj nedostatky v samotnom postupe obvodných pozemkových úradov, čo sa prejavuje nespokojnosťou účastníkov konania, opakovaným podávaním opravných prostriedkov a opakovaným zrušením prvostupňových rozhodnutí. Uvedené potom značne zneprehľadňuje a komplikuje posúdenie uplatneného nároku, čím zároveň negatívne vplyva na kvalitu rozhodovacej činnosti.

Pričin, pre ktoré obvodné pozemkové úrady nie sú schopné rýchlo a efektívne riešiť

agendu reštitučných konaní je niekoľko. V prvom rade reštitučné konania sú právne aj skutkovo zložité, v ktorých ide o nápravu krívd, ktoré sa stali v tzv. rozhodnom období od 25. februára 1948 do 1. januára 1990, preto je pomerne náročné zabezpečiť relevantné doklady preukazujúce spôsob straty vlastníckeho práva, ktoré je často potrebné vyhľadávať v archívoch. Ako významná skutočnosť sa ukazuje tiež to, že príslušnosť na rozhodovanie o uplatnených reštitučných nárokoch sa menila. Pôvodne o uplatnených reštitučných nárokoch rozhodovali bývalé pozemkové úrady, neskôr sa príslušnými na rozhodovanie stali bývalé okresné úrady, no v roku 2004 opätovne došlo k zmene a príslušnými na rozhodovanie sa stali obvodné pozemkové úrady. Zmena príslušnosti v kombinácii s častými zmenami zamestnancov, ktorí konkrétny uplatnený nárok riešia, sú ďalšou skutočnosťou, ktorá negatívne vplyva na plynulosť, ale aj vecnú správnosť rozhodovania v reštitučných konaniach. Osobitne je potrebné v tejto súvislosti poukázať na skutočnosť, že podľa zistení verejného ochrancu práv sú tieto zmeny niekedy sprevádzané stratou spisovej dokumentácie alebo jej časti, v dôsledku čoho je náročné nielen posúdiť, či bol nárok riadne a včas uplatnený, ale aj to, či a do akej miery už bolo o nároku rozhodnuté právnymi predchodcami obvodných pozemkových úradov.

Verejný ochranca práv riešil prípad, kedy si podávateľ uplatnil nároky podľa oboch vyššie spomenutých zákonov. V dôsledku zmien vecnej aj miestnej príslušnosti bolo o ním uplatnených reštitučných nárokoch vydaných niekoľko rozhodnutí nielen obvodným pozemkovým úradom, ale aj tromi jeho právnymi predchodcami, pričom viaceré skutočnosti poukazovali na to, že v tomto smere k celkovej zložitosti prispela skutočnosť, že sa zo spisového materiálu týchto predchodcov obvodného pozemkového úradu nezachovali mnohé podstatné doklady, vrátane dokladov o uplatnení nároku a rozhodnutí orgánov verejnej správy o nárokoch uplatnených tromi rôznymi osobami (podávateľom a rodinnými príslušníkmi podávateľa), ktoré bezprostredne súviseli. Navyše, vo vzťahu k nehnuteľnostiam, na ktoré si podávateľ uplatnil reštitučný nárok prebehlo aj súdne konanie o určenie vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam. Na tomto mieste je dôležité pripomenúť, že je zodpovednosťou obvodného pozemkového úradu svoje rozhodnutie náležite odôvodniť a riadne sa vysporiadať s námietkami a návrhmi účastníkov konania. V tomto prípade sa obvodný pozemkový úrad dostatočne nevysporiadal s tvrdením podávateľa, že si nárok uplatnil ako právny nástupca pôvodného vlastníka, ale aj ako splnomocnený zástupca svojho rodinného príslušníka. Dostatočne sa nevysporiadal ani s otázkou, do akej miery sa nároky podávateľa uplatnené podľa skoršieho reštitučného zákona prelínajú s nárokmi uplatnenými podľa neskoršieho zákona. Ďalej sa obvodný pozemkový úrad nevysporiadal s otázkou, či vzhľadom na to, že rozhodnutie vo veci vyňatia z konfiškácie malo byť v minulosti zrušené z dôvodu, že podávateľ a jeho rodinný príslušník v dotknutej nehnuteľnosti nebývali, sa na uplatnený nárok vzťahujú ustanovenia zákona č. 330/1991 Zb. alebo ustanovenia zákona č. 229/1991 Zb. Všetky uvedené nedostatky, spolu s potrebou opakovaných výziev, aby podávateľ predložil doklady potrebné k rozhodnutiu, boli do značnej miery zapríčinené práve zmenou príslušnosti a chýbajúcou spisovou dokumentáciou.

Uvedené problémy dokonca spôsobili, že obvodný pozemkový úrad v domnienke, ktorú uviedol aj v stanovisku predložennom verejnému ochrancovi práv, že o všetkých nárokoch podávateľa uplatnených podľa skoršieho zákona bolo rozhodnuté, postupoval len v konaniach uplatnených podľa neskoršieho zákona, dôsledkom čoho bola dlhodobá nečinnosť v konaní trvajúca takmer štrnásť rokov. Navyše, potreba opakovaných výziev, problematické zabezpečovanie podkladov pre rozhodnutie a posúdenie do akej miery už bolo o nároku rozhodnuté právnymi predchodcami obvodného pozemkového úradu spôsobili vznik dlhších období nečinnosti a zbytočných priesťahov aj v konaní o nárokoch podávateľa

uplatnených podľa neskoršieho zákona. Došlo teda k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov a postupom obvodného pozemkového úradu v tomto prípade došlo aj k porušeniu základného práva podávateľa na inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

Na dĺžku konania o reštitučných nárokoch ďalej vplýva potreba súčinnosti účastníkov konania, predovšetkým v oblasti preukazovania splnenia zákonných podmienok na vznik reštitučného nároku. V týchto prípadoch sa nie ojedinele vyskytuje situácia, že obvodné pozemkové úrady v prípadoch, keď vyzývajú oprávnené osoby na doplnenie neúplnej žiadosti, ktorou bol nárok uplatnený, nedodržiavajú dôsledne zákonný procesný postup. Obvyklými nedostatkami býva absencia alebo nepresné určenie lehoty na odstránenie vytýkaných nedostatkov, chýbajúce riadne poučenie o následkoch nevyhovenia výzve, ako aj skutočnosť, že často dochádza k opomenutiu prerušenia konania rozhodnutím. Verejný ochranca práv sa stretol aj s poučením o následkoch nevyhovenia výzve, ktoré znelo: „V prípade, že tak neurobíte v určenej lehote a tým neodstránite zásadný nedostatok podania, správny orgán preruší konanie“, ktoré je vecne úplne nesprávne. Dôsledkom týchto nedostatkov býva v praxi potreba niekoľkonásobného opakovania výziev, neprehľadnosť a chaos v konaní, no najmä neúmerné predlžovanie konania.

Potreba spolupráce s ďalšími orgánmi verejnej správy, a to predovšetkým **v oblasti zisťovania aktuálnej evidencie** dotknutých nehnuteľností, spojená často s potrebou vyhotovenia identifikácie parciel správou katastra, je ďalším faktorom ovplyvňujúcim dĺžku konania.

Opätovne je potrebné zdôrazniť, že aj s ohľadom na náročnosť problematiky je **klúčovou otázkou odbornosť príslušných štátnych zamestnancov rozhodujúcich o uplatnených nárokoch**. Predpokladom je nielen zabezpečenie nevyhnutných školení, ale aj dôsledná interná kontrola zákonnosti postupu týchto zamestnancov nadriadenými zamestnancami. Pri preskúmaní podnetov verejný ochranca práv nezriedka zisťuje, že konanie vedie už v poradí niekoľký zamestnanec správneho orgánu, ktorý si k ďalšiemu postupu potrebuje naštudovať spisový materiál, posúdiť postup svojich predchodcov a následne zvoliť podľa okolností konkrétneho prípadu ďalší postup v konaní. Pre zabezpečenie plynulosti a riadneho vybavovania reštitučných nárokov je teda **klúčovou stabilizácia odborných zamestnancov rozhodujúcich o uplatnených nárokoch**. Taktiež **dostatočné personálne a organizačno-technické zabezpečenie** fungovania správnych orgánov vo vzťahu k počtu uplatnených nárokov je skutočnosťou ovplyvňujúcou plynulosť a kvalitu rozhodovacej činnosti v reštitučných konaniach.

Verejný ochranca práv vo vzťahu k obvodným pozemkovým úradom preskúmal aj konania o vyporiadaní vlastníctva k pozemkom v zriadených záhradkových osadách. Je možné pozorovať, že podobne ako v prípade reštitučných konaní sú zložitost' konania a potreba spolupráce s ďalšími orgánmi (napr. správa katastra, Slovenský pozemkový fond) významnými faktormi ovplyvňujúcimi dĺžku konania. Konanie o vyporiadaní vlastníctva k pozemkom v zriadených záhradkových osadách prebieha postupne v niekoľkých, na seba naväzujúcich štádiách (oznámenie začatia konania a zverejnenie úvodných podkladov, prerokovanie námietok a rozhodnutie o námietkach účastníkov, schválenie úvodných podkladov, schválenie projektu pozemkových úprav a vykonanie projektu pozemkových úprav). Prítom v dvoch verejných ochrancom práv preskúmaných prípadoch si skutočnosť, že konanie trvá niekoľko rokov vynútila potrebu aktualizácie registra pôvodného stavu, ako súčasť úvodných podkladov, pretože zápisy v katastri nehnuteľností sa za niekoľko rokov

zmenili. K niekoľkoročnému trvaniu týchto konaní prispieva aj veľký počet účastníkov konania a využívanie opravných prostriedkov týmito účastníkmi konania. Predmetom nespokojnosti a dôvodom podávania opravných prostriedkov osobitne v týchto konaniach bola nespokojnosť vlastníkov pozemkov s výškou náhrady za stratu pozemkov. V tejto oblasti je potrebné pozitívne hodnotiť zmenu legislatívy, ku ktorej došlo aj na základe rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Urbárska obec Trenčianske Biskupice v. Slovenská republika. Účelom tejto novelizácie právnej úpravy bolo zmeniť spôsob určovania výšky ročného nájomného za užívanie pozemkov v zriadených záhradkových osadách a odstrániť tak všetky prekážky toho, aby sa nájom pôdy v záhradkových osadách realizoval za podmienok, ktoré berú do úvahy skutočnú cenu pôdy a súčasné trhové podmienky v dotknutej lokalite. Účelom bolo tiež zmeniť spôsob určovania výšky peňažnej náhrady za pozemky v zriadenej záhradkovej osade a tak odstrániť všetky prekážky toho, aby sa za prevod vlastníckeho práva k takýmto pozemkom poskytovala náhrada, ktorej výška bude v primeranom vzťahu k trhovej cene majetku ku dňu prevodu. Vzhľadom na to, že príslušné štátne orgány mali vedomosť o pripravovanej zmene legislatívy, boli obvodné pozemkové úrady upozornené, že výpočtom výšky náhrady za pozemky podľa starej legislatívy by boli porušené práva vlastníkov pozemkov, a bolo potrebné počkať na to, kým nevyhnutné zmeny budú legislatívnym procesom uzákonené. Došlo k tomu dňa 1. apríla 2011 kedy nadobudla účinnosť novela zákona. V dvoch prípadoch verejný ochranca práv zistil, že v konaní došlo k zbytočným priet'ahom, vzhľadom na novelizáciu právnej úpravy však obvodné pozemkové úrady zabezpečovali nový znalecký posudok a súčasne konanie prerušili, čo verejný ochranca práv akceptoval ako objektívnu skutočnosť brániacu vydaniu rozhodnutia a požiadal riaditeľov obvodných pozemkových úradov, aby dohliadli na plynulosť ďalšieho postupu po zabezpečení znaleckého posudku.

1.7 Zbytočné priet'ahy v konaní Sociálnej poisťovne

Najviac podnetov, doručených v minulom roku verejnému ochrancovi práv, ktoré smerovali proti Sociálnej poisťovni, sa týkalo zbytočných priet'ahov v jej konaní. Podávateľia v podnetoch najčastejšie namietajú jej nečinnosť pri rozhodovaní o starobných a invalidných dôchodkoch alebo pri rozhodovaní o ich zvýšení.

Podľa zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnom poistení“), sú organizačné zložky Sociálnej poisťovne povinné rozhodnúť o dôchodkových dávkach najneskôr do 60 dní od začatia konania, v mimoriadne zložitých prípadoch možno túto lehotu predĺžiť najviac o 60 dní, čo treba oznámiť účastníkom konania. Vo viacerých prípadoch verejný ochranca práv zistil, že Sociálna poisťovňa nerozhodla v lehote 60 dní od začatia konania a v niektorých prípadoch nerozhodla ani v predĺženej lehote. Nie každé nedodržanie lehoty ustanovenej zákonom o sociálnom poistení má však automaticky za následok spôsobenie zbytočných priet'ahov. Konanie o nároku na dôchodkovú dávku verejný ochranca práv posudzuje vždy s prihliadnutím na význam tohto konania, nakoľko je ním obvykle priamo dotknuté aj základné právo účastníka konania na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa podľa ustanovenia čl. 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

Väčšina podnetov, v ktorých verejný ochranca práv v hodnotenom období preukázal zbytočné priet'ahy Sociálnej poisťovne, **sa týkala konaní o žiadosti podávateľov podnetov o invalidný dôchodok**, kde najčastejším problémom spôsobujúcim zbytočné priet'ahy, býva stanovenie presného dátumu vzniku invalidity, ale tiež stanovenie miery poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť. Tento problém mala aj podávateľka podnetu, ktorá uviedla, že

Sociálna poisťovňa o jej žiadosti o invalidný dôchodok z októbra 2006, právoplatne nerozhodla už štyri roky. Príčinou zdlhavého konania bol problém so stanovením miery poklesu vykonávať zárobkovú činnosť, pričom zdravotný stav podávateľky podnetu bol posudkovými lekármi sociálneho poistenia posúdený počas tohto obdobia niekoľkokrát. Konanie o nároku podávateľky podnetu na invalidný dôchodok začaté ešte v roku 2006, nebolo v čase vybavovania podnetu verejným ochrancom práv právoplatne ukončené. Rozhodnutia Sociálnej poisťovne v uvedenej veci boli už dvakrát preskúmané súdom, pričom podávateľka podnetu bola v oboch prípadoch úspešná a súd predmetné rozhodnutia zrušil. Sociálna poisťovňa v priebehu štyroch rokov nebola schopná vydať rozhodnutie, ktoré by splňalo všetky zákonné náležitosti tak, aby súd takéto rozhodnutie mohol potvrdiť, čím by sa konanie o nároku podávateľky podnetu na invalidný dôchodok právoplatne ukončilo. Uvedená skutočnosť je natoľko závažná, že predmetné konanie, trvajúce viac ako štyri roky, bolo možné už len na základe jeho posúdenia v globále považovať za nezlučiteľné s imperatívom ustanoveným v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. V čase vybavovania predmetného podnetu o opravnom prostriedku podávateľky podnetu proti rozhodnutiam Sociálnej poisťovne rozhodoval krajský súd. V rámci opatrení na odstránenie nedostatkov zistených pri vybavení podnetu verejný ochranca práv požiadal Sociálnu poisťovňu, aby bol zdravotný stav podávateľky podnetu v konaní o opravnom prostriedku posúdený riadne a komplexne tak, aby lekárske posudky nezbudzovali pochybnosti čo do správnosti svojho obsahu, a aby prihliadol na všetky námietky podávateľky a v odôvodnení sa s nimi aj náležite vypořiadal, pokiaľ im nebude vyhovieť.

Aj v ďalšom podnete, v ktorom verejný ochranca práv skonštatoval porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov v konaní o žiadosti o invalidný dôchodok, bolo sporné určenie miery poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť. Sociálna poisťovňa o žiadosti podávateľky podnetu z mája 2008 právoplatne rozhodla až po takmer troch rokoch.

V súvislosti so zdlhavým konaním Sociálnej poisťovne o žiadostiach o invalidný dôchodok je potrebné uviesť, že v konaní o priznanie invalidného dôchodku má Sociálna poisťovňa možnosť vyplácať dôchodkové dávky preddavkovo, v prípade, ak sú splnené podmienky vzniku nároku na túto dávku. Aj keď počas preddavkového vyplácania dávky neplynú lehota, táto skutočnosť sama o sebe nemusí znamenať, že samotné konanie, ktoré začína podaním žiadosti a končí právoplatným rozhodnutím, nie je poznačené zbytočnými prietahmi. Uvedené preukázal verejný ochranca práv napríklad aj v podnete, v ktorom podávateľ taktiež namietal zbytočné prietahy Sociálnej poisťovne pri rozhodovaní o jeho nároku na invalidný dôchodok. Žiadosť o invalidný dôchodok podal podávateľ podnetu v Sociálnej poisťovni v marci 2010. V ten istý mesiac bol jeho zdravotný stav posúdený so záverom, že nie je invalidný. Vzhľadom na to bola rozhodnutím Sociálnej poisťovne v apríli 2010 žiadosť o invalidný dôchodok zamietnutá. Proti uvedenému rozhodnutiu podal podávateľ podnetu opravný prostriedok. V rámci rozhodovania o opravnom prostriedku bol zdravotný stav podávateľa podnetu opätovne posúdený posudkovým lekárom Sociálnej poisťovne v júni 2010, so záverom, že nie je invalidný. V septembri 2010 posúdil zdravotný stav posudkový lekár Sociálnej poisťovne, ústredie, so záverom, že od marca 2010 je podávateľ podnetu invalidný s mierou poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o 60 % v porovnaní so zdravou fyzickou osobou. Od októbra 2010 bol invalidný dôchodok vyplácaný podávateľovi podnetu preddavkovo a rozhodnutím Sociálnej poisťovne z novembra 2010 mu bol od marca 2010 priznaný invalidný dôchodok. Podľa zákona o sociálnom poistení, ak ústredie opravnému prostriedku v celom rozsahu nevyhoví, predloží opravný prostriedok spolu so svojím vyjadrením a spisovým materiálom súdu najneskôr do 60

dní odo dňa doručenia opravného prostriedku. Z vyššie uvedeného vyplýva, že Sociálna poisťovňa nedodrжала pri rozhodovaní o opravnom prostriedku podávateľa podnetu lehoty stanovené zákonom o sociálnom poistení. Sociálna poisťovňa mala opravnému prostriedku vyhovieť do 60 dní odo dňa jeho doručenia, alebo ho mala v tejto lehote predložiť na rozhodnutie príslušnému krajskému súdu. Toto však neurobila. Invalidný dôchodok síce začala vyplácať preddavkovo, no stalo sa tak až po vyššie uvedenej lehote.

V niektorých prípadoch je dĺžka konania ovplyvnená skutočnosťou, že Sociálna poisťovňa musí vo veci požiadať o spoluprácu českého nositeľa sociálneho poistenia. Tak tomu bolo aj v prípade podnetu, v ktorom podávateľ podal žiadosť o invalidný dôchodok v novembri 2009. Po posúdení jeho zdravotného stavu bol uznaný invalidným s mierou poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o 75 % v porovnaní so zdravou fyzickou osobou. Preverovanie, či a v akom období poberal podávateľ podnetu nemocenské bolo ukončené v januári 2010. Keďže podávateľ podnetu nezískal dostatočný počet rokov dôchodkového poistenia podľa právnych predpisov Slovenskej republiky na vznik nároku na invalidný dôchodok (päť rokov z posledných desiatich pred dňom vzniku invalidity), Sociálna poisťovňa v marci 2010 požiadala nositeľa poistenia Českej republiky o zaslanie formulára, na ktorom by potvrdil doby dôchodkového poistenia, ktoré podávateľ podnetu získal podľa právnych predpisov Českej republiky. Zároveň bola jeho žiadosť o invalidný dôchodok uplatnená aj v Českej republike. Formulár bol Sociálnej poisťovni doručený v apríli 2010. Ani s prihliadnutím na doby poistenia získané podľa právnych predpisov Českej republiky však podávateľ podnetu nezískal dostatočný počet rokov dôchodkového poistenia na vznik nároku na invalidný dôchodok, a preto bola jeho žiadosť v máji 2010 zamietnutá. Sociálna poisťovňa v konaní o nároku na invalidný dôchodok na základe žiadosti z novembra 2009 nedodrжала lehotu na vydanie rozhodnutia podľa zákona o sociálnom poistení. Hlavné pochybenie videl verejný ochranca práv najmä v oneskorenom požiadaní nositeľa poistenia Českej republiky o potvrdenie dôb poistenia získaných podľa jeho právnych predpisov. Rovnako po doručení formulára sa malo o žiadosti podávateľa podnetu rozhodnúť urýchlene, čím by mu bolo umožnené, aby si žiadosť o invalidný dôchodok podľa ustanovenia § 293ax zákona o sociálnom poistení v znení zákona č. 449/2008 Z. z. podal skôr (zmenilo sa rozhodujúce obdobie a počet rokov potrebných na vznik nároku na invalidný dôchodok). Takto to urobil až v júli 2010, a následne mu bol rozhodnutím Sociálnej poisťovne z augusta 2010 priznaný od januára 2010 invalidný dôchodok. Verejný ochranca práv požiadal v tomto prípade Sociálnu poisťovňu o prijatie takých opatrení, ktoré vzniku obdobných situácií v budúcnosti zabránia.

V ďalšom podnete, v ktorom podávateľ namietal nečinnosť Sociálnej poisťovne v konaní o nároku na invalidný dôchodok, síce verejný ochranca práv v tomto konaní nezistil, že by došlo k porušeniu jeho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, ale zistil, že dĺžku konania o nároku na invalidný dôchodok nepriaznivo ovplyvnilo iné konanie vedené Sociálnou poisťovňou, a to konanie o zániku účasti podávateľa podnetu na nemocenskom poistení a dôchodkovom zabezpečení u zamestnávateľa, ktorý si nespĺnil svoju oznamovaciu povinnosť a z poistenia ho neodhlásil. V auguste 2010 podávateľ podnetu osobne predložil čestné prehlásenie o dátume skončenia pracovného pomeru, na základe ktorého bol podaný podnet na začatie konania o zániku jeho účasti na nemocenskom poistení a dôchodkovom zabezpečení. Rozhodnutie v tejto veci vydala pobočka Sociálnej poisťovne ešte v auguste 2010, pričom právoplatnosť nadobudlo po štyroch mesiacoch. Dôvodom bola skutočnosť, že Sociálna poisťovňa zaslala podávateľovi podnetu toto rozhodnutie na adresu trvalého pobytu. Pritom v samotnom čestnom prehlásení z augusta 2010 podávateľ podnetu uviedol inú adresu. Sociálna poisťovňa mu však ani

po vrátení zásielky s rozhodnutím túto nezaslala na uvedenú adresu. Po overení trvalého pobytu v registri obyvateľov doručovala predmetné rozhodnutie verejnou vyhláškou. Vzhľadom na toto pochybenie príslušnej organizačnej zložky Sociálnej poisťovne sa predmetné konanie zbytočne predĺžilo a preto verejný ochranca práv konštatoval, že v konaní o zániku účasti podávateľa podnetu na nemocenskom poistení a dôchodkovom zabezpečení, došlo k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov. Keďže o nárokoch podávateľa podnetu bolo rozhodnuté, nepristúpil verejný ochranca práv vo vzťahu k podnetu podávateľa k uloženiu ďalších opatrení.

Napriek skutočnosti, že verejný ochranca práv v hodnotenom období skonštatoval v niektorých prípadoch zbytočné prietahy Sociálnej poisťovne, oproti predchádzajúcim obdobiam došlo v tejto oblasti k výraznému zlepšeniu. Dôvodom sú podľa verejného ochrancu práv najmä systémové zmeny, pričom niektoré z nich boli vykonané aj na základe jeho odporúčaní. Taktiež spolupráca verejného ochrancu práv so Sociálnou poisťovňou bola v hodnotenom období na veľmi dobrej úrovni. Žiadosti o predloženie písomných stanovísk, o poskytnutie informácií, prípadne o zaslanie spisov vybavovala Sociálna poisťovňa bezodkladne, prípadne ešte pred uplynutím lehoty na predloženie písomného stanoviska a bez nutnosti dodatočnej urgency, čo celkovo prispieva k rýchlejšiemu vybavovaniu podnetov doručených verejnému ochrancovi práv. Aj žiadosti verejného ochrancu práv o prijatie opatrení, v prípade, ak bolo zistené porušenie základných práv podávateľov podnetov alebo porušenie povinnosti ustanovenej zákonom, vybavovala Sociálna poisťovňa bez zbytočného odkladu a v súlade s navrhovaným postupom uvedeným v žiadostiach. Na základe toho možno skonštatovať, že zbytočné prietahy, ktoré verejný ochranca práv v hodnotenom období preukázal v konaní Sociálnej poisťovne boli v najväčšom počte prípadov **spôsobené individuálnymi pochybeniami zamestnancov Sociálnej poisťovne.**

1.8 Zbytočné prietahy v konaní úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v spojení s porušením čl. 26 Dohovoru o právach

V podnete doručenom verejnému ochrancovi práv podávateľka namietala postup a nečinnosť úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v konaniach o priznanie príspevkov na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa. Podávateľka podnetu požiadala úrad práce, sociálnych vecí a rodiny o jednorazové a opakované príspevky pri zverení do náhradnej starostlivosti pre dve deti, ktoré mala zverené do náhradnej starostlivosti. Podávateľka podnetu taktiež, v súvislosti s jej náhradnou starostlivosťou o tieto dve deti, požiadala úrad práce, sociálnych vecí a rodiny o opakované príspevky náhradnému rodičovi.

Nárok prvého dieťaťa na jednorazový príspevok pri zverení do náhradnej starostlivosti, uplatnila podávateľka na úrade práce, sociálnych vecí a rodiny v marci 2010. Až v októbri 2010 ju úrad práce, sociálnych vecí a rodiny vyzval, aby doplnila žiadosť o právoplatný rozsudok súdu o zverení dieťaťa do náhradnej starostlivosti. Po jeho doručení bolo v novembri 2010 úradom práce, sociálnych vecí a rodiny vydané rozhodnutie o priznaní príspevku tomuto dieťaťu. Uvedené konanie o žiadosti o jednorazový príspevok dieťaťu pri jeho zverení do náhradnej starostlivosti nebolo ani jedenkrát prerušené, a preto konanie trvalo takmer osem mesiacov. V marci 2010 požiadala podávateľka podnetu aj o opakovaný príspevok tomuto dieťaťu. V apríli 2010 bolo konanie prerušené a podávateľka podnetu bola vyzvaná, aby doložila k žiadosti právoplatné uznesenie o zverení dieťaťa do osobnej starostlivosti a návrh na začatie konania o zverení dieťaťa do náhradnej starostlivosti. Rozhodnutie o prerušení konania však nebolo doručené podávateľke podnetu do vlastných

rúk, ale bolo zaslané obyčajnou listovou zásielkou. Nie je teda preukázateľné, kedy jej bolo uvedené rozhodnutie doručené. Konanie trvalo od marca 2010 do novembra 2010, s tým, že nie je možné presne časovo ohraničiť obdobie, počas ktorého bolo konanie prerušené. S ohľadom na vyššie uvedené mal verejný ochranca práv za preukázané, že aj v konaní o opakovanom príspevku tomuto dieťaťu bolo nečinnosťou úradu práce, sociálnych vecí a rodiny porušené právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov. Okrem uvedeného, preskúmaním tohto konania verejný ochranca práv zistil, že úrad práce, sociálnych vecí a rodiny priznal opakovaný príspevok dieťaťu až od septembra 2010, avšak tento príspevok mu patril aj za mesiac marec 2010 a mesiac apríl 2010. Jeho nepriznaním bolo porušené právo dieťaťa na výhody sociálneho zabezpečenia podľa ustanovenia čl. 26 Dohovoru o právach dieťaťa.

Podávateľka podnetu požiadala o doplatenie opakovaného príspevku dieťaťu za vyššie uvedené obdobie. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny síce vydal rozhodnutie o priznaní opakovaného príspevku dieťaťu zverenému do náhradnej starostlivosti za obdobie od marca 2010 do apríla 2010, ale verejný ochranca práv preskúmaním tohto rozhodnutia zistil, že úrad práce, sociálnych vecí a rodiny **nesprávne určil výšku príspevku**, pretože sa nemal zohľadňovať príjem dieťaťa – výživné, ktoré mu boli rodičia povinní uhrádzať až od septembra 2010. Uvedeným postupom úrad práce, sociálnych vecí a rodiny opätovne porušil základné právo zaručené v ustanovení čl. 26 Dohovoru o právach dieťaťa. Vzhľadom na to verejný ochranca práv navrhol úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, aby podal podnet príslušnej prokuratúre, ktorá môže podať protest proti rozhodnutiu úradu práce, sociálnych vecí a rodiny a následne, po zrušení uvedeného rozhodnutia, aby vydal nové rozhodnutie, ktorým bude priznaný opakovaný príspevok dieťaťu v zákonnej výške. Uvedený návrh úrad práce, sociálnych vecí a rodiny akceptoval a po zrušení nezákonného rozhodnutia bol príspevok priznaný v zákonnej výške a rozdiel doplatený.

Právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov porušil úrad práce, sociálnych vecí a rodiny aj v konaniach o nároku podávateľky podnetu na opakované príspevky náhradnému rodičovi.

Vzhľadom na skutočnosť, že o žiadostiach podávateľky podnetu o príspevky, ktorými štát podporuje náhradnú starostlivosť o dieťa bolo úradom práce, sociálnych vecí a rodiny rozhodnuté, nenavrhol verejný ochranca práv v súvislosti so zbytočnými prietahmi úradu práce, sociálnych vecí a rodiny ďalšie opatrenia vo veci. Prihliadol tiež na skutočnosť, že na základe sťažnosti podávateľky podnetu bolo prijaté opatrenie na odstránenie nedostatkov, ktorým bolo písomné upozornenie zamestnankyne úradu práce, sociálnych vecí a rodiny zodpovednej za vybavovanie žiadostí podávateľky podnetu, na **neuspokojivé plnenie služobných úloh** a na dôsledné dodržiavanie všetkých platných právnych predpisov upravujúcich poskytovanie dávok, Správneho poriadku, platných interných noriem a metodických usmernení týkajúcich sa štátnych sociálnych dávok a sociálnych dávok. V záujme predchádzania obdobných situácií v budúcnosti, však verejný ochranca práv požiadaval riaditeľku úradu práce, sociálnych vecí a rodiny o zabezpečenie plynulosti konaní v pôsobnosti jej úradu.

2. Právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa

Verejný ochranca práv aj v poslednom hodnotenom období preukázal, že postup Sociálnej poisťovne v niektorých prípadoch nebol správny. Uvedené malo za následok nielen vznik zbytočných prieskumov v konaní Sociálnej poisťovne, ale aj porušenie práva na primerané hmotné zabezpečenie v starobe, pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa podľa ustanovenia článku 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Takýmto bol aj podnet týkajúci sa uvoľnenia výplaty (čiastočného) invalidného dôchodku podávateľa. Žiadosťou z novembra 2007 požiadal podávateľ podnetu o uvoľnenie výplaty čiastočného invalidného dôchodku. Prvé rozhodnutie v tomto konaní vydala Sociálna poisťovňa vo februári 2008, ktorým uvoľnila výplatu čiastočného invalidného dôchodku od augusta 2006. Avšak toto ani zďaleka nebolo konečné. Podávateľovi bol čiastočný invalidný dôchodok priznaný ešte v roku 1994. Podľa vtedy účinných právnych predpisov mal na jeho výplatu nárok po dobu dvanásť mesiacov. Po uplynutí tejto doby by mal nárok na výplatu, iba ak by mal podstatný pokles zárobku. Keďže však túto podmienku nespĺňal, bol mu dôchodok odňatý. Následne sa právne predpisy zmenili, pričom pre uvoľnenie výplaty čiastočného invalidného dôchodku bolo potrebné splniť už iba podmienku poklesu zárobku. No takéto konanie sa mohlo začať iba na žiadosť fyzickej osoby, ktorú podávateľ nepodal, resp. podal až v novembri 2007. Preto bolo úlohou Sociálnej poisťovne rozhodnúť o uvoľnení výplaty čiastočného invalidného dôchodku za obdobie od novembra 2004 (tri roky späť od podania žiadosti). O tom, či podávateľ podnetu spĺňa podmienku poklesu zárobku, rozhodla Sociálna poisťovňa až v júli 2010. **Nesprávne však určila rozhodujúce obdobie pre výpočet mesačného priemeru hrubých zárobkov podávateľa za posledných dvanásť mesiacov a rozhodla iba o uvoľnení výplaty k novembru 2004, pričom sa nezaoberala jej uvoľnením k novembru 2005.** Vzhľadom na tieto nedostatky vydala Sociálna poisťovňa v decembri 2010 ďalšie dve rozhodnutia, v ktorých opätovne zamietla žiadosť podávateľa podnetu. I tieto **rozhodnutia však podľa verejného ochrancu práv neboli v súlade s právnym poriadkom.** Sociálna poisťovňa mala priemerný mesačný zárobok, ktorý dosiahol podávateľ podnetu v zákonom určenom období, porovnať s priemerným mesačným zárobkom, z ktorého bol vypočítaný jeho čiastočný invalidný dôchodok. Tento priemerný mesačný zárobok však mala zvýšiť za každý kalendárny rok nasledujúci po poslednom kalendárnom roku rozhodného obdobia na jeho určenie o zákonom ustanovené percento. Čiastočný invalidný dôchodok bol podávateľovi priznaný od augusta 1994 vo výške jednej polovice vyplácaného invalidného dôchodku, ktorý mu bol priznaný ešte v roku 1990. To znamená, že čiastočný invalidný dôchodok bol vypočítaný z priemerného mesačného zárobku, z ktorého bol vypočítaný invalidný dôchodok. Pritom posledným kalendárnym rokom rozhodného obdobia, z ktorého bol tento priemerný mesačný zárobok vypočítaný, bol rok 1989. Sociálna poisťovňa však jeho sumu zvýšila iba od roku 1994 a nie aj za roky 1990, 1991, 1992, 1993. Ak by Sociálna poisťovňa pri určení porovnateľného zárobku postupovala v súlade so zákonom, podávateľ podnetu by splnil podmienku poklesu zárobku. Preto verejný ochranca práv dospel k záveru, **že došlo k porušeniu jeho základného práva na primerané hmotné zabezpečenie pri nespôsobilosti na prácu.** Na základe vyššie uvedeného navrhol Sociálnej poisťovni, aby o uvoľnení výplaty čiastočného invalidného dôchodku opätovne rozhodla a dôsledne sa pri tom riadila príslušnými ustanoveniami zákona. Následne Sociálna poisťovňa oznámila verejnému ochrancovi práv, že uvoľnila výplatu čiastočného invalidného dôchodku od novembra 2004 a tiež od novembra 2005 a zároveň **opätovne určila sumu invalidného dôchodku** podávateľa, ktorý mu bol predtým priznaný od marca 2007 v nesprávnej, nižšej sume.

V inom podnete, v ktorom preukázal verejný ochranca práv porušenie základného práva na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate žiteľa, **Sociálna poisťovňa nesprávne prepočítala podávateľovi starobný dôchodok**. Podávateľovi bol priznaný starobný dôchodok v roku 1999. V roku 2004 mu bol na základe dodatočného zhodnotenia ďalšej doby vo zvýhodnenej pracovnej kategórii dôchodok zvýšený. Sociálna poisťovňa mu prepočítala základnú sumu dôchodku, avšak úpravu a zvýšenie dôchodku, ktoré sa vzťahovali na dôchodky priznané v roku 1999 už neprepočítala, ale nechala ich v pôvodnej sume. Podávateľovi podnetu bol znovu prepočítaný starobný dôchodok po tom, čo bola ďalšia doba zamestnania zhodnotená v II. pracovnej kategórii. Táto doba pritom bola dobou získanou vo zvýhodnenej pracovnej kategórii už v čase vzniku nároku na starobný dôchodok, aj keď k preukázaniu uvedenej skutočnosti došlo až neskôr s odstupom niekoľkých rokov. Podávateľ podnetu teda už v deň, od ktorého mu bol dôchodok priznaný, mal nárok na starobný dôchodok vo výške 74 % priemerného mesačného zárobku, bez ohľadu na to, kedy došlo k jeho úprave. Jeho nárok na starobný dôchodok totiž nemôže zaniknúť uplynutím času. Zanikol iba nárok na výplatu dávky a preto je možné starobný dôchodok vo zvýšenej sume priznať a vyplatiť iba tri roky spätne odo dňa podania žiadosti, resp. zistenia, že sa dôchodok priznal v nižšej sume ako patrilo. Vzhľadom na uvedené verejný ochranca práv požiadal Sociálnu poisťovňu, aby bol starobný dôchodok podávateľa podnetu prepočítaný a priznaný v sume, v akej mu podľa právneho poriadku patrí.

Ďalší podnet, v ktorom verejný ochranca práv preukázal porušenie základného práva podľa ustanovenia čl. 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, sa týkal podávateľa, ktorý bol ako poberateľ starobného dôchodku v období od januára 2004 do júla 2006 zúčastnený na dôchodkovom poistení ako samostatne zárobkovo činná osoba. V období od decembra 2005 do decembra 2006 bol práceneschopný.

Podľa ustanovenia § 261 ods. 3 písm. b) zákona o sociálnom poistení poistencovi, ktorému vznikol nárok na výplatu starobného dôchodku pred 1. januárom 2004, zvyšuje sa starobný dôchodok za obdobie dôchodkového poistenia získané po 31. decembri 2003 počas poberania tohto dôchodku alebo jeho časti za každých 90 dní dôchodkového poistenia o 0,75 % priemerného mesačného zárobku, z ktorého sa vymeral starobný dôchodok. Sociálna poisťovňa nezvýšila starobný dôchodok podávateľa za obdobie dočasnej pracovnej neschopnosti, nakoľko v tom čase nebol povinný platiť poistné na dôchodkové poistenie. Odvolávala sa pri tom na ustanovenie § 66 ods. 7 zákona o sociálnom poistení, ktorý aplikovala na základe analogického výkladu.

Zástupcovia Sociálnej poisťovne pri svojej argumentácii poukazovali na skutočnosť, že poistenec neplatí v období, počas ktorého je uznaný za dočasne práceneschopného, poistné na dôchodkové poistenie, preto mu logicky nemožno za toto obdobie ani zvýšiť dôchodok. Tiež poukazovali na to, že pri zvyšovaní starobných dôchodkov za ďalšiu dobu dôchodkového poistenia (zamestnania) po vzniku nároku na tento dôchodok, sa vo všetkých ostatných prípadoch obdobie dočasnej pracovnej neschopnosti nezapočítava do obdobia dôchodkového poistenia, preto by bolo diskriminačné nepostupovať tak aj v prípade poistencov, ktorým bol starobný dôchodok priznaný podľa zákona o sociálnom zabezpečení a počas výkonu zamestnania (samostatnej zárobkovej činnosti) tento dôchodok poberali. Aj keď možno čiastočne súhlasiť s názorom Sociálnej poisťovne, nemôžu byť vyššie uvedené skutočnosti dôvodom pre konanie v rozpore so zákonom. Ustanovenie § 261 ods. 3 písm. b) zákona o sociálnom poistení nad akúkoľvek pochybnosť prikazuje zvýšiť starobný dôchodok, ak nárok na jeho výplatu vznikol pred 1. januárom 2004, za každých 90 dní dôchodkového poistenia o 0,75 % priemerného mesačného zárobku, z ktorého sa vymeral starobný

dôchodok. Zároveň § 66 ods. 7 zákona o sociálnom poistení, na ktorý sa Sociálna poisťovňa odvoláva, výslovne vymedzuje, že sa vzťahuje na zvyšovanie starobných dôchodkov podľa ustanovení § 66 ods. 2 a 4 zákona o sociálnom poistení. Tieto sa však uplatnia v prípade starobných dôchodkov priznaných v sume určenej podľa predpisov účinných pred 1. januárom 2004 až pri ich zvýšení za obdobie dôchodkového poistenia získané po 31. júli 2006. Nemožno preto súhlasiť s jeho aplikáciou na základe analogického výkladu a dokonca ani ústavne konformného výkladu.

V rozhodnutí Sociálnej poisťovne, bolo v rozpore s ustanovením § 261 ods. 3 písm. b) zákona o sociálnom poistení pri zvyšovaní starobného dôchodku podávateľa podnetu za obdobie od januára 2006 do júla 2006 toto obdobie vylúčené z obdobia dôchodkového poistenia z dôvodu, že bol uznaný za dočasne práceneschopného, takže starobný dôchodok za toto obdobie nebol zvýšený. Preto verejný ochranca práv požiadal Sociálnu poisťovňu, aby bolo o žiadosti podávateľa podnetu o zvýšenie starobného dôchodku za uvedené obdobie dôchodkového poistenia opätovne rozhodnuté.

3. Právo na pomoc v hmotnej núdzi

Na verejného ochrancu práv sa obrátila podávateľka s podnetom, v ktorom namietala rozhodnutie úradu práce, sociálnych vecí a rodiny o zastavení výplaty príspevkov k dávke v hmotnej núdzi v trvaní šesť mesiacov a o odňatí dávky v hmotnej núdzi, nakoľko si nebola vedomá porušenia žiadnych povinností vyplývajúcich jej zo zákona a úradu práce, sociálnych vecí a rodiny poskytovala súčinnosť vo všetkých záležitostiach týkajúcich sa predkladania požadovaných dokladov. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny svoje rozhodnutie zdôvodnil tým, že si podávateľka podnetu nespĺnila povinnosti ustanovené zákonom o pomoci v hmotnej núdzi, pretože nepožiadala o príspevok na výživu rozvedeného manžela. Preskúmaním podnetu však verejný ochranca práv zistil, že dávka v hmotnej núdzi a príspevky k dávke neboli podávateľke podnetu priznané neprávom, pretože podávateľka podnetu spĺňala podmienky ustanovené v zákone o pomoci v hmotnej núdzi pre ich priznanie (okrem iného aj z dôvodu, že si uplatnila zákonný nárok návrhom na určenie výživného jej manželovi). Okrem toho rozsudok súdu o rozvode manželstva, ktorý nadobudol právoplatnosť ešte v júli 2008, predložila podávateľka podnetu úradu práce, sociálnych vecí a rodiny ešte v ten istý mesiac. Napriek tomu však úrad práce, sociálnych vecí a rodiny nepožadoval od podávateľky podnetu, aby si uplatnila ďalší zákonný nárok hneď po rozvode jej manželstva. Až v januári 2011 vyzval úrad práce, sociálnych vecí a rodiny podávateľku podnetu na uplatnenie si zákonného nároku – príspevku na výživu rozvedeného manžela (teda až po uplynutí viac ako dva a polroka od právoplatnosti rozsudku súdu o rozvode manželstva podávateľky podnetu). Podávateľka podnetu po prevzatí výzvy ihneď vykonala potrebné kroky na splnenie si povinnosti, na ktorú bola vyzvaná a ešte v januári 2011 predložila úradu práce, sociálnych vecí a rodiny návrh na určenie príspevku na výživu rozvedeného manžela podaný na súd. Aj napriek splneniu si povinnosti, na ktorú ju vyzval úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, bola jej dávka v hmotnej núdzi odňatá a príspevky zastavené. Rozhodnutím úradu práce, sociálnych vecí a rodiny z januára 2011 bolo spôsobené, že podávateľke podnetu nebola vyplácaná dávka v hmotnej núdzi a príspevky k dávke po dobu troch mesiacov. Až v marci 2011 bola podávateľke podnetu spätne doplatená suma dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke za obdobie, počas ktorého bola výplata dávky a príspevkov zastavená. Tým bolo porušené jej základné právo podľa ustanovenia článku 39 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého každý, kto je v hmotnej núdzi, má právo na takú pomoc, ktorá je nevyhnutná na zabezpečenie základných životných podmienok. K tomuto záveru verejný

ochranca práv dospel aj napriek skutočnosti, že rozhodnutie úradu práce, sociálnych vecí a rodiny z januára 2011 nenadobudlo právoplatnosť, z dôvodu, že sa proti nemu podávateľka podnetu odvolala a následne bolo rozhodnutie zrušené prvostupňovým správny orgánom. Hoci neprávoplatné rozhodnutie nemalo právne účinky, reálne do základného práva podávateľky podľa čl. 39 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky zasiahlo, nakoľko v dôsledku jeho vydania bola podávateľka podnetu bez akéhokoľvek príjmu tri mesiace. Orgán verejnej správy musí niesť zodpovednosť za svoje rozhodnutie od jeho vydania. Skutočnosť, že rozhodnutie je zrušené v odvolacom konaní nie je ospravedlnením za vydanie nezákonného rozhodnutia, ktorým bolo podávateľke podnetu odopreté právo na pomoc v hmotnej núdzi. Verejný ochranca práv tiež poukázal na skutočnosť, že odvolanie proti rozhodnutiu o znížení alebo odňatí dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke a o zastavení ich výplaty nemá odkladný účinok. Vzhľadom na to, že uvedený typ rozhodnutí bezodkladného účinku má za následok dopad na finančnú situáciu poberateľov dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke, je potrebné dôsledne skúmať, či existujú podmienky pre vydanie uvedeného typu rozhodnutí v jednotlivých prípadoch. Vzhľadom na skutočnosť, že odvolaniu podávateľky podnetu bolo vyhovené v plnom rozsahu a že dávka jej bola doplatená, nenavrhol verejný ochranca práv prijatie ďalších opatrení vo veci. Riaditeľku príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny však do budúcnosti požiadal o zabezpečenie dôkladnejšej aplikácie zákona o pomoci v hmotnej núdzi v jednotlivých konaniach tak, aby nedochádzalo k neprimeraným zásahom do práv osôb v hmotnej núdzi.

4. Právo domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a na inom orgáne Slovenskej republiky

Podľa ustanovenia článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky sa každý môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky. Rámec povinností štátnych orgánov upravuje ustanovenie článku 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Je ústavou daná povinnosť orgánov verejnej správy konať výlučne spôsobom a v rozsahu ustanovenom v zákone. Ak správny orgán nekoná v zákone ustanoveným spôsobom, porušuje tým základné právo obsiahnuté v ustanovení článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Aj podľa názoru Ústavného súdu Slovenskej republiky každé konanie, ktoré nie je v súlade so zákonom, t. j. ak štátny orgán nekoná v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon, protirečí príkazu ústavnej normy. Ak súd alebo iný orgán koná vo veci uplatnenia práva osoby určenej v ustanovení článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky inak, ako v rozsahu a spôsobom predpísaným v zákone, porušuje ústavou zaručené právo na súdnu a inú právnu ochranu. Ústavou garantované základné právo na súdnu a inú právnu ochranu podľa článku 46 Ústavy Slovenskej republiky premietnuté pri ochrane práva do ustanoveného postupu vymedzeného podľa povahy vecí príslušným procesným poriadkom je svojou povahou i významom základným predpokladom spravodlivého procesu. Preto zároveň predstavuje aj základnú podmienku zákonného a ústavne konformného rozhodnutia. Zákom ustanovená povinnosť orgánov verejnej moci zistiť správne a v dostatočnom rozsahu skutkový stav v nimi rozhodovanej veci - bez ohľadu na jej prípadnú obťažnosť - predstavuje nielen jednu zo základných podmienok pre zákonu zodpovedajúce rozhodnutie, ale je tiež jedným zo základných znakov ústavne ustanoveného postupu (čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky) a ochrany práv. Preto prílišná formálnosť alebo povrchnosť dôkazného konania je v rozpore s ústavnými princípmi právneho a demokratického štátu.

Porušenie práva domáhať sa zákonom ustanovením spôsobom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky Sociálnou poisťovňou

Jedným z prípadov, v ktorom verejný ochranca práv preukázal, že Sociálna poisťovňa nedostatočne zistila skutočný stav veci bol aj podnet, v ktorom podávateľka namietala postup a rozhodovanie Sociálnej poisťovne o jej nároku na starobný dôchodok. Žiadosť o starobný dôchodok podala podávateľka podnetu v marci 2008 v Českej správe sociálneho zabezpečenia. Fotokópia žiadosti o starobný dôchodok bola Sociálnej poisťovni, doručená s odôvodnením, že na zhodnotenie doby zamestnania podávateľky podnetu do 31. decembra 1992 je príslušná Sociálna poisťovňa, keďže podľa ustanovenia článku 20 Zmluvy medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o sociálnom zabezpečení doby zabezpečenia získané pred dňom rozdelenia Českej a Slovenskej Federatívnej republiky sa považujú za doby zabezpečenia toho zmluvného štátu, na území ktorého mal zamestnávateľ občana sídlo ku dňu rozdelenia alebo naposledy pred týmto dňom. Podľa údajov, ktoré podávateľka podnetu uviedla v žiadosti o starobný dôchodok, k 31. decembru 1992 bola zamestnaná u zamestnávateľa so sídlom v Českej republike. Vznikol tak rozpor v určení sídla zamestnávateľa, nakoľko žiadosť o dôchodok bola Sociálnej poisťovni postúpená z dôvodu, že sídlo zamestnávateľa bolo v Slovenskej republike, no zo samotnej žiadosti o dôchodok vyplývalo, že zamestnávateľ mal sídlo v Českej republike. Zamestnanci Sociálnej poisťovne na základe údajov, ktoré boli uvedené v žiadosti o dôchodok a dokladov, ktoré mali v čase posudzovania nároku na starobný dôchodok k dispozícii predpokladali, že podávateľka podnetu ku dňu rozdelenia Českej a Slovenskej Federatívnej republiky bola zamestnaná súčasne u dvoch zamestnávateľov so sídlom v Slovenskej republike aj v Českej republike. Túto skutočnosť si však neoverili. Keďže k 31. decembru 1992 bola podávateľka podnetu prihlásená na trvalý pobyt v Českej republike, rozhodnutím Sociálnej poisťovne bola jej žiadosť o starobný dôchodok zamietnutá s tým, že dobu zamestnania, ktorú podávateľka podnetu získala do 31. decembra 1992, má zhodnotiť nositeľ poistenia Českej republiky. Dodatočne sa však preukázalo, že podávateľka podnetu bola k 31. decembru 1992 zamestnaná len u zamestnávateľa so sídlom v Slovenskej republike. Proti uvedenému rozhodnutiu podala podávateľka opravný prostriedok. Vzhľadom na to, že po podaní opravného prostriedku bolo rozhodnutím Sociálnej poisťovne z februára 2010 zrušené rozhodnutie z októbra 2009 a bol jej priznaný starobný dôchodok, považoval verejný ochranca práv túto skutočnosť za dostačujúcu a nepristúpil v tomto prípade k uloženiu iných opatrení.

Aj v konaní Sociálnej poisťovne o uložení povinnosti podávateľke podnetu zaplatiť dlžné poistné na sociálne poistenie zistil verejný ochranca práv, že Sociálna poisťovňa nepostupovala podľa ustanovení zákona o sociálnom poistení upravujúcich postup Sociálnej poisťovne v súvislosti so zisťovaním skutočného stavu veci. Sociálna poisťovňa vyzvala podávateľku podnetu, aby zaplatila dlžné poistné na sociálne poistenie za obdobie od augusta 2004 do júna 2005, nakoľko ako dobrovoľne nemocensky poistená a dobrovoľne dôchodkovo poistená osoba v uvedenom období neplnila svoje odvodové povinnosti. Podávateľka podnetu následne na výzvu reagovala s tým, že v predmetnom období bola poberateľkou rodičovského príspevku, a preto nemala povinnosť platiť poistné na nemocenské a dôchodkové poistenie. Potvrdenie o poberaní však nepredložila ani na výzvu a preto jej bola rozhodnutím uložená povinnosť poistné zaplatiť. Toto rozhodnutie však nevychádzalo zo spoľahlivo zisteného skutočného stavu veci. Podávateľka podnetu síce potvrdenie o poberaní rodičovského príspevku na výzvu nepredložila, no to nezbavilo Sociálnu poisťovňu povinnosti, aby si sama obstarala podklady potrebné na vydanie rozhodnutia, objasnila dôkazy, ktoré svedčili

v prospech podávateľky podnetu, a až na základe takto vykonaných dôkazov vydala rozhodnutie. Účastníci konania, ktorí majú listiny, ktoré môžu byť dôkazom, sú povinní ich na výzvu Sociálnej poisťovne predložiť. Podávateľka podnetu však potvrdením o poberaní rodičovského príspevku nedisponovala. Rovnako ako Sociálna poisťovňa vyzývala ju, aby ho predložila, mohla sa v uvedenej veci obrátiť na samotný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny a skutočnosť, či bola poberateľkou rodičovského príspevku overiť. Vzhľadom na to, že po podaní odvolania bolo Sociálna poisťovňa odvolaniu podávateľky podnetu v plnom rozsahu vyhovelá a rozhodnutie zrušené, považoval verejný ochranca práv túto skutočnosť za dostačujúcu.

Verejnému ochrancovi práv bol doručený aj podnet podávateľky, ktorá namietala postup Sociálnej poisťovne v súvislosti s jej prihláškou na dôchodkové poistenie. Prihlášku na dôchodkové poistenie (povinné dôchodkové poistenie pri riadnej starostlivosti o dieťa do šesť rokov) podala podávateľka podnetu v januári 2009. Sociálna poisťovňa ju však len listom informovala o dôvodoch, kvôli ktorým jej nemôže vzniknúť povinné dôchodkové poistenie. Po tom, ako bola požiadaná o predloženie písomného stanoviska k uvedenému postupu, vydala rozhodnutie, ktorým však tiež určila, že podávateľke nevzniká povinné dôchodkové poistenie. Až v odvolacom konaní Sociálna poisťovňa uznala, že sa na podávateľku podnetu vzťahuje nariadenie Rady (EHS) č. 1408/71 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov a ich rodiny, ktorí sa pohybujú v rámci spoločenstva a od 1. mája 2010 nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia, a teda že má v súlade s princípom rovnosti zaobchádzania zakotveným v oboch uvedených nariadeniach právo poberať tie isté dávky a mať tie isté povinnosti podľa právnych predpisov ktoréhokoľvek členského štátu ako štátni príslušníci tohto štátu. Verejný ochranca práv dospel k záveru, že Sociálna poisťovňa porušila základné právo podávateľky podnetu podľa ustanovenia článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a tiež, že Sociálna poisťovňa porušila základné právo podávateľky podnetu na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, keďže rozhodnutie o nevzniku povinného dôchodkového poistenia bolo vydané až dňa v máji 2010. Sociálna poisťovňa svoje pochybenia odstránila počas preskúmania podnetu, čo považoval verejný ochranca práv za dostatočné. Požiadal však generálneho riaditeľa Sociálnej poisťovne o prijatie takých opatrení, ktoré v budúcnosti zabránia vzniku obdobných situácií.

Verejnému ochrancovi práv bol taktiež doručený podnet podávateľa, v ktorom namietal nečinnosť Sociálnej poisťovne vo veci jeho nárokov na dávky úrazového poistenia, o ktoré požiadal v januári 2010. Preskúmaním podnetu bolo zistené, že konanie o nároku podávateľa podnetu na úrazový príplatok sa skončilo až v júli 2011, kedy nadobudlo právoplatnosť rozhodnutie Sociálnej poisťovne o zamietnutí žiadosti podávateľa podnetu, teda takmer po jeden a pol roku, čo bolo podľa názoru verejného ochrancu práv spôsobené nielen nečinnosťou Sociálnej poisťovne, ale predovšetkým jej neefektívnou a nesprávnou činnosťou. Rovnako verejný ochranca práv dospel k záveru, že nedostatočným zistením skutkového stavu veci v konaní o nároku podávateľa podnetu na úrazový príplatok z dôvodu pracovného úrazu z decembra 2009, došlo k porušeniu jeho základného práva podľa ustanovenia čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Z tohto dôvodu požiadal Sociálnu poisťovňu, aby prijala opatrenia, ktoré povedú k odstráneniu nedostatkov v tomto konaní. Následne Sociálna poisťovňa oznámila verejnému ochrancovi práv, že na pracovnej porade boli oboznámení všetci zamestnanci príslušného odboru s výsledkami vybavenia podnetu verejným ochrancom práv, boli upozornení na dodržiavanie lehôt v konaní v zmysle zákona o sociálnom poistení, na kontrolu ich dodržiavania a na vyvodenie dôsledkov voči konkrétnym zamestnancom, v prípade zistených nedostatkov. Zároveň oznámila, že bolo

vydané „Oznámenie vo veci postupu útvarov úrazového poistenia pobočiek Sociálnej poisťovne pri rozhodovaní o úrazových dávkach s dôrazom na dôkladné zisťovanie skutočného stavu veci, prijatého na základe výsledkov vybavenie podnetu poškodeného verejným ochrancom práv“, ktoré bolo zaslané všetkým vedúcim útvarov úrazového poistenia pobočiek Sociálnej poisťovne. Zároveň oznámenie o výsledkoch vybavenia podnetu podávateľa verejným ochrancom práv a prijaté opatrenia budú jedným z bodov programu pracovnej porady vedúcich zamestnancov útvarov úrazového poistenia pobočiek Sociálnej poisťovne. Verejný ochranca práv veľmi pozitívne vnímal prijaté opatrenia a vyjadril presvedčenie, že prispievajú ku skvalitneniu práce Sociálnej poisťovne a jej pracovníkov pri rozhodovaní o dávkach úrazového poistenia. Keďže išlo o všeobecné opatrenia, smerujúce predovšetkým k predchádzaniu vzniku obdobných situácií v budúcnosti, požiadal Sociálnu poisťovňu aj o prijatie opatrení vo vzťahu k podávateľovi podnetu, nakoľko sa domnieval, že rozhodnutia o zamietnutí jeho žiadosti o úrazový príplatok boli vydané predčasne a na základe nedostatočne zisteného skutkového stavu veci.

Porušenie práva domáhať sa zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky zo strany úradu práce, sociálnych vecí a rodiny

Porušenie základného práva podľa ustanovenia čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky zistil verejný ochranca práv aj v súvislosti s podnetom podávateľiek, ktoré namietali rozhodovanie úradu práce, sociálnych vecí a rodiny o odňatí peňažného príspevku na prepravu z dôvodu, že nedošlo k zlepšeniu zdravotného stavu jednej z nich, ale práve naopak, k jeho zhoršeniu. Preskúmaním podnetu bolo zistené, že peňažný príspevok na prepravu bol jednej z podávateľiek priznaný už v roku 1999. Komplexný posudok, ktorý bol podkladom namietaného rozhodnutia, bol zmenený až v roku 2010, keď vzhľadom na podávateľkin zdravotný stav si jej príbuzná podala žiadosť o poskytnutie peňažného príspevku na opatrovanie. V predmetnom konaní bol vypracovaný nový komplexný posudok, ktorým v oblasti mobility a orientácie nebol podávateľke peňažný príspevok na prepravu navrhnutý. Na základe uvedeného komplexného posudku vydal úrad práce, sociálnych vecí a rodiny rozhodnutie o odňatí predmetného peňažného príspevku a zastavil jeho výplatu. Podľa zákona o peňažných príspevkoch odkázanosť občana s ťažkým zdravotným postihnutím na individuálnu prepravu osobným motorovým vozidlom, ktorá bola posúdená podľa zákona účinného do 31. decembra 2008, sa po 31. decembri 2008 neprehodnocuje podľa zákona účinného od 1. januára 2009, ak u občana s ťažkým zdravotným postihnutím nedôjde k takým zmenám v zdravotnom stave, osobnostných predpokladoch, rodinnom prostredí alebo životnom prostredí a v prostredí, ktoré ovplyvňuje jeho začlenenie do spoločnosti, ktoré majú vplyv na trvanie odkázanosti. V rozhodnutí úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, ani v komplexnom posudku, ktorý bol podkladom pre rozhodnutie však úplne absentovalo posúdenie, k akým zmenám došlo v zdravotnom stave podávateľky, resp. či došlo k nejakým iným zmenám v porovnaní s posledným komplexným posudkom vo veci, ktoré by preukazovali, že podávateľka už nie je odkázaná na individuálnu prepravu osobným motorovým vozidlom. Na základe uvedeného dospel verejný ochranca práv k záveru, že úrad práce, sociálnych vecí a rodiny nevychádzal zo spoľahlivo zisteného stavu veci, a teda jeho rozhodnutím bolo porušené základné právo podávateľky podnetu podľa ustanovenia článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Vzhľadom na to, že po podaní opravného prostriedku rozhodnutím Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny bolo rozhodnutie úradu práce, sociálnych vecí a rodiny o odňatí peňažného príspevku na prepravu zrušené, verejný ochranca práv nepristúpil k v tomto prípade k uloženiu iných opatrení.

Porušenie práva domáhať sa zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky zo strany detského domova

Verejný ochranca práv preskúmal aj podnet podávateľky, ktorá namietala neposkytnutie príspevku na stravu detským domovom za obdobie, počas ktorého sa osobne starala o maloleté dieťa. Podávateľka podnetu sa domáhala poskytnutia príspevku na stravu vo výške časti stravnej jednotky zodpovedajúcej obdobiu, počas ktorého sa dieťa zdržiava mimo detského domova podľa zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnoprávnej ochrane detí“).

V písomnom stanovisku doručenom Kancelárii verejného ochrancu práv, detský domov uviedol, že podávateľke podnetu boli telefonicky a následne osobnou návštevou vysvetlené dôvody nevyplatenia príspevku. Zároveň uviedol, že o uvedenej skutočnosti bol upovedomený aj príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, ako aj zriaďovateľ detského domova, ktorý detský domov o podmienkach vyplácania príspevku na stravu informoval na pracovnom stretnutí. Kancelárii verejného ochrancu práv bolo doručené aj písomné stanovisko úradu práce, sociálnych vecí a rodiny k uvedenej veci. V písomnom stanovisku uviedol, že dňa v októbri 2010 sa uskutočnilo pracovné stretnutie úradu práce, sociálnych vecí a rodiny s členmi odborného tímu 15-tich detských domovov v jeho zriaďovateľskej pôsobnosti, vrátane predmetného detského domova. Na pracovnom stretnutí bola, okrem iného, venovaná pozornosť poskytovaniu príspevku na stravu, pričom zo záznamu úradu práce, sociálnych vecí a rodiny z pracovného stretnutia vyplýva, že účelom poskytnutia príspevku na stravu nie je krátkodobý pobyt dieťaťa u budúcich osvojiteľov, resp. pestúnov. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny vo svojom písomnom stanovisku taktiež uviedol, že postup detského domova bol v súlade s platnými právnymi predpismi a v súlade s usmernením zriaďovateľa.

Podľa ustanovenia § 64 ods. 3 zákona o sociálnoprávnej ochrane detí dieťaťu, ktoré sa zdržiava so súhlasom detského domova mimo detského domova z dôvodu návštevy rodičov alebo osoby, ktorá sa osobne stará o dieťa, alebo fyzickej osoby podľa ustanovenia § 56 ods. 8, detský domov poskytuje príspevok na stravu vo výške časti dennej stravnej jednotky zodpovedajúcej obdobiu, počas ktorého sa dieťa zdržiava mimo detského domova.

Detský domov na základe usmernenia úradu práce, sociálnych vecí a rodiny vyhodnotil podávateľku podnetu ako osobu, ktorá nie je oprávnená poberať príspevok na stravu podľa vyššie uvedeného ustanovenia. V danom prípade teda v konaní detského domova došlo k nesprávnej aplikácii ustanovenia § 64 ods. 3 zákona o sociálnoprávnej ochrane detí. Ďalej je potrebné zdôrazniť, že detský domov nevydal rozhodnutie podľa zákona o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele, napriek tomu, že zastával názor, že podávateľka podnetu nemá nárok na príspevok na stravu. Na základe uvedeného mal verejný ochranca práv za preukázané, že v konaní o neposkytnutie príspevku na stravu bolo detským domovom porušené základné právo podávateľky podnetu zaručené ustanovením čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Vzhľadom na skutočnosť, že príspevok na stravu bol nakoniec podávateľke podnetu vyplatený, nežiadal verejný ochranca práv detský domov v tejto veci o prijatie ďalších opatrení. Požiadaval však, aby sa predchádzalo obdobným prípadom v budúcnosti a aby v budúcich konaniach bolo dôsledne dodržiavané metodické usmernenie Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny k príspevku na stravu podľa zákona o sociálnoprávnej ochrane detí. Verejný ochranca práv navrhol Ústrediu práce,

sociálnych vecí a rodiny vykonanie kontroly v detských domovoch v príslušnom kraji za účelom zistenia, či nedošlo k pochybeniam aj v iných konaniach o neposkytnutie príspevku na stravu.

Porušenie práva domáhať sa zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky zo strany Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky

Ochrany práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky sa domáhal aj podávateľ, ktorý po doručení listu Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, ktorým čiastočne nebolo vyhovené jeho žiadosti o poskytnutie požadovaných informácií podal „Odvolanie proti rozhodnutiu povinnej osoby“. Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky, konkrétne jeho komunikačný odbor, na toto podanie zareagovalo rozhodnutím označeným ako „Rozhodnutie o odmietnutí poskytnúť informáciu“. Vo výroku tohto rozhodnutia komunikačný odbor uviedol: „Podľa § 18 ods. 2 zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií), § 46 a 47 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) nevyhovujem Odvolaniu proti rozhodnutiu povinnej osoby“. V poučení uviedol, že proti tomuto rozhodnutiu možno do 15 dní od jeho doručenia podať opravný prostriedok podľa ustanovenia § 19 zákona o slobode informácií ministrom zdravotníctva. Podanie označené ako odvolanie malo podľa obsahu charakter riadneho opravného prostriedku. Riadnym opravným prostriedkom proti rozhodnutiu ústredného orgánu štátnej správy, teda aj ministerstva, je rozklad, o ktorom rozhoduje vedúci ústredného orgánu štátnej správy (na základe návrhu ním ustanovenej osobitnej komisie). Proti tomuto rozhodnutiu sa nemožno odvolať. Napriek nepresnému označeniu bolo nepochybné, že podávateľ podal riadny opravný prostriedok proti rozhodnutiu o nesprístupnení informácie – rozklad, a preto o ňom aj bolo potrebné rozhodnúť ako o rozklade. Správny orgán, ktorý napadnuté rozhodnutie vydal, môže o odvolaní sám rozhodnúť (v rámci autoremedúry), len ak odvolaniu v plnom rozsahu vyhovie. Inak je povinný predložiť vec odvolaciemu orgánu. To sa primerane vzťahuje aj na konanie o rozklade.

Postup, ktorý zvolilo Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky v predmetnom prípade, t. j. že na základe rozkladu („odvolania“) vydalo kvázi prvostupňové „rozhodnutie o odmietnutí poskytnúť informáciu“, ktorým – ako sa v ňom uvádza - odvolaniu nevyhovelo, **nemal vôbec oporu v platnom právnom poriadku**. Išlo o zmätočný a nezákonný postup. Ministerstvo procesnú stránku svojho postupu nijako neodôvodnilo. Keďže komunikačný odbor Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky rozkladu nevyhovelo, ani ho nepostúpil na rozhodnutie ministrovi, ale naopak, potvrdil svoje vlastné rozhodnutie, **zmaril účel riadneho opravného prostriedku** - preskúmanie zákonnosti a správnosti rozhodnutia inou osobou než tou, ktorá ho vydala. Takýto postup mal za následok porušenie základného práva zaručeného čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Podstatou vybavenia podnetu, pokiaľ ním bolo zistené porušenie základného práva, je odstránenie porušenia a prijatie opatrení na zabezpečenie ochrany tohto práva.

V konkrétnom prípade by k napraveniu porušenia teoreticky malo dôjsť vydaním riadneho negatívneho rozhodnutia a predovšetkým uplatnením správneho postupu pri rozhodovaní o rozklade – t. j. predložením rozkladu na rozhodnutie ministrovi. Takýto postup však už od Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky nebolo možné priamo požadovať, nakoľko by mu malo predchádzať zrušenie skôr vydaného rozhodnutia. Nesprávnym a zmätočným konaním a rozhodovaním Ministerstva zdravotníctva Slovenskej

republiky sa v zásade zamedzila aj možnosť zákonne čistým a priamym spôsobom tento problém vyriešiť. Zároveň verejný ochranca práv zohľadnil skutočnosť, že následkom postupu a rozhodovania ministerstva, hoci nesprávneho, nebolo porušenie práva na informácie, ktoré si podávateľ uplatňoval. Ani prípadným zrušením predmetného rozhodnutia (napr. postupom v rámci preskúmania rozhodnutia mimo odvolacieho konania) a vydaním nového, riadneho rozhodnutia o rozklade, by nedošlo k faktickej zmene a k sprístupneniu informácií. V tomto konkrétnom prípade preto verejný ochranca práv Ministerstvu zdravotníctva Slovenskej republiky opatrenia na nápravu nenavrhol. Ministra zdravotníctva však požiadal o prijatie všeobecných opatrení na zabezpečenie správneho vybavovania žiadostí o sprístupnenie informácií a takého postupu zodpovedných zamestnancov, ktorý bude smerom do budúcnosti striktne v súlade so zákonom.

Porušenie práva domáhať sa zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky správou katastra

Správa katastra v niektorých prípadoch disponuje rozhodovacou právomocou a jej rozhodnutia majú konštitutívne účinky, teda spôsobujú vznik práva (napr. pri rozhodovaní o návrhu na vklad), v iných prípadoch je orgánom s evidenčnými a informačnými funkciami (napr. pri zápise verejných listín záznamom, pri zápise poznámok a plômb do katastra nehnuteľností).

Dôvodom zriadenia katastra nehnuteľností je snaha o existenciu hodnoverného informačného systému o nehnuteľnostiach a o právach k nehnuteľnostiam, vyplývajúca z potreby zabezpečenia právnej istoty v právnych vzťahoch týkajúcich sa nehnuteľností a zabezpečenia ochrany práv vlastníkov a ďalších osôb (napr. osôb oprávnených z vecného bremena), a to osobitne pre prípad, keď medzi fyzickými osobami a právnickými osobami vznikne spor týkajúci sa vecných práv k nehnuteľnostiam. Dôležitosť riadneho vedenia katastra nehnuteľností a poskytovania správnych a úplných informácií o nehnuteľnostiach správou katastra sa pritom ukazuje nielen v typických katastrálnych konaniach (napr. konaniach o návrhu na vklad, konaniach o návrhu na záznam, konaniach o oprave chyby v katastrálnom operáte, či pri zápise poznámky), ale aj pri poskytovaní vyjadrenia správy katastra na základe vyžiadania iným orgánom (napr. súdom). Aj pri poskytovaní takéhoto vyjadrenia by sa správa katastra mala riadiť všeobecnými zásadami správneho konania. Vychádzajúc zo základných zásad správneho konania by sa správa katastra najmä mala svedomite a zodpovedne zaoberať každou vecou, ktorá je predmetom konania, vybaviť ju včas a bez zbytočných prieťahov a použiť najvhodnejšie prostriedky, ktoré vedú k správnenému vybaveniu veci. Vyjadrenie správy katastra pritom musí vychádzať zo spoľahlivo zisteného stavu veci. Verejný ochranca práv preskúmaval podnet, pri ktorom zistil, že správa katastra sa týmito zásadami pri poskytovaní vyjadrenia k súdnemu konaniu neriadila. Súd požiadal správu katastra o informáciu k sporu o vlastnícke právo k nehnuteľnostiam, podstatou ktorého bolo, že o vlastníckom práve k sporným nehnuteľnostiam svedčalo viacero verejných listín, pričom meno a priezvisko vlastníka zapísaného v pozemkovoknižných zápisniciach, v notárskej zápisnici osvedčujúcej vyhlásenie o vydržaní a v rozhodnutí o dedičstve boli totožné, no vzhľadom na to, že v prvých dvoch uvedených listinách neboli uvedené ďalšie identifikačné údaje vlastníka (dátum narodenia, rodné číslo) bolo problematické posúdiť, či ide o totožné osoby. Preskúmaním podnetu bolo zistené, že správa katastra sa nedostatočne zaoberala všetkými relevantnými skutočnosťami a predčasne dospela k záveru, v ktorom stotožnila všetkých vlastníkov zapísaných v uvedených listinách, a to bez toho, aby toto stotožnenie vo vyjadrení odôvodnila, alebo podložila dokladmi, na základe ktorých takúto

identifikáciu vykonala. Uvedené bolo potrebné konštatovať bez ohľadu na to, či takýto záver bol fakticky správny alebo nesprávny. Zistenie, či uvedené stotožnenie je vecne správne alebo vecne nesprávne by bolo možné len na základe ďalšieho dokazovania, ktoré však bolo predmetom súdneho konania.

Vyhotovením vyjadrenia správa katastra síce nerozhoduje o právach účastníkov konania (je potrebné rešpektovať rozsah zákonnej pôsobnosti ako je vymedzená medzi správou katastra a súdom), no všetci vlastníci majú právo očakávať, že správa katastra poskytne vecne správne vyjadrenie a pri jeho zostavovaní bude postupovať s náležitou odbornou starostlivosťou tak, aby riadne zistila skutkový stav veci v katastri nehnuteľností, tento zistený skutkový stav objektívne vyhodnotila, aby vyjadrenie odrážalo reálny stav obsiahnutý v katastri nehnuteľností, vrátane zbierky listín. Riadne poskytnutie právnej ochrany, ktorú je povinná poskytnúť správa katastra vlastníkom dotknutých nehnuteľností pri zostavovaní vyjadrenia je o to dôležitejšie, že naň nadväzuje právna ochrana, ktorú poskytuje príslušný súd všetkým účastníkom súdneho konania. Výsledkami vybavovania podnetu bolo preto preukázané, že postupom správy katastra pri poskytovaní vyjadrenia nedostatočným zistením skutkového stavu došlo k porušeniu základného práva na súdnu a inú právnu ochranu, súčasťou ktorého je požiadavka, aby ochrana bola poskytnutá v medziach zákonov, ktoré tento článok vykonávajú, v tomto prípade v súlade so základnými zásadami správneho konania.

Porušenie práva domáhať sa zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky stavebným úradom

Verejný ochranca práv sa v hodnotenom období opakovane stretol so situáciou, kedy stavebný úrad mal vedomosť o nelegálnej stavebnej činnosti, vykonal štátny stavebný dohľad, prípadne viacero štátnych stavebných dohľadov a na základe výsledkov začal voči stavebníkovi priestupkové konanie, ktoré má plniť jednak sankčnú funkciu a jednak funkciu prevenčnú, no samotnú podstatu problému, teda nelegálnu stavebnú činnosť, riešiť nezačal. Stavebné úrady vo viacerých prípadoch opomenuli, že okrem priestupkového konania je potrebné postupovať aj podľa príslušných ustanovení stavebného zákona a začať stavebné konanie, v ktorom by posúdili, či je možné stavbu dodatočne povoliť, alebo je podľa zákona potrebné nariadiť odstránenie stavby. Je potrebné podotknúť, že práve tento nedostatok je zásadný, pretože znemožňuje všetkým účastníkom konania uplatňovať ich procesné práva (napr. právo a povinnosť predložiť dôkazy, že stavebná činnosť nie je v rozpore s verejnými záujmami, právo uplatňovať v stavebnom konaní námietky, právo podať opravné prostriedky proti rozhodnutiam vydaným v stavebnom konaní, právo namietat stanoviská dotknutých orgánov verejnej správy). Tento nedostatok je v rozpore s požiadavkou poskytovania právnej ochrany príslušným orgánom verejnej správy (v tomto prípade stavebným úradom), vyplývajúcou z ustanovenia čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Účelom tejto právnej ochrany je umožniť všetkým účastníkom konania zákonom ustanoveným spôsobom riešiť konflikty, ktoré v súvislosti so stavebnou činnosťou medzi nimi vzniknú.

Dôsledky nesprávneho postupu stavebného úradu je možné uviesť na príklade podnetu, ktorý verejný ochranca práv riešil. Podávateľka spolu s manželom podala na stavebný úrad sťažnosť vo veci svojvoľného oplotenia pozemku. Namietala v nej, že

stavebník aj napriek upozorneniu starostky obce naďalej pokračuje v nelegálnych stavebných prácach na stavbe oplotenia. Bol vykonaný štátny stavebný dohľad, ktorým bolo toto podozrenie potvrdené. Stavebný úrad oznámil začatie konania vo veci spáchania priestupku a nariadil termín ústneho pojednávania. Následne bolo vydané rozhodnutie, ktorým bol stavebník uznaný za vinného zo spáchania priestupku a bola mu uložená pokuta. Po vykonaní štátneho stavebného dohľadu stavebný úrad nevykonal žiadny úkon, nezabezpečoval si podklady pre riadne rozhodnutie o stavbe, ani sa iným spôsobom problémom nelegálne realizovanej stavby nezaoberal, čím účastníkom konania (medzi nimi aj podávateľke) znemožnil uplatňovanie ich procesných práv a povinností v stavebnom konaní. Prebehlo iba priestupkové konanie. Stavebný úrad mal začať stavebné konanie bezprostredne po vykonaní štátneho stavebného dohľadu. Vo veci nelegálnej stavby začal v stavebnom konaní konať až po viac ako pätnástich mesiacoch od vykonania štátneho stavebného dohľadu. Taktiež bolo zistené, že stavebník bol počas konania opakovane ústne vyzvaný na zastavenie stavebných prác, no ani v jednom prípade nebolo vydané rozhodnutie o zastavení stavebných prác. Aj tento nedostatok sa vyskytol nielen v tomto, ale vo viacerých podobných prípadoch, ktorými sa verejný ochranca práv zaoberal. Stavebný úrad teda postupoval v rozpore so stavebným zákonom a nedodrжал zákonom stanovený postup. Aj v dôsledku takéhoto neefektívneho postupu stavebného úradu, nepriamo tolerujúceho nelegálnu stavebnú činnosť stavebníka na stavbe „Oplotenie“, začal stavebník s realizáciou ďalšej nelegálnej stavby „Prístrešok“. Zopakovali sa rovnaké nedostatky. Napriek tomu, že stavebný úrad mal vedomosť o realizácii predmetnej stavby, stavebné konanie nezačal, nevykonal žiadny úkon ani si nezabezpečoval podklady pre riadne rozhodnutie o stavbe. Vo veci realizácie stavby „Prístrešok“ prebiehalo iba konanie o priestupku. Na základe týchto zistení verejný ochranca práv dospel k záveru, že došlo k porušeniu základného práva na inú právnu ochranu a navrhol stavebnému úradu, aby v stavebných konaniach týkajúcich sa stavby „Oplotenie“ a stavby „Prístrešok“ boli prijaté také opatrenia, ktoré zabezpečia dôsledné dodržiavanie zákonného postupu.

Zo skúseností verejného ochranca práv vyplýva, že stavebná činnosť so sebou prináša spory, a to najmä medzi stavebníkom a vlastníkami susediacich nehnuteľností. Konflikty vznikajú z obáv zo spôsobenia škôd stavebnou činnosťou, z obáv zo straty súkromia, z prílišného tienenia, zo zatekania alebo z iného poškodenia alebo znehodnotenia susediacich nehnuteľností. Často sa vyskytujú aj spory o vlastnícke právo k pozemkom, na ktorých je stavba realizovaná alebo spory o hranice medzi susediacimi pozemkami. Nie všetky z týchto sporov je oprávnený meritórne posúdiť a rozhodnúť stavebný úrad. Mal by však v týchto prípadoch dbať na dodržanie postupu, ktorý stavebný zákon v prípade ich vzniku určuje. Predpokladom správnosti a zákonnosti postupu stavebného úradu je, že v konaní stavebný úrad postupuje so všetkými účastníkmi konania a dá im možnosť riadne a včas uplatniť ich procesné práva. V opačnom prípade opomenutému účastníkovi konania odoberá prostriedky a možnosti právnej ochrany predpokladané zákonom.

Nesprávny postup v tejto otázke je možné opäť demonštrovať na príklade podnetu, ktorý verejný ochranca práv preskúmaval. Stavebný úrad vykonal štátny stavebný dohľad a na základe jeho výsledkov oznámil začatie konania o odstránení nepovolenej stavby a nariadil ústneho pojednávania. Stavebný úrad na základe predložených stanovísk dotknutých orgánov a výsledkov konania dospel k záveru, že dodatočné povolenie by bolo v rozpore s verejným záujmom a preto rozhodnutím nariadil odstránenie stavby. Bolo zistené, že v tomto konaní bol podávateľ účastníkom konania na základe jeho žiadosti, prílohou ktorej bola aj fotokópia ním podaného návrhu na okresný súd na určenie vlastníckeho práva k pozemkom, na ktorých bola stavba realizovaná. Stavebníci podali v zákonom stanovenej lehote proti vydanému rozhodnutiu stavebného úradu odvolanie, na základe ktorého krajský

stavebný úrad zrušil prvostupňové rozhodnutie stavebného úradu a vec mu vrátil na nové konanie a rozhodnutie. Stavebný úrad vyzval stavebníkov, aby v určenej lehote predložili doklady o tom, že dodatočné povolenie stavby nie je v rozpore s verejnými záujmami a požiadali o dodatočné povolenie stavby. Vzhľadom na to, že obvodný úrad životného prostredia ako dotknutý orgán v záväznom stanovisku trval na odstránení stavby, stavebný úrad rozhodnutím opätovne nariadil odstránenie stavby. Rozhodnutie bolo znovu na základe podaného odvolania krajským stavebným úradom zrušené. Následne sa v konaní stavebného úradu vyskytli dlhšie obdobia nečinnosti v trvaní deviatich mesiacov a neskôr troch mesiacov, čím v konaní došlo k zbytočným prietahom. Až potom stavebný úrad vydal rozhodnutie, ktorým prerušil konanie o dodatočnom povolení stavby z dôvodu konania o určenie vlastníckeho práva k pozemkom, na ktorých je dotknutá stavba realizovaná. Zároveň bolo zistené, že stavebný úrad s podávateľom ako s účastníkom konania konal len pri prvom rozhodnutí o nariadení odstránenia stavby, no po jeho zrušení krajským stavebným úradom už s ním ako s účastníkom nekonal. Následkom toho bolo, že mu nebolo umožnené počas konania uplatniť námietky, nebolo mu doručené ani druhé rozhodnutie o nariadení odstránenia stavby, ani ďalšie rozhodnutie krajského stavebného úradu. Napriek tomu, že stavebný úrad mal vedomosť o tom, že v prvom konaní bol podávateľ účastníkom konania, v ďalšom konaní už s podávateľom ako s účastníkom konania nekonal. Stavebný úrad teda otázku účastníkov konania neposudzoval kontinuálne a komplexne.

Stavebný úrad je povinný z úradnej povinnosti skúmať, kto je účastníkom konania. Ak zistí, že niekomu patrí postavenie účastníka konania, začne s ním ihneď konať ako s účastníkom a zohľadňuje to pri procesných úkonoch v konaní. V prípade podávateľa išlo o sporné vlastnícke právo k pozemkom, na ktorých bola stavba realizovaná, preto bolo potrebné zabezpečiť aj ochranu práv a právom chránených záujmov fyzickej osoby, ktorá tvrdí, že je vlastníkom pozemku, a to tým, že s ňou stavebný úrad bude konať ako s účastníkom v dotknutom stavebnom konaní. Na základe vyššie uvedeného bolo preukázané, že došlo k porušeniu základného práva podávateľa podľa ustanovenia článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

Porušenie práva domáhať sa zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky a porušenie ustanovenia čl. 13 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého povinnosti možno ukladať len zákonom alebo na základe zákona, v jeho medziach a pri zachovaní základných práv a slobôd, zo strany zdravotnej poisťovne

Podávateľka v podnete namietala, že je voči nej vedená exekúcia na základe výkazu nedoplatkov z novembra 2010 vystaveného zdravotnou poisťovňou. Ďalej namietala, že i napriek dodatočnému preukázaniu exekútorovi, ako aj zdravotnej poisťovni, že bola nezaopatreným dieťaťom – študentkou vysokej školy, zdravotná poisťovňa jej námietky neakceptovala. Podávateľka podnetu sa stala poistenkou zdravotnej poisťovne k januáru 2007 na základe prihlášky na zmenu zdravotnej poisťovne. Na prihláške bolo uvedené, že je nezaopatreným dieťaťom a platiteľom poistného je štát. Podávateľka podnetu bola študentkou v akademickom roku 2006/2007 a 2007/2008, a teda v tomto období platil poistné na zdravotné poistenie za podávateľku podnetu štát. Zdravotná poisťovňa ju však neevidovala v správnej kategórii platiteľa poistného a mylne sa domnievala, že v období od januára 2007 do augusta 2008 si neplní svoju povinnosť poukazovať preddavky na poistné ako samostatne zárobkovo činná osoba, a z tohto titulu vydala výkaz nedoplatkov z novembra 2010. Výsledkami vybavenia podnetu mal verejný ochranca práv za preukázané, že v konaní o vydanie výkazu nedoplatkov z novembra 2010 nebol zdravotnou poisťovňou spoľahlivo

zistený skutkový stav veci. Už na prihláške podávateľky podnetu na zmenu zdravotnej poisťovne bolo uvedené, že platiteľom poisťného na zdravotné poistenie za ňu je štát. V informačnom systéme mala byť evidovaná od januára 2007 v kategórii poisťencov, za ktorých poisťné na zdravotné poistenie platí štát. Z tohto dôvodu verejný ochranca práv dospel k záveru, že v konaní o vydanie výkazu nedoplatkov z novembra 2010, vymáhaním neexistujúcej pohľadávky od podávateľky podnetu, bolo zdravotnou poisťovňou porušené jej základné právo zaručené ustanovením čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky v spojení s ustanovením čl. 13 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého povinnosti možno ukladať len zákonom alebo na základe zákona, v jeho medziach a pri zachovaní základných práv a slobôd. Keďže zdravotná poisťovňa zrušila výkaz nedoplatkov a podala návrh na zastavenie exekučného konania, neboli zdravotnej poisťovni navrhnuté ďalšie opatrenia vo veci. Zdravotnú poisťovňu však verejný ochranca práv požiadal, aby v záujme predchádzania obdobným situáciám v budúcnosti, zabezpečila dôslednejšie zisťovanie skutkového stavu pred vydaním výkazov nedoplatkov jej poisťencov.

5. Právo rodičov, ktorí sa starajú o deti, na pomoc štátu

Verejnému ochrancovi práv bol doručený aj podnet, v ktorom podávateľka namietala, že ani po viac ako dvoch rokoch po nadobudnutí právoplatnosti rozhodnutia o obnovení výplaty prídavku na dieťa nebol jej manželovi tento prídavok vyplatený. Preskúmaním predmetného podnetu bolo zistené, že úrad práce, sociálnych vecí a rodiny nepristúpil k výplate prídavku podľa právoplatného rozhodnutia z dôvodu, že vec bola postúpená Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky na preskúmanie právoplatného rozhodnutia mimo odvolacieho konania. Preskúmanie právoplatného rozhodnutia v mimoodvolacom konaní však na jeho právoplatnosť a vykonateľnosť nemá vplyv, nakoľko Správny poriadok mu nepriznáva odkladný účinok. Na základe uvedeného verejný ochranca práv dospel k záveru, že úrad práce sociálnych vecí a rodiny pochybil, keď priznaný prídavok na dieťa nevyplatil, resp. tak urobil až po viac ako dvoch rokoch, keď mu bola vec z Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky vrátená. Tým úrad práce, sociálnych vecí a rodiny porušil základné právo manžela podávateľky podľa ustanovenia čl. 41 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj podľa ustanovenia čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Nakoľko ešte v priebehu preskúmania predmetného podnetu úrad práce, sociálnych vecí a rodiny pristúpil k výplate prídavku na dieťa a Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny usmernilo úrady práce, sociálnych vecí a rodiny o povinnosti vykonať právoplatné rozhodnutia podľa platných právnych predpisov, verejný ochranca práv nepristúpil k uloženiu ďalších opatrení. Zdôraznil však potrebu, aby sa orgány verejnej správy pri svojom postupe riadili právnym poriadkom Slovenskej republiky a nespoliehali sa výlučne na usmernenia nadriadených orgánov verejnej správy, ako sa tomu zrejme stalo v uvedenom prípade, najmä ak predmetný postup nemá žiadnu oporu v právnych predpisoch Slovenskej republiky.

6. Právo občanov patriacich k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám používať ich jazyk v úradnom styku

Na daňový úrad sa podávateľ obrátil so žiadosťou označenou ako „Žiadosť o vydanie príslušnosti daňovej správy“. Žiadosť bola napísaná v maďarskom jazyku. Daňový úrad podávateľa vyzval na odstránenie nedostatkov podania (na doplnenie žiadosti) v 15-dňovej lehote. Výzva daňového úradu bola napísaná len v slovenskom jazyku. Komunikovanie iba v slovenskom jazyku podávateľ vnímal ako porušenie svojich základných práv a preto sa s podnetom obrátil na verejného ochrancu práv.

Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanovených zákonom zaručuje okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka aj právo používať ich jazyk v úradnom styku. Vykonávacím zákonom k uvedenému základnému právu je zákon č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení neskorších predpisov, ktorý ustanovuje pravidlá používania jazyka menšiny aj v úradnom styku. Podľa právnej úpravy účinnej v čase podania žiadosti a odoslania výzvy občan Slovenskej republiky, ktorý je osobou patriacou k národnostnej menšine, má právo podávať písomné podania orgánu štátnej správy a orgánu územnej samosprávy v obci, v ktorej príslušníci národnostnej menšiny tvoria podľa posledného sčítania obyvateľov najmenej 20 % obyvateľstva aj v jazyku menšiny. Správny orgán v takejto obci poskytne odpoveď okrem štátneho jazyka aj v jazyku menšiny s výnimkou verejných listín. Každý občan Slovenskej republiky sa môže slobodne rozhodnúť o svojej národnosti a teda (v nadväznosti na to) aj o príslušnosti k národnostnej menšine. Medzi jazyky menšín, ktoré možno pri splnení zákonných podmienok používať v úradnom styku, patrí okrem iných aj maďarský jazyk. Ako občan a príslušník maďarskej národnostnej menšiny sa podávateľ na daňový úrad obrátil v maďarskom jazyku. Mesto, kde príslušný daňový úrad sídlil patrilo medzi obce, v ktorých podľa posledného sčítania obyvateľov najmenej 20% obyvateľstva tvoria občania, ktorí sú osobami patriacimi k maďarskej národnostnej menšine. Výzvu na doplnenie podania nebolo možné považovať za verejnú listinu. Daňový úrad ju teda mal zaslať okrem slovenskej verzie aj v maďarskom jazyku.

Daňový úrad tým, že po podaní žiadosti komunikoval s podávateľom podnetu len v slovenskom jazyku, nedodrжал zákon a porušil základné právo občanov patriacich k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám používať za podmienok ustanovených zákonom ich jazyk v úradnom styku podľa čl. 34 ods. 2 písm. b) Ústavy Slovenskej republiky. Pre úplnosť je nutné poznamenať, že aj o postúpení sťažnosti, ktorou sa podávateľ obrátil na daňový úrad, napísanej v maďarskom jazyku, na vybavenie Daňovému riaditeľstvu Slovenskej republiky, ho daňový úrad upovedomil iba v slovenskom jazyku, hoci tak mal urobiť aj v maďarskom jazyku.

Podstatou vybavenia podnetu, pokiaľ ním bolo zistené porušenie základného práva, je odstránenie porušenia a prijatie opatrení na zabezpečenie ochrany tohto práva. K náprave by teoreticky malo dôjsť zaslaním výzvy aj v maďarskom jazyku. Z príloh k stanovisku riaditeľa vyplývalo, že daňový úrad medzičasom už vydal aj samotné potvrdenie o daňovej rezidencii. Vzhľadom na to už viac nebolo účelné, aby daňový úrad vyzýval podávateľa v maďarskom jazyku na doplnenie náležitostí, potrebných na vydanie potvrdenia. Takýto krok by bol nadbytočným a len formálnym úkonom bez reálneho obsahu. Preto verejný ochranca práv riaditeľovi daňového úradu prijatie opatrenia v tejto konkrétnej podobe nenavrhol. Vo všeobecnosti však považoval za dôležité, aby zamestnanci daňového úradu poznali

a dôsledne aplikovali zákon. Výsledky vybavenia podnetu preto písomne oznámil riaditeľovi daňového úradu. Najmä v záujme zabezpečenia správneho a dôsledného vybavovania podaní štátnych občanov Slovenskej republiky napísaných po maďarsky smerom do budúcnosti, ho požiadal o prijatie všeobecných opatrení, ktoré by viedli k správnej aplikácii zákona zodpovednými zamestnancami (napr. formou prijatia interného predpisu, zabezpečenia odborného školenia, a pod.). Zároveň ho požiadal, aby ho o prijatých opatreniach písomne informoval. Riaditeľ daňového úradu následne verejného ochrancu práv informoval, že uskutočnil pracovnú poradu, kde boli vedúci oddelení oboznámení s výsledkami vybavenia podnetu, s kľúčovou právnou úpravou ako aj s internými predpismi, pričom im bolo uložené postupovať pri vybavovaní podaní občanov v inom ako štátnom jazyku v súlade s predpismi.

7. Právo na informácie

Podľa čl. 26 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky je základné právo na informácie zaručené. Toto základné právo sa vykonáva okrem iného aj zákonom č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií) v znení neskorších predpisov, ktorý konkrétne upravuje podmienky, postup a rozsah slobodného prístupu k informáciám. Podľa tohto zákona má každý právo na prístup k informáciám, ktoré majú povinné osoby k dispozícii. Porušenie tohto základného práva bolo v uplynulom období vykázané ako orgánmi štátnej správy, tak aj územnej samosprávy.

Obvodný pozemkový úrad

Verejný ochranca práv preskúmaval podnet, ktorý sa týkal namietaného nesprávneho vybavenia žiadosti o sprístupnenie informácií zo strany ako obvodného pozemkového úradu, tak aj krajského pozemkovému úradu. Nečinnosťou týchto orgánov verejnej správy malo dôjsť k odmietnutiu prístupu k informáciám v rozpore s právnym poriadkom a tým k porušeniu základného práva na informácie, ktoré boli požadované o správnom konaní vedenom na obvodnom pozemkovom úrade. Obvodný pozemkový úrad pri vybavovaní žiadosti o sprístupnenie informácií nedodrжал zákonnú lehotu a zostal nečinný. Zo zákona sa teda uplatnila fikcia, že vydal rozhodnutie, ktorým odmietol poskytnúť informáciu. Išlo o informácie, ktorými ako povinná osoba obvodný pozemkový úrad disponoval. Zároveň nešlo o také informácie, ktorých sprístupnenie by v rozhodnom čase zakazoval zákon. Verejný ochranca práv zistil, že nečinnosťou obvodného pozemkového úradu v súvislosti so žiadosťou preto došlo nielen k porušeniu zákonom ustanoveného postupu, ale aj k odopretiu informácií v rozpore so zákonom a **bolo porušené základné právo na informácie**. Obvodný pozemkový úrad napokon v odvolacom konaní v rámci autoremedúry zaslal podávateľovi požadované rozhodnutie vydané v správnom konaní aj s výškou uloženej pokuty, čím mu sprístupnil celú požadovanú informáciu.

Sociálna poisťovňa

Podľa zákona o slobode informácií sú povinnými osobami aj právnické osoby zriadené zákonom a právnické osoby zriadené štátnym orgánom, vyšším územným celkom alebo obcou. Do tejto skupiny povinných osôb patrí aj Sociálna poisťovňa, pričom má tzv. plnú informačnú povinnosť, ktorej rozsah nie je obmedzený len na jej rozhodovaciu činnosť (I. ÚS 236/06-59).

Na verejného ochrancu práv sa obrátila podávateľka podnetu, ktorá namietala nesprístupnenie informácie Sociálnou poisťovňou, a to konkrétne nesprístupnenie informácie o dátume registrácie fyzickej osoby – podnikateľa do registra zamestnávateľov vedeného Sociálnou poisťovňou. Dôvodom pre nesprístupnenie informácie Sociálnou poisťovňou bola ochrana informácií týkajúcich sa súkromia a osobných údajov fyzických osôb. Na právnické osoby sa však ochrana osobných údajov nevzťahuje. Rovnako sa ochrana osobných údajov nevzťahuje ani na informácie súvisiace s podnikateľskou činnosťou fyzických osôb. Informácia o registrácii fyzickej osoby – podnikateľa do registra zamestnávateľov podľa zákona o sociálnom poistení nie je osobným údajom. Po komplexnom preskúmaní podnetu podávateľky dospel verejný ochranca práv k záveru, že konaním a rozhodovaním Sociálnej poisťovne, bolo porušené jej základné právo na informácie a preto Sociálnu poisťovňu požiadal, aby sprístupnila informácie podávateľke podnetu a aby prijala také opatrenia, ktoré v budúcnosti zabezpečia dodržanie základného práva na informácie. Sociálna poisťovňa navrhnuté opatrenia prijala a požadované informácie podávateľke podnetu sprístupnila.

Územná samospráva

V oblasti územnej samosprávy je možné právo na informácie uplatňovať viacerými formami, a to tak podľa zákona o obecnom zriadení, ako aj podľa zákona o slobode informácií. Občania v podnetoch, ktorými sa na verejného ochrancu práv obracajú, namietajú, že orgán verejnej správy nevybavil ich žiadosť o sprístupnenie informácií podľa zákona o slobode informácií v zákonom stanovenej lehote alebo vôbec, resp. im neposkytol všetky požadované informácie, prípadne žiadne z informácií, ktoré boli predmetom ich žiadosti. Niekedy podávatelia vyjadrujú nespokojnosť s tým, že im nie sú dostupné informácie o termínoch zasadania obecného/mestského zastupiteľstva, že nie sú uverejňované návrhy všeobecne záväzných nariadení v lehote a spôsobom určeným zákonom o obecnom zriadení, inokedy sa domáhajú udelenia slova na zasadnutí obecného alebo mestského zastupiteľstva.

Pri vybavovaní žiadostí o sprístupnenie informácií býva sporným rozsah požadovaných informácií, resp. to, ktoré informácie boli predmetom žiadosti.

Územná samospráva v týchto prípadoch, v snahe žiadosť rýchlejšie vybaviť a nepostupovať formálnejším spôsobom, teda zaslaním výzvy, aby žiadateľ spresnil, aké konkrétne informácie žiada, sa vystavuje riziku, že žiadateľ namietne, že mu bolo poskytnuté niečo, čo nežiadal a nebolo mu poskytnuté to, čo žiadal. Pre riadne vybavovanie žiadostí o sprístupnenie informácií podľa zákona o slobode informácií je kľúčovou riadna znalosť zákona a dodržiavanie procesného postupu v ňom stanoveného.

Častou príčinou problémov býva skutočnosť, že ten istý žiadateľ sa opakovane obracia na konkrétnu samosprávu a žiada sprístupnenie rozsahovo veľkého množstva informácií, čo aj vzhľadom na personálne a kapacitné možnosti najmä menších samospráv, spôsobuje neochotu dôsledne vybavovať žiadosti tohto žiadateľa.

V jednom z podnetov sa na verejného ochrancu práv obrátil podávateľ, ktorý uviedol, že žiadal obec o zaslanie písomnej informácie o celkovom prijme starostu obce a poslancov obecného zastupiteľstva v roku 2009. Podávateľ namietal, že na predmetnú žiadosť mu obec neodpovedala a informácie mu nesprístupnila. Uvedené tvrdenie podávateľa potvrdilo aj predložené písomné stanovisko obce. Neposkytnutím informácií, povinnosť sprístupnenia ktorých stanovuje zákon o slobode informácií, došlo k porušeniu práva podávateľa

na informácie, zaručeného ustanovením čl. 26 Ústavy Slovenskej republiky, preto verejný ochranca práv navrhol obci odstránenie tohto nedostatku

V ďalšom podnete sa na orgány mesta podávateľ obrátil so žiadosťou o sprístupnenie informácií, ktorá obsahovala 9 bodov. Mestský úrad „čiasťočne vyhovel“ žiadosti a sprístupnil informácie žiadané v bodoch 2 až 7 a 9. Vo vzťahu k informáciám žiadaným v bode 1 podávateľa odkázal na informácie zverejnené na internetovej stránke mesta. Informácie žiadané v bode 8 sprístupnil čiastočne – a to v rozsahu informácií o daňových dlžníkoch – právnických osobách. Následne podávateľ využil riadny opravný prostriedok vo veci nesprístupnených informácií o dlžníkoch mesta a podal proti rozhodnutiu odvolanie. V odvolaní namietal nezákonnosť nesprístupnenia časti informácií žiadaných v bode 8, t. j. skutočnosť, že mu nebol sprístupnený celý zoznam dlžníkov mesta – právnických osôb ku dňu 31. decembru 2010 vrátane výšky dlhu. Primátor mesta o odvolaní rozhodol tak, že odvolanie zamietol a potvrdil prvostupňové rozhodnutie. Predmetom žiadosti o sprístupnenie informácií v bode 8 a odvolania boli informácie týkajúce sa dlžníkov mesta. Išlo teda o informácie, ktorými mesto, ako povinná osoba, nepochybne disponovalo. Ako dôvod nesprístupnenia orgány mesta uviedli ochranu osobných údajov obyvateľov mesta a skutočnosť, že zverejňovanie daňových dlžníkov upravuje osobitný predpis. Poukázali pritom na tie ustanovenia zákona o správe daní, ktoré upravujú daňové tajomstvo a poskytovanie údajov správcami dane.

S odôvodnením rozhodnutia, a teda s dôvodmi nesprístupnenia všetkých požadovaných informácií, sa verejný ochranca práv nestotožnil. Poukázal na to, že **zákon o ochrane osobných údajov sa netýka údajov právnických osôb, ale ochrany osobných údajov fyzických osôb**. V žiadosti pritom podávateľ výslovne požadoval sprístupnenie informácií iba o právnických osobách. Odôvodňovanie nesprístupnenia informácií o dlžníkoch - právnických osobách ochranou osobných údajov preto neobstojí. Nestotožnil sa ani s ďalším dôvodom nesprístupnenia všetkých požadovaných informácií. Bol toho názoru, že povinná osoba pri vybavovaní žiadosti a odvolaní orgán nesprávne aplikovali a zužujúco vyložili ustanovenia zákona o správe daní a poplatkov. Mestský úrad ani primátor sa navyše nevysporiadali s tým, že podávateľ žiadal o sprístupnenie zoznamu dlžníkov mesta – právnických osôb vo všeobecnosti a **bez odôvodnenia zúžili rozsah požadovanej informácie len na daňových dlžníkov. Obmedzenie prístupu k informáciám v predmetnom prípade nemalo oporu v zákone a mesto tak bolo povinné sprístupniť všetky informácie, ktoré podávateľ požadoval a ktorými mesto disponovalo**. Po preskúmaní podnetu verejný ochranca práv preto dospel k záveru, že rozhodnutiami orgánov mesta došlo k odopretiu informácií v rozpore so zákonom a tým aj k porušeniu základného práva na informácie.

Rozhodnutie mestského úradu by **mimo odvolacieho konania** mohol preskúmať primátor, avšak rozhodnutie primátora o odvolaní by už týmto spôsobom preskúmané nemohlo byť. Podľa Správneho poriadku podnetu účastníka konania na preskúmanie rozhodnutia môže v plnom rozsahu vyhovieť aj správny orgán, ktorý rozhodnutie vydal, ak sa rozhodnutie netýka iného účastníka konania alebo ak s tým súhlasia ostatní účastníci konania. Takýto postup mohol iniciovať len podávateľ ako účastník konania, verejnemu ochrancovi práv toto právo neprináležalo. Podávateľ preto poučil, že rozhodnutie, či využiť mimoriadny opravný prostriedok a podať primátorovi mesta podnet na preskúmanie oboch rozhodnutí (aj prvostupňového aj odvolacieho) mimo odvolacieho konania, je iba na jeho zvážení.

III. PRÍČINY A PREVENCIA PORUŠOVANIA POVINNOSTI USTANOVENEJ ZÁKONOM

1. Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky

Z poznatkov verejného ochrancu práv vyplýva, že pri vybavovaní sťažností sa neustále opakujú chronické nedostatky, medzi ktoré patrí nedodržanie zákonom ustanovenej lehoty na vybavenie sťažnosti, ale aj nedostatky v spôsobe a výsledku prešetrenia sťažnosti. Po prešetrení sťažnosti dochádza k opomínaniu vyhodnotenia, či je sťažnosť opodstatnená alebo neopodstatnená, resp. zohľadňovania skutočnosti, že pokiaľ sa sťažnosť skladá z viacerých samostatných bodov, musí písomné oznámenie o výsledku prešetrenia sťažnosti obsahovať výsledok prešetrenia každej časti sťažnosti. Na viaceré sťažnosti toho istého sťažovateľa orgány verejnej správy často nereagujú vôbec, lebo sťažovateľa posúdili ako chronického, a to nielen v prípadoch opakovaných sťažností v rovnakej veci, ale aj v prípade sťažností sťažovateľov, ktorí sa na orgán verejnej správy obrátili s viacerými sťažnosťami v rôznych veciach. Pritom kvalita prešetrenia a vybavenia sťažnosti a presvedčivosť preukázaných zistení, ktoré orgán verejnej správy oznámi sťažovateľovi determinuje, či sa sťažovateľ obráti na orgán verejnej správy s opakovanou sťažnosťou, prípadne či sa obráti so sťažnosťou na jeho nadriadený orgán.

Uvedené je možné demonštrovať na príklade podávateľa, ktorý sa obrátil so sťažnosťou na postup správy katastra na jej nadriadený katastrálny úrad. Nebol spokojný s tým, ako bola jeho sťažnosť vybavená, a k akým záverom prešetrujúci orgán dospel. Namietal, že k niektorým z ním namietaných skutočností nebolo prešetrujúcim orgánom zaujaté stanovisko, ako aj skutočnosť, že zistenia uvedené v oznámení o výsledkoch prešetrovania sťažnosti nekorešpondujú so záverom prešetrujúceho orgánu o neopodstatnenosti jeho sťažnosti. Podnetom verejnému ochrancovi práv namietal postup Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky ako ďalšieho orgánu v poradí, na ktorý sa vo veci riešenia ním namietaného problému obrátil. Predmetom sťažnosti bolo tvrdenie podávateľa, že sa obrátil na katastrálny úrad so sťažnosťou na postup správy katastra, ktorá mala súdu poskytnúť nezákonné vyjadrenie, ako aj námietka, že závery katastrálneho úradu sú v rozpore s obsahom oznámenia o výsledkoch vybavenia jeho sťažnosti. Ďalej sťažnosťou namietal, že v oznámení katastrálneho úradu o výsledkoch vybavenia sťažnosti nebola daná konkrétna odpoveď na jeho námietky proti obsahu sťažnosťou namietaného vyjadrenia správy katastra, resp. na to, ako správa katastra dospela k záveru, ktorý vo vyjadrení uviedla. Bolo zistené, že Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky neprešetril podávateľom namietaný záver obsiahnutý vo vyjadrení správy katastra a námietky podávateľa obsiahnuté v sťažnosti. Taktiež sa Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky nijakým spôsobom nezaoberal podávateľom namietanou skutočnosťou, že obsah oznámenia katastrálneho úradu o výsledkoch vybavenia sťažnosti nie je v súlade s jeho záverom (teda s vyhodnotením, že sťažnosť je neopodstatnená). Sťažnosť sa však ukázala ako opodstatnená. Dôsledkom týchto nedostatkov bolo jednak to, že sa sťažovateľ obrátil na verejného ochrancu práv, ako aj to, že sa obrátil na Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky s opakovanou sťažnosťou a nedostatky pri vybavovaní pôvodnej sťažnosti odstránil Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky až pri riešení opakovanej sťažnosti.

K prešetrovaniu a vybavovaniu sťažností by mali orgány verejnej správy pristupovať s náležitou starostlivosťou, pretože v rámci neho je možné napraviť chyby, ktoré nastali v minulosti v prípade, že sťažnosť je opodstatnená. Ak je sťažnosť neopodstatnená, riadne vysvetlenie a presvedčivé zdôvodnenie zákonnosti ich postupu napomôže prešetrojúcemu orgánu eliminovať podávanie opakovaných sťažností a potrebu ich opakovaného vybavovania.

2. Správa katastra

Podávatelia sa často obracajú na verejného ochrancu práv v prípade, ak správe katastra doručia verejnú listinu svedčiacu o ich vlastníckom práve k nehnuteľnostiam (častokrát ide o osvedčenie o dedičstve) a očakávajú, že ich správa katastra zapíše ako vlastníkov na list vlastníctva, no správa katastra im oznámi, že záznam ich vlastníckeho práva nie je možný, pretože v katastri nehnuteľností je ako vlastník už zapísaná iná fyzická osoba alebo právnická osoba.

Správa katastra má v záznamovom konaní podľa zákona oprávnenie a povinnosť posúdiť, či je predložená verejná listina alebo iná listina bez chýb v písaní alebo počítaní a bez iných zrejmých nesprávností a či obsahuje náležitosti podľa zákona, teda preskúmava verejnú listinu predovšetkým z formálneho hľadiska. Zároveň správa katastra ako príslušný orgán štátnej správy na úseku katastra skúma, či predložená verejná listina vychádza z údajov katastra, a to aj s prihliadnutím na to, že zákonom vymedzené údaje katastra sú hodnoverné a záväzné, ak sa nepreukáže opak.

Verejný ochranca práv preskúmaval podnet podávateľky, ktorá namietala, že ju správa katastra nezapísala ako vlastníčku na základe osvedčenia o dedičstve, pričom bolo zistené, že dôvodom bolo, že v katastri nehnuteľností nebol ako vlastník dotknutých nehnuteľností zapísaný poručiteľ, ale iné osoby. V tejto súvislosti je potrebné vychádzať z toho, že správa katastra nie je orgánom, ktorý by bol oprávnený rozhodovať spory o vlastnícke právo k nehnuteľnostiam, a že záznam je úkon správy katastra plniaci evidenčné funkcie, ktorý nemá vplyv na vznik, zmenu ani na zánik práv k nehnuteľnostiam. Situáciu komplikuje aj to, že dochádzalo k modifikáciám príslušnej právnej úpravy. Snahou zákonodarcu pri novelizácii zákona bolo **zabrániť zápisom duplicitného vlastníctva**, a tým súčasne zabezpečiť ochranu vlastníctva resp. spoluvlastníctva tých osôb, ktoré boli zapísané v katastri nehnuteľností skôr, teda pred predložením verejnej listiny alebo inej listiny na záznam. Správa katastra je v takom prípade povinná vrátiť verejnú listinu alebo inú listinu tomu, v koho prospech právo k nehnuteľnosti svedčí podľa listiny, alebo tomu, kto ju predložil a vyzvať dotknuté osoby, aby uzavreli dohodu alebo podali na súde návrh na určenie práva k nehnuteľnosti.

Preskúmaním podnetu sa preukázalo, že správa katastra síce oprávnene nezapísala podávateľku do katastra nehnuteľností ako vlastníčku, no zaslala jej výzvu na odstránenie nedostatkov podania, ktorá neobsahovala všetky zákonom stanovené náležitosti, konkrétne neobsahovala výzvu, aby dotknuté osoby uzavreli dohodu alebo podali na súde návrh na určenie práva k nehnuteľnosti, čím porušila povinnosť ustanovenú zákonom.

3. Ministerstvá

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky

Spôsob vybavovania sťažností na postup súdov upravuje zákon č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o súdoch“). Podávateľ v tejto súvislosti namietal nesprávne vybavenie jeho sťažnosti na prešetrenie vybavenia sťažnosti predsedom krajského súdu, kedy **mu ministerstvo oznámilo, že nie je na to kompetentné**. Podľa ustanovenia zákona o súdoch môže sťažovateľ, ak je toho názoru, že sťažnosť, ktorú podal na príslušnom orgáne súdu, nebola ním riadne vybavená, požiadať do 30 dní od doručenia odpovede, s ktorou nie je spokojný, predsedu krajského súdu o prešetrenie vybavenia sťažnosti predsedom okresného súdu, ministerstvo o prešetrenie vybavenia sťažnosti predsedom krajského súdu a predsedom Špecializovaného trestného súdu. Zákon o súdoch zavádza dvojinštančný postup. Stanovisko predsedu krajského súdu vo veci prešetrenia vybavenia sťažnosti predsedom okresného súdu je konečné. Verejný ochranca práv na základe preskúmania všetkých skutočností však zistil, že **zo strany Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky došlo k porušeniu zákona o súdoch**, čo oznámil Ministerstvu spravodlivosti Slovenskej republiky.

V prípade prešetrovania konkrétnej sťažnosti bol prvostupňovým orgánom predseda krajského súdu a preto **Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky malo byť druhostupňovým orgánom na prešetrenie vybavenia sťažnosti**. **Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky akceptovalo záver verejného ochrancu práv a uznalo svoje pochybenie s tým, že sťažnosť opätovne prešetrí a o výsledku jej prešetrenia sťažovateľa písomne upovedomí**. Následne bolo zistené, že sťažnosť bola vybavená. Nakoľko napokon podávateľovi bola, hoci aj s veľkým časovým odstupom, odpoveď na jeho sťažnosť už odoslaná, prijatie žiadnych opatrení v tomto konkrétnom prípade už ďalej realizované nebolo. Pozitívne však možno vnímať skutočnosť, že ministerstvo sa za oneskorenú odpoveď podávateľovi ospravedlnilo.

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky

Podnet podávateľa sa vzťahoval na rozhodnutia Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky o jeho žiadosti o sprístupnenie informácií podľa zákona o slobode informácií. Na Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky sa podávateľ obrátil so žiadosťou o poskytnutie informácií podanou na formulári. V rubrike: „požadovaný spôsob poskytnutia informácie“ vyznačil, že informácie žiadal poskytnúť písomne. Ministerstvo na žiadosť odpovedalo listom, kde uviedlo že (požadované): „zverejňovanie zápisníc o hlasovaní je v rozpore s osobitnými predpismi, preto Štátna kúpeľná komisia prijaté uznesenia a rozhodnutia spísané v zápisnici neuverejňuje na internetovej stránke ministerstva zdravotníctva a v nadväznosti na túto skutočnosť ani program rokovania“. K druhej žiadanej otázke dodalo: „Inšpektorát kúpeľov a žriediel nevidí dôvod doplnenia požadovaných informácií o úhradách za odber z prírodných liečivých zdrojov a prírodných minerálnych zdrojov od konkrétnych využívatel'ov týchto zdrojov od II. polroku 2007 na internetovej stránke MZ SR, pretože povinnosť zverejňovať takéto údaje mu nevyplýva zo žiadneho právneho predpisu. Zároveň zastáva názor, že požadované informácie sú obchodným tajomstvom“. Tento list neobsahoval označenie ustanovenia zákona o slobode informácií, podľa ktorého sa o žiadosti rozhodlo. Ani v stanovisku, ktoré bolo verejnému ochrancovi práv na jeho žiadosť predložené, ministerstvo neuviedlo konkrétne ustanovenia zákona o slobode

informácií a Správneho poriadku, podľa ktorých postupovalo z procesného hľadiska. Bolo možné teda vychádzať iba zo samotného obsahu predmetného listu. Čiastočne išlo o zodpovedanie žiadateľom položených otázok, teda fakticky o sprístupnenie informácie, hoci odpoveď nie je a ani nemohla byť taká, akú žiadateľ očakával (v 1. bode žiadosti totiž žiadateľ odpoveď na otázku, na akej internetovej stránke sú zverejňované informácie súvisiace s rokovaniami Štátnej kúpeľnej komisie – pričom tieto informácie zverejňované nie sú).

Pri vybavovaní ďalšej časti žiadosti, v ktorej žiadateľ požadoval zverejnenie štatistických hodnôt zúčtovania úhrad za využívanie zdrojov na internetovej stránke, však **malo ministerstvo uplatniť postup podľa ustanovenia § 18 ods. 2 zákona o slobode informácií a vydať rozhodnutie o nevyhovení žiadosti**. Ak totiž povinná osoba z nejakého zákonného dôvodu nemôže sprístupniť informáciu v rozsahu a spôsobom, v ktorom to žiadateľ požaduje, predstavuje to dôvod na vydanie riadneho písomného rozhodnutia o nevyhovení žiadosti podľa ustanovenia § 18 ods. 2 zákona o slobode informácií (**ak povinná osoba žiadosti nevyhoví hoci len sčasti, vydá o tom v zákonom stanovenej lehote písomné rozhodnutie**). Takéto rozhodnutie musí mať príslušnú formu a zároveň obsahovať aj zákonom predpísané náležitosti. Ministerstvo na žiadosť zareagovalo v zákonnej lehote a z obsahu listu bolo možné vyvodiť, že žiadosti nevyhovelo. Predmetný list však nenaplnil požiadavku vydať riadne rozhodnutie podľa zákona o slobode informácií a nemal náležitosti, ktoré vymedzuje Správny poriadok, podporne sa vzťahujúci na konanie podľa zákona o slobode informácií. Riadne rozhodnutie by malo obsahovať výrok, odôvodnenie a poučenie o opravnom prostriedku.

Orgán verejnej správy v postavení povinnej osoby musí postupovať podľa zákona a žiadosť vybaviť jedným zo zákonom predpísaných spôsobov. Nie je oprávnený nahrádzať zákonom ustanovený proces neformálnym či menej formálnym postupom. Preto verejný ochranca práv dospel k názoru, že postup Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky bol po formálnej stránke nesprávny. **Ministerstvo porušilo zákon o slobode informácií, keď žiadosť o sprístupnenie informácií nevybavilo zákonom ustanoveným spôsobom a nevydalo o nej riadne rozhodnutie**. Pri analýze, či porušením povinnosti vydať riadne rozhodnutie došlo aj k porušeniu základného práva na informácie, bol zohľadnený predovšetkým účel tohto základného práva a účel zákona, ktorým je samotný prístup k informáciám. Spôsob, akým podávateľ formuloval žiadosť, napokon viedol k záveru, že nezakladal ministerstvu povinnosť žiadosti po vecnej stránke vyhovieť. Odmietnutím požiadavky zverejniť predmetné informácie na internete na základe žiadosti teda nedošlo k porušeniu základného práva na informácie.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

Pri preskúvaní podnetu podávateľky, ktorým namietala nevyplatenie priznaného prídavku na dieťa, verejný ochranca práv zistil, že zo strany Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky došlo k porušeniu povinnosti ustanovenej Správnym poriadkom tým, že administratívnym pochybením svoje rozhodnutie neoznámilo účastníkom konania doručením jeho písomného vyhotovenia v primeranej lehote, ale až po dvoch rokoch od jeho vydania. Vzhľadom na to, že po doručení žiadosti verejného ochranca práv o predloženie písomného stanoviska Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky svoje rozhodnutie účastníkom konania obratom písomne oznámilo, verejný ochranca práv nepristúpil k uloženiu iných opatrení.

4. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny

V podnete, v ktorom podávateľka namietala postup a nečinnosť úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v konaniach o priznanie príspevkov na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa, preukázal verejný ochranca práv okrem porušenia základných práv, aj porušenia povinností ustanovených zákonom. Verejný ochranca práv zistil, že v konaniach o priznanie jednorazových príspevkov dieťaťu zverenému do náhradnej starostlivosti pre obe deti bola porušená povinnosť ustanovená v zákone o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti, podľa ktorého platiteľ vyplatí jednorazový príspevok pri zverení do náhradnej starostlivosti najneskôr do konca kalendárneho mesiaca, ktorý nasleduje po kalendárnom mesiaci, v ktorom si oprávnená osoba uplatnila nárok na tento príspevok. Taktiež v konaniach o priznanie opakovaných príspevkov dieťaťu zverenému do náhradnej starostlivosti pre obe deti a v konaní o doplatenie opakovaného príspevku dieťaťu za mesiac marec 2010 a apríl 2010 verejný ochranca práv zistil porušenie ďalšej povinnosti ustanovenej v tomto zákone, podľa ktorého platiteľ vypláca opakovaný príspevok dieťaťu, mesačne pozadu, a to najneskôr do konca kalendárneho mesiaca nasledujúceho po kalendárnom mesiaci, v ktorom si oprávnená osoba uplatnila nárok na tento príspevok. V konaniach, v ktorých boli jednorazové a opakované príspevky priznané, nedošlo úradom práce, sociálnych vecí a rodiny k ich výplate vo vyššie uvedených lehotách. Taktiež verejný ochranca práv preukázal porušenie povinnosti ustanovenej v Správnom poriadku, podľa ktorého, ak správny orgán nemôže rozhodnúť do 30, prípadne do 60 dní, je povinný o tom účastníka konania s uvedením dôvodov upovedomiť. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny však v konaniach o žiadosti o jednorazový a opakovaný príspevok prvému dieťaťu zverenému do starostlivosti podávateľky podnetu a v konaniach o žiadostiach podávateľky podnetu o jednorazový a opakovaný príspevok náhradnému rodičovi, neupovedomil podávateľku podnetu o skutočnosti, že nemôže rozhodnúť v zákonnej lehote. Zároveň verejný ochranca práv preskúmaním podnetu zistil, že úrad práce, sociálnych vecí a rodiny porušil aj ďalšiu povinnosť ustanovenú v Správnom poriadku, podľa ktorého dôležité písomnosti, najmä rozhodnutia, sa doručujú do vlastných rúk adresátovi alebo osobe, ktorá sa preukáže jeho splnomocnením na preberanie zásielok. Rozhodnutie o prerušení konania o žiadosti o opakovaný príspevok prvému dieťaťu zverenému do starostlivosti podávateľky podnetu, tak ako ani rozhodnutie o prerušení konania o opakovaný príspevok náhradnému rodičovi v súvislosti so starostlivosťou o toto dieťa, nebolo podávateľke podnetu doručované do vlastných rúk. Verejný ochranca práv preto požiadal riaditeľku úradu práce, sociálnych vecí a rodiny o prijatie takých opatrení, aby sa predišlo obdobným situáciám v budúcnosti.

Aj v ďalšom podnete, ktorý smeroval proti postupu úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, verejný ochranca práv preukázal, že rozhodnutie, ktorým bola podávateľke podnetu uložená povinnosť vrátiť dávku v hmotnej núdzi a príspevky k dávke vyplatené neprávom, nevychádzalo zo spoľahlivo zisteného stavu vecí a súčasne nebolo dostatočne odôvodnené. V odôvodnení tohto rozhodnutia sa uvádzalo, že vzhľadom na skutočnosť, že manželstvo bolo rozvedené rozsudkom súdu, ktorý nadobudol právoplatnosť v júli 2008, mala si podávateľka podnetu uplatniť zákonný nárok (príspevok na výživu rozvedeného manžela) od augusta 2008 a keďže si uvedený nárok neuplatnila, dávky v hmotnej núdzi sa jej vyplácali neprávom, a preto ich za obdobie od augusta 2008 do novembra 2010 musí vrátiť. Podľa zákona o pomoci v hmotnej núdzi, občan v hmotnej núdzi je povinný vrátiť dávku a príspevky alebo ich časť zvýšené o 10 % odo dňa, od ktorého nepatrilí vôbec, alebo vo výške, v akej sa vyplácali, ak nesplnil niektorú jemu uloženú povinnosť a prijímal dávku a príspevky alebo ich časť, hoci vedel a musel z okolností predpokladať, že sa vyplácajú neprávom alebo vo vyššej sume, než patrili. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny však vo svojom rozhodnutí

nepreukázal, že by podávateľka vedela a musela z okolností predpokladať, že sa jej dávka v hmotnej núdzi a príspevky k dávke vyplácajú neprávom. Naopak, podávateľka podnetu si plnila svoje oznamovacie povinnosti, úradu práce, sociálnych vecí a rodiny oznámila aj skutočnosť, že jej manželstvo bolo rozvedené. Na základe vyššie uvedeného dospel verejný ochranca práv k záveru, že úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, pri vydávaní rozhodnutia, ktorým bola podávateľke podnetu uložená povinnosť vrátiť dávku v hmotnej núdzi a príspevky k dávke vyplatené neprávom, porušil povinnosti ustanovené Správnym poriadkom. Išlo o povinnosť vychádzať v rozhodnutí zo spoľahlivo zisteného stavu veci a povinnosť v odôvodnení rozhodnutia uviesť, ktoré skutočnosti boli podkladom na rozhodnutie, akými úvahami bol vedený pri hodnotení dôkazov, ako použil správnu úvahu pri použití právnych predpisov, na základe ktorých rozhodoval, a ako sa vyrovnal s návrhmi a námietkami účastníkov konania a s ich vyjadreniami k podkladom rozhodnutia. Keďže úrad práce, sociálnych vecí a rodiny na základe odvolania uvedené rozhodnutie v rámci autoremedúry zrušil, nenavrhol mu verejný ochranca práv prijatie ďalších opatrení v tejto veci.

Verejný ochranca práv zistil porušenie povinnosti ustanovenej zákonom podľa ustanovenia § 73 ods. 3 písm. b) zákona o sociálnoprávnej ochrane detí v znení účinnom do 30. júna 2011 úradom práce, sociálnych vecí a rodiny aj v podnete podávateľky, ktorá namietala neposkytnutie príspevku na stravu detským domovom za obdobie, počas ktorého sa osobne starala o maloleté dieťa. Podľa uvedeného ustanovenia určený orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately zriaďuje, kontroluje a usmerňuje detský domov a detský domov pre maloletých bez sprievodu. Verejný ochranca práv pri preskúmaní podnetu zistil, že úrad práce, sociálnych vecí a rodiny nesprávne usmernil detské domovy vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti vo veci poberania príspevku na stravu. Keďže podľa právnej úpravy účinnej od 1. júla 2011 prešla pôsobnosť zriaďovať, kontrolovať a usmerňovať detské domovy na Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, navrhol verejný ochranca práv Ústrediu práce, sociálnych vecí a rodiny vykonanie kontroly v detských domovoch v príslušnom kraji za účelom zistenia, či nedošlo k pochybeniam aj v iných konaniach, v ktorých sa rozhodovalo o príspevku na stravu.

5. Sociálna poisťovňa

V niektorých prípadoch, kedy podávatelia v podnetoch namietajú konanie Sociálnej poisťovne, po preskúmaní verejný ochranca práv zistil, že síce týmto konaním nebolo porušené základné právo podávateľa podnetu, ale že Sociálna poisťovňa porušila povinnosť ustanovenú zákonom. Na verejného ochrancu práv sa napríklad obrátila podávateľka podnetu, ktorá namietala zbytočné prietahy v konaní Sociálnej poisťovne pri rozhodovaní o nároku na invalidný dôchodok.

Podmienkou priznania invalidného dôchodku v prípade podávateľky podnetu bolo aj získanie 15 rokov dôchodkového poistenia v období pred vznikom invalidity. Podávateľka podnetu však v tomto období získala podľa právnych predpisov Slovenskej republiky iba 14 rokov a 274 dní dôchodkového poistenia. Zamestnávateľ podávateľky podnetu mal k 31. decembru 1992, teda ku dňu rozdelenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky sídlo na území Českej republiky, a preto bol na zhodnotenie dôb poistenia, ktoré podávateľka podnetu získala do tohto dátumu príslušný nositeľ poistenia Českej republiky. Vzhľadom na to Sociálna poisťovňa uplatnila žiadosť o invalidný dôchodok aj u nositeľa poistenia Českej republiky a požiadala ho o urýchléné zaslanie formulára s potvrdenými dobami

poistenia, ktoré podávateľka podnetu získala podľa právnych predpisov Českej republiky. Zaslanie formulára, ako aj rozhodnutie o nároku podávateľky podnetu na invalidný dôchodok zo strany nositeľa poistenia Českej republiky bolo Sociálnou poisťovňou viackrát urgované. Vo vzťahu k nositeľom poistenia iných členských štátov Európskej únie nemá Sociálna poisťovňa iné prostriedky, ktorými by ich súčinnosť zabezpečila, preto verejný ochranca práv v prípade podávateľky podnetu dospel k záveru, že v konaní Sociálnej poisťovne nebolo porušené základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov, keďže dôvodom nedodržania lehoty na vydanie rozhodnutia bola nedostatočná súčinnosť nositeľa poistenia Českej republiky pri zaslaní formuláru s potvrdenou dobou poistenia, ktorú podávateľka podnetu získala podľa právnych predpisov Českej republiky. Verejný ochranca práv však zistil, že Sociálna poisťovňa porušila povinnosť ustanovenú zákonom, nakoľko jej povinnosťou bolo konanie prerušiť, ak nevedela v zákonnej lehote presne a úplne zistiť skutkový stav veci. Vzhľadom na to, že o nároku podávateľky podnetu na invalidný dôchodok bolo už rozhodnuté, nepristúpil verejný ochranca práv k uloženiu opatrení vo veci.

Aj v prípade, v ktorom sa na verejného ochrancu práv obrátila podávateľka podnetu vo veci starobného dôchodku nezistil verejný ochranca práv porušenie jej základného práva, ale zistil, že v konaní o nároku podávateľky podnetu na starobný dôchodok došlo k porušeniu povinností ustanovených zákonom. Tým, že Sociálna poisťovňa podávateľke podnetu pre nárok na starobný dôchodku omylom započítala obdobie dôchodkového poistenia inej poistenky, došlo k porušeniu povinnosti ustanovenej v zákone o sociálnom poistení, podľa ktorého organizačná zložka Sociálnej poisťovne pred vydaním rozhodnutia postupuje tak, aby presne a úplne zistila skutočný stav veci, a na ten účel obstará potrebné podklady na rozhodnutie. Rovnako došlo k porušeniu ďalšej povinnosti ustanovenej v zákone o sociálnom poistení, podľa ktorého rozhodnutie musí byť v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi, musí vychádzať zo spoľahlivo zisteného skutočného stavu veci a musí obsahovať predpísané náležitosti. Verejný ochranca práv požiadal Sociálnu poisťovňu o zaslanie upovedomenia o opatreniach, ktoré Sociálna poisťovňa na základe jeho oznámenia vykonala.

Sociálna poisťovňa následne oznámila verejnému ochrancovi práv, že uvedené pochybenie bolo spôsobené zlyhaním ľudského faktora, pričom so zodpovedným zamestnancom bol uskutočnený pohovor a boli mu znížené prémie. Taktiež v oznámení o prijatých opatreniach Sociálna poisťovňa uviedla, že vecne príslušní zamestnanci boli na pracovných poradách oboznámení s uvedeným prípadom a boli upozornení na dôsledné zisťovanie skutočného stavu veci pred vydaním rozhodnutia a vyhodnocovanie všetkých rozhodujúcich skutočností majúcich vplyv na nárok na dôchodok.

6. Územná samospráva

Podávateľ v podnete doručenom verejnému ochrancovi práv namietal neplnenie zmluvy o poskytovaní sociálnej služby mestskou časťou, ktorá mu poskytovanie sociálnej služby zabezpečovala prostredníctvom neziskovej organizácie. Preskúmaním podnetu bolo zistené, že mestská časť vydala v apríli 2010 na základe sociálneho a lekárskeho posudku rozhodnutie, že podávateľ podnetu je odkázaný na opatrovateľskú službu v rozsahu 2 – 4 hodín na deň. Zmluva o poskytovaní sociálnej služby medzi podávateľom podnetu a mestskou časťou bola uzatvorená. Na základe zmluvy o poskytovaní sociálnej služby začala nezisková organizácia poskytovať sociálnu službu formou terénnej opatrovateľskej služby. V novembri 2010 bol na miestny úrad doručený záznam o vzniknutom incidente v byte podávateľa

podnetu a od novembra 2010 bola podávateľovi podnetu zabezpečovaná iba služba - donáška jedla do domu. V decembri 2010 mestská časť vypovedala podávateľovi podnetu zmluvu o poskytovaní sociálnej služby, a to podľa ustanovenia čl. VI. ods. 2 tejto zmluvy. Uvedené ustanovenie dáva možnosť poskytovateľovi sociálnej služby jednostranne vypovedať zmluvu o poskytovaní sociálnej služby okrem iných prípadov aj vtedy, ak prijímateľ hrubo porušuje dobré mravy, ktoré narúšajú občianske spolužitie. Ďalším dôvodom pre výpoveď zmluvy o poskytovaní sociálnej služby bola skutočnosť, že podávateľ podnetu vyžadoval poskytovanie takých sociálnych služieb, ktoré neboli upravené v zmluve o poskytovaní sociálnej služby a jej dodatkoch. Výpoveď mestskej časti si podávateľ podnetu prevzal v januári 2011. Podľa zmluvy o poskytovaní sociálnej služby bola výpovedná lehota 10 dní a začala plynúť dňom doručenia výpovede druhej zmluvnej strane. Podľa zákona o sociálnych službách v znení účinnom do 28. februára 2011, obec v rozsahu svojej pôsobnosti fyzickej osobe, ktorá je odkázaná na sociálnu službu zabezpečí poskytovanie sociálnej služby prostredníctvom právnickej osoby, ktorú zriadila alebo založila na tento účel. Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že mestská časť ako poskytovateľ sociálnej služby porušila vyššie uvedenú povinnosť ustanovenú v zákone o sociálnych službách, nakoľko podávateľovi podnetu v období od novembra 2010 do januára 2011 nezabezpečovala prostredníctvom neziskovej organizácie sociálnu službu, na ktorú bol odkázaný na základe posudku o odkázanosti na sociálnu službu vydaného mestskou časťou. Mestskú časť verejný ochranca práv požiadal, aby v prípade, ak podávateľ podnetu prejaví záujem o uzatvorenie zmluvy o poskytovaní sociálnej služby, bola mestskou časťou vyvinutá snaha pre zabezpečenie iného poskytovateľa sociálnej služby.

Zákon o slobode informácií pomerne striktné a v niektorých prípadoch pomerne formálne upravuje spôsob, akým povinné osoby majú vybaviť žiadosti o sprístupnenie informácií. Nie vždy preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistí porušenie základného práva na informácie, no zisťuje aj iné porušenia zákona o slobode informácií. Napr. v hodnotenom období pri preskúmaní podnetu zistil, že žiadateľke síce požadované informácie poskytnuté boli, no obec jej žiadosť nevybavila a informácie jej neposkytla v zákonom stanovenej lehote. Tiež v rámci toho istého podnetu bolo zistené, že obec nevedie dôsledne evidenciu žiadostí o informácie tak, aby poskytovala údaje potrebné na kontrolu vybavovania žiadostí. Porušenie týchto povinností ustanovených zákonom verejný ochranca práv obci oznámil a požiadal starostu obce o prijatie takých technicko-organizačných opatrení, ktoré by v budúcnosti zabezpečili dôsledné dodržiavanie ustanovení zákona o slobode informácií.

Pri riešení problému nelegálnej stavebnej činnosti obce častokrát majú problém s dodržiavaním zákonného postupu, a to osobitne v prípadoch, kedy ide o nelegálnu stavbu, na realizáciu ktorej by za štandardných okolností postačilo podanie ohlásenia a následné vyjadrenie obce, že proti uskutočneniu ohlásenej stavby nemá námietky. Typickým príkladom stavby, k uskutočneniu ktorej by mohlo postačiť ohlásenie je oplotenie ako drobná stavba. Režim ohlásenia je jednoduchší, od stavebníka nevyžaduje predloženie takého množstva dokladov, aké je potrebné k vydaniu stavebného povolenia. Rovnako tak nevyžaduje náročnejší administratívny postup, ktorý predchádza vydaniu stavebného povolenia. V prípade, že je stavba realizovaná nelegálne, nie je už režim ohlásenia možný. Aj v hodnotenom období verejný ochranca práv preskúmaval podnet, v rámci ktorého zistil, že obec po zistení realizácie nelegálnej stavby na začiatku postupovala v režime ohlásenia drobnej stavby, čo bolo v rozpore s ustanovením § 88a stavebného zákona. Až počas preskúmania podnetu verejným ochrancom práv vyzvala stavebníka na predloženie dokladov k posúdeniu, či dodatočné povolenie stavby nie je v rozpore s verejnými záujmami.

Aj v ďalšom postupe stavebného úradu sa však vyskytli nedostatky. Výzva stavebníkovi na predloženie dokladov neobsahovala lehotu, v ktorej mala byť uložená povinnosť splnená, ani neobsahovala poučenie o následkoch nevyhovenia výzve, teda o nariadení odstránenia stavby. Tiež konanie nebolo súčasne s výzvou prerušené, pričom prerušenie konania má vplyv na plynutie zákonnej lehoty na vydanie rozhodnutia. Uvedené nedostatky v postupe stavebného úradu sa na prvý pohľad môžu zdať ako nedostatky formálneho charakteru, no v skutočnosti bránia stavebnému úradu v ďalšom postupe v konaní v prípade, ak stavebník výzvu nerešpektuje a doklady potrebné k dodatočnému povoleniu stavby nepredloží. **Stavebný úrad totiž nemôže efektívne využívať zákonné možnosti, ktoré stavebný zákon upravuje pre prípady, keď stavebník zostane aj po začatí konania a výzve stavebného úradu pasívny a konanie sa neúmerne predlžuje.** V tomto prípade, stavebník na výzvu stavebného úradu nereagoval, nasledovala ďalšia výzva stavebného úradu, ktorá už síce obsahovala lehotu na doplnenie požadovaných dokladov, no opätovne neobsahovala ani poučenie o následkoch neodstránenia nedostatkov, ani konanie nebolo prerušené. Konanie od prvej výzvy do druhej výzvy pritom trvalo päť mesiacov. **Nepodceňovanie riadneho postupu v konaní a dodržiavanie aj na prvý pohľad formalistických povinností vyplývajúcich zo zákona je pre stavebný úrad cestou, ako dosiahnuť, aby stavebné konania prebiehali plynulo a aby postup stavebného úradu pri riešení súvisiacich problémov bol nielen zákonný, ale aj efektívny.**

IV. ĎALŠIE ZISTENIA NEDOSTATKOV VO VZŤAHU ORGÁNY VEREJNEJ SPRÁVY A OBČANIA

Poskytovanie informácií školou ohľadne výkonu práv zákonného zástupcu žiaka

Problém, ktorý sa opakovane objavil nielen v podnetoch, ale bol predmetom záujmu odbornej aj laickej verejnosti aj v rámci inej činnosti verejného ochrancu práv, je otázka poskytovania informácií ohľadne výkonu práv zákonného zástupcu žiaka.

Zákonný zástupca dieťaťa alebo žiaka alebo zástupca zariadenia má právo byť informovaný o výchovno-vzdelávacích výsledkoch svojho dieťaťa. Školský zákon pre účely zákona používa legislatívny pojem „zákonný zástupca“, pod ktorým rozumie najmä rodičov maloletého dieťaťa. Nijakým spôsobom bližšie negatívne nevymedzuje, že ide len o tých rodičov, ktorým je maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti, ani postavenie rodičov inak nerozlišuje. Právnu úpravu postavenia rodičov voči ich maloletým deťom, ako aj všeobecné vymedzenie ich práv a povinností upravuje zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Rodičovské práva a povinnosti majú obaja rodičia. Pri ich výkone sú povinní chrániť záujmy maloletého dieťaťa. Rodičovské práva a povinnosti vykonáva jeden z rodičov iba vtedy, ak druhý z rodičov nežije, je neznámy alebo ak nemá spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu. Platí to aj v prípade, ak jeden z rodičov bol pozbavený rodičovských práv a povinností, alebo ak mu bol výkon jeho rodičovských práv a povinností obmedzený alebo pozastavený.

Zásahy do rodičovských práv vo forme pozastavenia, obmedzenia alebo pozbavenia ich výkonu upravuje zákon o rodine tak, že o predmetnom zásahu vždy rozhoduje súd. Podľa zákona o rodine rozhodnutie súdu o rozvode rodičov a následné zverenie maloletého dieťaťa jednému z rodičov do osobnej starostlivosti nie je medzi takéto zásahy do rodičovských práv zaradené. V rozhodnutí, ktorým sa rozvádza manželstvo rodičov maloletého dieťaťa, súd upraví výkon ich rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu na čas po rozvode, najmä určí, komu maloleté dieťa zverí do osobnej starostlivosti, kto ho bude zastupovať a spravovať jeho majetok. Súčasne určí, ako má rodič, ktorému nebolo maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti, prispievať na jeho výživu, alebo schváli dohodu rodičov o výške výživného.

Úprava rodičovských práv a povinností na čas po rozvode má slúžiť aj na ochranu rodičovských práv a povinností oboch rodičov, nie na zabránenie ich realizácie.

Rodič maloletého dieťaťa teda tým, že súd rozhodol o zverení maloletého dieťaťa do osobnej starostlivosti druhého rodiča, ktorý bude maloleté dieťa zastupovať a spravovať jeho majetok, neprichádza o svoje rodičovské práva a povinnosti, medzi ktoré patrí aj zastupovanie maloletého dieťaťa (zákonný zástupca). Takýmto rozhodnutím súdu dochádza len k úprave realizácie rodičovských práv a povinností bez toho, aby sa do nich negatívne zasahovalo. Preto je možné konštatovať, že rodič, ktorému dieťa nebolo zverené do osobnej starostlivosti, zostáva jeho zákonným zástupcom naďalej, pokiaľ nedôjde k pozastaveniu, obmedzeniu alebo pozbaveniu jeho rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu rozhodnutím súdu. Ustanovenia zákona o rodine ani školského zákona práva a povinnosti

rodiča, ktorému dieťa nie je zverené do osobnej starostlivosti, negatívne nevymedzujú. Preto ani škola nie je oprávnená rodičovské práva takémuto rodičovi obmedziť.

Z tohto dôvodu verejný ochranca práv v preskúvaných prípadoch vždy dotknutého riaditeľa školy písomne upozornil na skutočnosť, že poskytovanie predmetných informácií ktorémukoľvek rodičovi dieťaťa nemôže byť zamedzené, pokiaľ nedošlo k zásahu do jeho rodičovských práv rozhodnutím súdu. Prípadný súhlas či nesúhlas druhého rodiča dieťaťa, nakoľko tento nie je subjektom oprávneným rozhodovať o rodičovských právach a povinnostiach rodiča dieťaťa, v tomto smere nie je relevantnou skutočnosťou. Jediným subjektom oprávneným rozhodnúť o obmedzení rodičovských práv je tak súd.

Odškodňovanie osôb poškodených násilnými trestnými činmi

Problematika odškodňovania osôb poškodených násilnými trestnými činmi, napriek tomu, že je zákonom upravená, sa opakovane stala predmetom preskúvania verejného ochranca práv na základe podnetov od viacerých podávateľov. Podnety smerovali proti Ministerstvu spravodlivosti Slovenskej republiky a Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky. Dotknuté osoby upozorňovali na nedostatočné informovanie týmito orgánmi o postupe v súvislosti so zákonom č. 215/2006 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi v znení zákona č. 79/2008 Z. z., konkrétne predovšetkým o podmienkach odškodnenia. Medzi tieto podmienky pritom patrí aj podanie žiadosti o odškodnenie v lehote, ktorú ustanovuje zákon, nakoľko na žiadosti podané po lehote Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky zo zákona neprihliada.

Zákomom ustanovenú lehotu v jednom z prípadov, ktoré verejný ochranca práv preskúmal, podávatelia nedodržali. Z tohto dôvodu ho žiadali o právne posúdenie ich situácie a vyhodnotenie možnosti prípadného ďalšieho postupu v tejto veci. Hoci sa podávatelia domnievali, že povinnosť informovať ich o podmienkach odškodnenia mali polícia, súdy, prípadne jedno z ministerstiev, verejný ochranca práv poukázal na to, že zákon povinnosť informovať poškodeného, ktorému bola spôsobená ujma na zdraví podľa tohto zákona, o podmienkach odškodnenia ustanovených týmto zákonom v konkrétnom prípade ukladá orgánom činným v trestnom konaní. Orgány činné v trestnom konaní sú prokurátor a policajt. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky má zo zákona len všeobecnú povinnosť zverejniť na svojej internetovej stránke informácie o podmienkach na získanie odškodnenia a tlačivo žiadosti. Bez ohľadu na to, že podľa názoru verejného ochranca práv by rozsah zverejnených informácií mohol byť väčší, je potrebné uviesť, že kvalita splnenia všeobecnej informačnej povinnosti ministerstva nemá vplyv na plynutie lehoty, v ktorej je potrebné uplatniť nárok na odškodnenie. Taktiež, ani prípadné nesplnenie poučovacej povinnosti orgánmi činnými v trestnom konaní v konkrétnom prípade by neznamenal povinnosť a dokonca ani možnosť ministerstva prihliadnuť na žiadosť podanú po uplynutí lehoty. Medzi poučovacou povinnosťou orgánov činných v trestnom konaní a lehotou na podanie žiadosti nie je v zákone súvislosť. Dodržanie lehoty na podanie žiadosti o odškodnenie ako jednu z podmienok, ktorá musí byť pre priznanie nároku na odškodnenie splnená, ustanovuje priamo zákon.

V právnom poriadku platí tzv. nevyvrátiteľná domnienka znalosti všeobecne záväzných právnych predpisov – t. j., že o všetkom, čo bolo v Zbierke zákonov Slovenskej republiky uverejnené, platí, že dňom uverejnenia sa stalo známym každému, koho sa to týka. Verejnosti je táto domnienka známa vo formulácii: „nezalosť zákona neospravedlňuje“. Napriek uvedenému, pre bežného občana je orientovanie sa v právnych predpisoch často

náročné, navyše v situácii, ako uviedol jeden z podávateľov, že na podmienky získania odškodného ho neupozornil ani jeho advokát. Osoby poškodené násilnými trestnými činmi sa často nachádzajú v zložitých a náročných psychických a zdravotných, ale aj finančných, ba existenčných situáciách a trauma zo spáchaného trestného činu im ich život vrátane riadneho uplatňovania ich práv veľmi sťažuje. O to viac je potrebné, aby k nim dotknuté orgány pristupovali v maximálnej možnej miere ústretovo, v dostatočnom rozsahu a vo vhodnej forme im poskytli súčinnosť na uplatnenie ich práva.

Nezlučiteľnosť funkcií

Predseda Národnej rady Slovenskej republiky ako aj predsedníčku Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre nezlučiteľnosť funkcií verejný ochranca práv oslovil v súvislosti s problematikou kumulácie viacerých verejných funkcií s tým, že právna úprava nebráni súbežnému výkonu funkcie poslanca Národnej rady Slovenskej republiky, poslanca obecného zastupiteľstva, poslanca zastupiteľstva samosprávneho kraja, starostu obce (resp. primátora mesta), predsedu samosprávneho kraja a poslanca Európskeho parlamentu. Výnimkou je ustanovenie čl. 77 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého je funkcia poslanca Národnej rady Slovenskej republiky nezlučiteľná s výkonom funkcie poslanca Európskeho parlamentu. Ďalšia čiastková úprava nezlučiteľnosti týchto funkcií je obsiahnutá v zákone o obecnom zriadení, podľa ktorého je funkcia poslanca obecného zastupiteľstva nezlučiteľná s funkciou starostu obce a v zákone o samosprávnych krajoch, podľa ktorého je funkcia poslanca zastupiteľstva samosprávneho kraja nezlučiteľná s funkciou predsedu samosprávneho kraja.

Vzájomná kumulácia vyššie uvedených funkcií vyvoláva odôvodnené pochybnosti o tom, či je ich možné vykonávať súbežne bez toho, aby to malo vplyv na kvalitu a efektivitu ich výkonu. V dôsledku súbežného výkonu viacerých z uvedených funkcií môže dochádzať aj ku konfliktu záujmov, najmä záujmov štátnych so záujmami územnej samosprávy. Taktiež je na mieste otázka, či sa takto nedeformuje princíp del'by moci (konkrétne oddelenie zákonodarnej moci od moci výkonnej). Precízna právna úprava nezlučiteľnosti uvedených funkcií by mohla zároveň aj obmedziť možnosti ich zneužitia.

Navyše je funkcia poslanca obecného zastupiteľstva nezlučiteľná s funkciou štatutárneho orgánu rozpočtovej organizácie alebo príspevkovej organizácie zriadenej obcou, v ktorej bol zvolený. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že obdobná úprava nezlučiteľnosti funkcií platila aj pre poslancov zastupiteľstiev samosprávnych krajov. Novela zákona nezlučiteľnosť funkcie poslanca zastupiteľstva samosprávneho kraja s funkciou člena orgánu právnickej osoby zriadenej alebo založenej samosprávnym krajom z nášho právneho poriadku vypustila. V dôsledku tejto zmeny tak došlo k neodôvodneným rozdielom v úprave nezlučiteľností funkcií poslancov obecných zastupiteľstiev a poslancov zastupiteľstiev samosprávnych krajov. Napriek tomu, že v minulom období skončili snahy o rozšírenie zákonnej úpravy nezlučiteľnosti predmetných funkcií neúspešne, verejný ochranca práv predsedu Národnej rady Slovenskej republiky ako aj predsedníčku Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre nezlučiteľnosť funkcií upozornil na uvedený problém a požiadal o prehodnotenie možností iniciovania zmeny právnej úpravy za účelom odstránenia tohto problému.

Uznávanie dokladov o vzdelaní

Na verejného ochrancu práv sa aj v roku 2011 obrátilo viacero podávateľov, ktorí namietali okolnosti súvisiace s uznávaním dokladov o vzdelaní, ktoré boli získané absolvovaním štúdia v zahraničí. Podávatelia v tejto súvislosti namietali predovšetkým zápis titulov do občianskeho preukazu a problematika sa v absolútnej väčšine prípadov týka tých študentov, ktorí študovali v Českej republike, s ktorou bola v rámci uvedenej problematiky uzavretá dohoda. Účelom malo byť uľahčenie používania titulov a dokladov o vzdelaní získaných v jednom zo zmluvných štátov na území toho druhého. Otázku uznávania dokladov o vzdelaní nemožno zaradiť pod pojem základných ľudských práv a slobôd, aj keď patrí do oblasti výkonu verejnej správy. Verejný ochranca práv sa v uplynulom roku týmto problémom zaoberal z dôvodu, že sa na neho obrátil relatívne vyšší počet podávateľov, ktorí namietali, že pri snahe zapísať si titul do občianskeho preukazu od nich príslušné policajné orgány vyžadujú rozhodnutie Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky o uznaní dokladu o vzdelaní. Dohoda medzi Slovenskou republikou a Českou republikou pritom uvádza, že doklady o vzdelaní sa považujú za rovnocenné bez nutnosti ďalšieho úradného overenia. Pôsobnosť policajných orgánov, ktoré vykonávajú zmeny údajov v občianskych preukazoch sa však nevzťahuje na uznanie zahraničného dokladu o vzdelaní a logicky tak nie sú spôsobilé posúdiť, či príslušné vzdelanie bolo dosiahnuté na akreditovanej vzdelávacej inštitúcii.

V snahe o vyriešenie vzniknutého problému bola táto otázka konzultovaná so zamestnancami Strediska na uznávanie dokladov o vzdelaní. Okrem toho prebehlo aj pracovné stretnutie za účasti zamestnancov Kancelárie verejného ochrancu práv, riaditeľky Strediska na uznávanie dokladov o vzdelaní a zamestnanca Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Na tomto stretnutí bol načrtnutý aj konkrétny spôsob, akým by mohol byť problém dočasne riešený, až kým nebude prijatá medzi Slovenskou republikou a Českou republikou nová dohoda o uznávaní dokladov o vzdelaní, ktorá by mala popísať problém vyriešiť definitívne. Tento spôsob by spočíval vo vytvorení internetovej stránky, ktorá by obsahovala zoznam vysokých škôl, pri ktorých by sa doklad o vzdelaní automaticky uznal a nebolo by nutné predložiť rozhodnutie o uznaní dokladu o vzdelaní. Túto stránku by spravovali ústredné orgány štátnej správy v Českej republike a Slovenskej republike pre oblasť školstva a pravidelne by ju aktualizovali s ohľadom na zmeny v akreditácii príslušných vzdelávacích zariadení. K uvedenému je ešte potrebné doplniť, že tento problém nie je nový, ale periodicky sa opakuje, pri každoročnom návrate študentov absolvujúcich štúdium v Českej republike. S ohľadom na to, že opätovne možno očakávať objavenie tohto problému u ďalších absolventov, malo by byť snahou oboch zmluvných strán vyriešiť túto otázku definitívne čo najskôr.

V. VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV A PROKURATÚRA

Podľa zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov, ak sa podnet týka preskúmania právoplatného rozhodnutia orgánu verejnej správy alebo ak verejný ochranca práv dospeje k záveru, že rozhodnutie orgánu verejnej správy je v rozpore so zákonom alebo s iným všeobecne záväzným právnym predpisom, môže postúpiť vec na vybavenie príslušnému prokurátorovi, prípadne urobí iné opatrenie, o čom upovedomí podávateľa podnetu. To isté môže urobiť aj s podnetom, ktorý obsahuje návrhy takých opatrení, ktoré patria do pôsobnosti prokuratúry.

Postup podľa vyššie uvedeného realizoval verejný ochranca práv aj v hodnotenom období. **Prokuratúre postúpil podnet v 35 prípadoch.** Išlo nielen o prípady, kedy podávateľia podnetov namietali rozhodnutia orgánov verejnej správy, ktorých zmenu už nebolo možné dosiahnuť v rámci riadnych opravných prostriedkov z dôvodu ich právoplatnosti, ale aj o podnety, v ktorých bolo vyslovené podozrenie z trestnej činnosti.

Pri postúpení vecí z dôvodu preskúmania právoplatného rozhodnutia orgánu verejnej správy išlo najčastejšie o rozhodnutia orgánov územnej samosprávy, správ katastra, Sociálnej poisťovne, úradov práce, sociálnych vecí a rodiny a obvodných a krajských úradov pre cestnú dopravu a pozemné komunikácie. V niektorých prípadoch boli využité prokurátorské oprávnenia vo forme protestu alebo upozornenia prokurátora.

Pri rozhodovaní orgánov územnej samosprávy dochádzalo k pochybeniam najmä v stavebných konaniach. Upozornenie prokurátora bolo podané napríklad v prípade, keď obec ako stavebný úrad sťažnosť podávateľky podnetu vo veci stavby na susednom pozemku vyhodnotila podľa zákona o sťažnostiach ako neopodstatnenú, pričom odôvodnenie bolo zmätočné. Postupovala podľa zákona o sťažnostiach napriek tomu, že v skutočnosti išlo o podnet na vykonanie štátneho stavebného dohľadu podľa stavebného zákona. Stavebný úrad v uvedenej veci porušil ustanovenia ako Správneho poriadku, tak aj stavebného zákona. Prokurátor preto navrhol bezodkladne vykonať štátny stavebný dohľad. Protest prokurátor podal aj v prípade rozhodnutia obce ako stavebného úradu, ktorým prerušila konanie vo veci prejednávania priestupku podľa stavebného zákona. Prokurátor zistil, že konanie bolo prerušené z dôvodov, ktoré nemali vplyv na zistenie skutočného stavu veci a navrhol rozhodnutie zrušiť ako nezákonné.

Prokurátorovi boli postúpené aj rozhodnutia správ katastra, ktoré sa týkali napríklad povoľovania vkladu vlastníckeho práva. Protest prokurátora bol podaný aj proti rozhodnutiu o prerušení konania o povolenie vkladu vlastníckeho práva. Upozornenie podal prokurátor v prípade, kedy správa katastra odstránila duplicitu zápisu pozemku v katastrálnom operáte, namietanú podávateľom podnetu, v konaní o oprave chyby v katastrálnom operáte. V tomto konaní správa katastra vydala rozhodnutia, ktoré boli v niektorých častiach konania zmätočné a nepreskúmateľné a preto prokurátor navrhol prijať opatrenia na nápravu zistených nedostatkov.

Namietané rozhodnutia úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, ktoré boli postúpené príslušnému prokurátorovi, sa týkali najmä poskytovania peňažných príspevkov alebo nezaradenia do evidencie uchádzačov o zamestnanie. V sociálnej oblasti boli postúpené aj rozhodnutia Sociálnej poisťovne, ktoré boli vydané vo veciach starobných dôchodkov, invalidných dôchodkov, nárokov na nemocenské a dávok v nezamestnanosti.

Protest podal prokurátor aj v prípade konania a rozhodovania obvodného úradu pre cestnú dopravu a pozemné komunikácie, ako aj nadriadeného krajského úradu pre cestnú dopravu a pozemné komunikácie. Protest bol podaný v konaní, v ktorom prvostupňový úrad rozhodol o zamietnutí žiadosti o uznanie typového schválenia ES jednotlivého dovezeného vozidla z členského štátu a odvolací orgán toto rozhodnutie potvrdil, pričom však porušil ako Správny poriadok, tak aj zákon o podmienkach prevádzky vozidiel v premávke na pozemných komunikáciách. Uvedené úrady pochybili aj pri rozhodovaní vo veci o registrácii školiaceho strediska na vykonávanie kurzov pravidelného výcviku. Po preskúmaní na vec sa vzťahujúcich administratívnych spisov bol podaný protest prokurátora, ktorým prokurátor žiadal napadnuté rozhodnutie zrušiť z dôvodov porušenia zákona o povinnej základnej kvalifikácii a pravidelnom výcviku niektorých vodičov a Správneho poriadku.

Verejný ochranca práv však okrem toho, že v niektorých prípadoch postúpil podnet príslušnému prokurátorovi, využíval pri vybavovaní podnetov aj možnosť spolupráce s prokuratúrou, pretože podávatelia podnetov sa v snahe dosiahnuť nápravu obracajú rovnako na verejného ochranca práv ako aj na prokuratúru. Skutočnosť, že vec, ktorej sa podnet týka preskúmava prokuratúra, alebo vec, ktorej sa podnet týka, už prokuratúra preskúmala, je obligatónym dôvodom odloženia podnetu. **Vzájomná súčinnosť je preto nevyhnutná a počas doterajšej činnosti verejného ochranca práv ju možno hodnotiť vysoko pozitívne.**

VI. PROSTRIEDKY A SPÔSOBY PREDCHÁDZANIA KONFLIKTOV MEDZI ORGÁNMI VEREJNEJ SPRÁVY A OBČANMI

Podľa Ústavy Slovenskej republiky štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Každý môže konať, čo nie je zákonom zakázané, a nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá.

Správne orgány by vždy mali dodržiavať základné pravidlá konania, v ktorých je okrem iného ustanovené, že správne orgány sú povinné postupovať v konaní v úzkej súčinnosti s účastníkmi konania, zúčastnenými osobami a inými osobami, ktorých sa konanie týka a dať im vždy príležitosť, aby mohli svoje práva a záujmy účinne obhajovať, najmä sa vyjadriť k podkladu rozhodnutia, a uplatniť svoje návrhy. Účastníkom konania, zúčastneným osobám a iným osobám, ktorých sa konanie týka, musia správne orgány poskytovať pomoc a poučenia, aby pre neznalosť právnych predpisov neutrpeli v konaní ujmu. Právny poriadok však v pravidlách konania nezabúda ani na účastníkov konania, ktorým ukladá spolupracovať so správnymi orgánmi v priebehu celého konania.

Práve porušovaním základných pravidiel konania dochádza ku konfliktom medzi orgánmi verejnej správy a občanmi. Tie pritom môžu byť vyvolané tak na jednej, ako aj na druhej strane.

Povinnosťou správnych orgánov je svedomite a zodpovedne sa zaoberať každou vecou, ktorá je predmetom konania, vybaviť ju včas a bez zbytočných prietahov a použiť najvhodnejšie prostriedky, ktoré vedú k správne vybaveniu veci. Ak to povaha veci pripúšťa, má sa správny orgán vždy pokúsiť o jej zmierne vybavenie a dbať na to, aby konanie prebiehalo hospodárne a bez zbytočného zaťažovania účastníkov konania a iných osôb. Rozhodnutie by malo pritom vychádzať zo spoľahlivo zisteného stavu veci.

Pri svojej činnosti však verejný ochranca práv zistil, že orgány verejnej správy pri konaní a rozhodovaní nie vždy dodržiavajú uvedené pravidlá, v dôsledku čoho často konajú a rozhodujú v rozpore so zákonom, na základe nedostatočne zisteného stavu veci alebo v lehotách prekračujúcich lehoty ustanovené zákonom. Účastníkom konania nie vždy poskytnú spoľahlivé a úplné informácie, v dôsledku čoho dochádza k nesprávne uplatňovaniu práv aj zo strany účastníkov konania.

Nezákonné rozhodovanie v konečnom dôsledku vedie účastníkov konania k využívaniu riadnych alebo mimoriadnych opravných prostriedkov, podávaniu sťažností a rôznych podnetov, v obsahu ktorých už potom často okrem vecných dôvodov uvádzajú aj svoje subjektívne pocity vo vzťahu ku konaniu, ktoré vnímajú ako nespravodlivo alebo tendenčne vedené.

Nedá sa pritom jednoznačne konštatovať, že zo strany pracovníkov orgánov verejnej správy ide o úmyselné konanie. Na ich konanie má často podstatný vplyv vysoký nápad vecí, legislatívne zmeny, nesprávne usmerňovanie zo strany nadriadených orgánov, nedostatočné zvyšovanie právneho vedomia a personálne zmeny.

Odstránením vyššie uvedených nedostatkov reorganizáciou práce, pravidelným preškoľovaním a stabilizáciou pracovných miest by bolo možné prispieť k zvyšovaniu kvality v oblasti konania a rozhodovania orgánov verejnej správy a k spokojnosti účastníkov konania.

Nie vždy však dochádza ku konfliktu medzi orgánmi verejnej správy a občanmi z dôvodov na strane orgánu verejnej správy. Konflikty vyvolané účastníkom konania však nemôžu byť pripísané na vrub orgánu verejnej správy, pretože za správanie účastníka konania tento nenesie zodpovednosť. Naopak, účastník konania by mal poskytovať súčinnosť. Na eliminovanie takýchto situácií sa práve vyžaduje nielen vysoko odborný, ale aj profesionálny prístup zamestnancov orgánov verejnej správy, ktorí by sa mali snažiť každému a najmä nespokojnému účastníkovi konania vysvetliť na základe čoho rozhodli tak, ako rozhodli.

K riešeniu konfliktov medzi orgánmi verejnej správy a občanmi možno nemalou mierou prispieť aj vhodnou formou komunikácie, alternatívnymi riešeniami problému, asertívnym správaním a nezľahčovaním problémov, ktoré sa vyskytnú či už na jednej alebo druhej strane.

K stále vyššej spokojnosti občanov dochádza v oblasti poskytovania informácií zo strany orgánov verejnej správy prostredníctvom internetu a iných komunikačných prostriedkov či médií.

VII. VLASTNÁ INICIATÍVA VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV

1. Zákon o sociálnom poistení

Tak ako po iné roky, najväčší počet podnetov, ktoré sú doručené verejnému ochrancovi práv prichádza práve od osôb v dôchodkovom veku, pričom najčastejším dôvodom nespokojnosti starších občanov je zákon o sociálnom poistení. Na verejného ochrancu práv sa aj v hodnotenom období obrátilo viacero podávateľov vo veci tzv. československých dôchodkov. Na základe podnetov, ktoré boli doručené, verejný ochranca práv konštatoval, že prijatím zákona o sociálnom poistení sa zvýšil počet tých dôchodcov, ktorých dôchodky by boli vyššie, ak by ich výpočet neovplyvnilo ustanovenie čl. 20 Zmluvy medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o sociálnom zabezpečení a boli by priznané so zohľadnením všetkých dôb dôchodkového poistenia (zabezpečenia) podľa právnych predpisov Slovenskej republiky. Preto sa rozhodol v tejto veci osloviť ministra práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. V odpovedi ministra sa okrem iného uvádza: „Za existencie spoločného štátu viac zamestnávateľov malo sídlo na území Českej republiky a teda aj viac občanov Slovenskej republiky pracovalo pre českých zamestnávateľov. Preto sa viac dôchodkov vypláca z Českej republiky na Slovensko ako opačne. Výška slovenských dôchodkov priznaná podľa zákona č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov bola podstatne nižšia ako výška českých dôchodkov. Veľmi nepriaznivo na výšku slovenských dôchodkov poukazovaných do Českej republiky mal aj kurz slovenskej koruny k českej korune. Z uvedených dôvodov česká strana často využívala inštitút odstránenia tvrdosti zmluvy podľa článku 26 a doplácala dôchodcom žijúcim na jej území vyrovnávaciu čiastku až do výšky českého dôchodku“. Pokiaľ išlo o námietku podávateľov podnetov ku skutočnosti, že Slovenská republika pri svojom vstupe do Európskej únie v koordinačných predpisoch Európskej únie v oblasti sociálneho zabezpečenia nepresadila možnosť aplikácie ustanovenia čl. 26 zmluvy, minister uviedol: „Návrh členských štátov, ktoré ustanovenia bilaterálnych zmlúv sa majú naďalej uplatňovať, taktiež posudzuje Európska komisia. Aj keď Česká republika mala snahu o zachovanie vykonávania článku 26 zmluvy, jej návrh nebol Európskou komisiou akceptovaný. Vzhľadom na to Slovenská republika, ako aj Česká republika po pristúpení k EÚ zmluvu neuplatňujú, okrem ustanovení článkov 12, 20 a 33, ktoré riešia rozdelenie dôb poistenia po zániku ČSFR a príslušnosť k výplате dôchodkov priznaných pred zánikom ČSFR. Aj po pristúpení k EÚ česká strana požadovala, aby sa naďalej využíval článok 26 zmluvy. Listom z 17. marca 2005 číslo 960/05-II/1, vtedajší minister práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, oznámil svojmu českému kolegovi, že mu navrhuje, aby Česká republika prerokovala používanie článku 26 zmluvy v Správnej komisii pre koordináciu systémov sociálneho zabezpečenia, alebo aby prípadné ďalšie doplácanie dôchodkov pre osoby trvale žijúce na území Českej republiky, ktorým vznikol nárok na dôchodok podľa ustanovení zmluvy, riešila iným spôsobom, napr. vnútroštátnym právnym predpisom.... Toto stanovisko potvrdila aj následná ministerka práce, sociálnych vecí a rodiny SR, svojím listom z 6. 1. 2006 číslo: 4344/05-II/1“. Terajší minister v závere svojho písomného stanoviska uviedol, že s veľkým záujmom očakáva rozhodnutie Súdneho dvora Európskej únie vo veci C – 399/09.

Vzhľadom na aktuálny vývoj problematiky v Českej republike po vynesení rozsudku Súdneho dvora Európskej únie zo dňa 22. júna 2011 vo veci C-399/09, v ktorom vyslovil záver, že vyplácanie „vyrovnávacieho príspevku“ k dávke v starobe nie je v rozpore s nariadením Rady (EHS) č. 1408/71 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov a ich rodiny, ktorí sa pohybujú v rámci spoločenstva, **verejný ochranca práv opätovne požiadal ministra práce, sociálnych vecí a rodiny o predloženie stanoviska k uvedenej problematike**, ako aj k možnosti jej riešenia prostredníctvom spoločnej dohody s Českou republikou. **Jeho stanovisko k možnosti dorovnávania dôchodkov prostredníctvom osobitnej dávky (vyrovnávacieho príspevku) bolo však negatívne.**

Verejný ochranca práv sa na ministra práce, sociálnych vecí a rodiny obrátil aj v súvislosti s podnetom, v ktorom dieťaťu podávateľky podnetu nevznikol nárok na sirotský dôchodok, pretože jeho zosnulý otec nezískal potrebný počet rokov dôchodkového poistenia pre vznik nároku na invalidný dôchodok. Žiadala, aby jej bolo umožnené doplatiť poistné za obdobie evidovanej nezamestnanosti, to je však podľa Sociálnej poisťovne možné iba za obdobie odo dňa účinnosti zákona o sociálnom poistení, teda odo dňa 1. januára 2004. Verejný ochranca práv vo svojej žiadosti apeloval na výklad zákona v súlade s čl. 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, ktorý zaručuje primerané hmotné zabezpečenie v starobe, pri state žiteľa a pri nespôsobilosti na prácu. Minister práce, sociálnych vecí a rodiny, tak ako aj Sociálna poisťovňa však zotrvali na svojom stanovisku, že umožnenie doplatenia poistného aj za obdobie evidovanej nezamestnanosti pred účinnosťou zákona o sociálnom poistení by bolo retroaktívne.

2. Vydávanie rodných listov osobitnou matrikou

Na verejného ochrancu práv sa aj v hodnotenom období obracali podávatelia, ktorí boli nespokojní s dĺžkou konania osobitnej matriky pri vydávaní rodných listov. Nespokojnosť s uvedeným vo svojom podnete vyjadril aj podávateľ, ktorý namietal nevyplatenie prídavku na dieťa od jeho narodenia. Podávateľ so svojou manželkou žije a pracuje v Českej republike. Trvalý pobyt majú obaja v Slovenskej republike. Po narodení syna v Českej republike požiadali o prídavok na dieťa v Českej republike, ktorý im nebol priznaný z dôvodu prekročenia príjmovej hranice. V Slovenskej republike by podmienky spĺňali, avšak prídavok na dieťa im mohol byť priznaný až odo dňa prihlásenia dieťaťa na trvalý pobyt. Dieťa však mohli na trvalý pobyt v Slovenskej republike prihlásiť až po vydaní rodného listu osobitnou matrikou. Podľa zákona sa zápis do osobitnej matriky vykoná najneskôr do troch mesiacov odo dňa doručenia oznámenia. V odôvodnených prípadoch sa táto lehota môže predĺžiť najviac o tri mesiace. Aj v prípade podávateľa podnetu **trvalo tri mesiace, kým bol rodný list dieťaťa vydaný**. Späťne však už prídavok na dieťa nedostali.

Vo veci dĺžky konania pri vydávaní rodných listov osobitnou matrikou sa verejný ochranca práv obrátil na ministra vnútra už v minulosti. Minister uviedol, že skrátenie zákonnej lehoty v súčasnosti nie je reálne. Verejný ochranca práv sa opätovne obrátil na ministra vnútra v tejto veci s tým, či nie je možné prihlásiť dieťa narodené v zahraničí na trvalý pobyt aj spätne odo dňa podania žiadosti, resp. ho požiadal aj o iné formy riešenia daného problému. Minister uviedol, že spätne prihlásenie dieťaťa na trvalý pobyt neprichádza do úvahy a iné riešenie nenavrhol. Vo veci sa verejný ochranca práv obrátil aj na ministra práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorý uviedol, že pri novelizácii zákona o prídavku na dieťa,

ktorá sa plánuje v roku 2012, budú uvažovať nad vypustením podmienky trvalého či prechodného pobytu dieťaťa v Slovenskej republike.

3. Zákon o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Verejnému ochrancovi práv bol v hodnotenom období doručený podnet týkajúci sa okrem iného prepravy ťažko zdravotne postihnutého syna podávateľky zo zdravotníckeho zariadenia. Po preskúmaní právnej úpravy služieb súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti s dôrazom na prepravu pacientov bolo zistené, že z nej priamo nevyplýva právny nárok na prepravu, **neexistuje ani bližšia právna úprava podmienok poskytovania tejto služby**, a nie sú upravené ani žiadne povinnosti konkrétnych subjektov, na základe ktorých by bolo možné domáhať sa poskytnutia takejto služby, hoci v určitých prípadoch vzniká nárok na ich úhradu z prostriedkov verejného zdravotného poistenia. V súčasnosti sa doprava, ako služba súvisiaca s poskytovaním zdravotnej starostlivosti, prevádzkuje na základe voľnej živnosti a následného zmluvného vzťahu medzi dopravcom a zdravotnou poisťovňou. Preto bol minister zdravotníctva požiadaný o predloženie písomného stanoviska k právnej úprave poskytovania prepravy ako služby súvisiacej s poskytovaním zdravotnej starostlivosti, a to najmä, či rezort zdravotníctva pripravuje legislatívne zmeny v tejto oblasti. Z odpovede ministra zdravotníctva vyplýva, že ministerstvo v danej problematike pripravuje zmeny, ktoré by mali výrazným spôsobom skvalitniť poskytovanie danej služby a sprísniť podmienky pre získanie povolenia, ako aj ďalšie náležitosti súvisiace s danou problematikou. Napr. má byť definovaná dopravná zdravotná služba ako poskytovateľ zdravotnej starostlivosti, majú byť určené sídla staníc dopravnej zdravotnej služby. Taktiež majú byť definované povinnosti pre poskytovateľov dopravnej zdravotnej služby, označovanie ambulancií dopravnej zdravotnej služby, materiálno-technické vybavenie i personálne zabezpečenie.

4. Právna úprava postavenia študentov v období od ukončenia vysokoškolského štúdia prvého stupňa vykonaním štátnej záverečnej skúšky do prijatia na vysokoškolské štúdium druhého stupňa

Vo veci nejednotnej právnej úpravy a jej rozdielnej aplikácie, týkajúcej sa viacerých práv študentov v súvislosti s definíciou sústavnej prípravy na povolanie, konkrétne v období od ukončenia vysokoškolského štúdia prvého stupňa do prijatia na vysokoškolské štúdium druhého stupňa bolo verejnému ochrancovi práv doručených viacero podnetov a zároveň zaznamenal rozsiahlu diskusiu verejnosti na túto tému. V minulosti už verejný ochranca práv oslovil ministra práce, sociálnych vecí a rodiny v súvislosti s definíciou sústavnej prípravy občana na povolanie v období od získania vysokoškolského vzdelania druhého stupňa do zápisu na vysokoškolské štúdium tretieho stupňa podľa zákona o službách v zamestnanosti. Na vznik mnohých práv a povinností v sociálnej, rodinnoprávnej a pracovnoprávnej oblasti má vplyv definícia nezaopatreného dieťaťa a s tým súvisiaca definícia sústavnej prípravy na povolanie. Je možné konštatovať, že v jednotlivých oblastiach je status študenta a v nadväznosti na to status nezaopatreného dieťaťa posudzovaný podobne. Problém v praxi však vzniká najmä pri aplikácii predmetných ustanovení, a to v prípade

posudzovania statusu študenta v období po ukončení vysokoškolského štúdia prvého stupňa, keď ešte nie je zrejmé, či konkrétna osoba bude zapísaná na vysokoškolské štúdium druhého stupňa. V praxi dochádza k nejednotnému postupu v tejto otázke tým, že niektoré orgány verejnej správy, resp. inštitúcie považujú tieto osoby v predmetnom období za študentov (nezaopatrené deti), a v prípade, že nedôjde k zapísaniu študenta na vysokoškolské štúdium druhého stupňa, spätne realizujú práva a povinnosti osôb vyplývajúce im zo zmeny postavenia. Na druhej strane niektoré orgány verejnej správy a inštitúcie pôsobiace v oblasti verejnej správy tieto osoby za študentov (nezaopatrené deti) nepovažujú, a teda realizujú ich práva a povinnosti súvisiace so zmenou ich postavenia, a až v prípade, že dôjde k zapísaniu študenta na vysokoškolské štúdium druhého stupňa, spätne im obnovujú postavenie študenta (nezaopatreného dieťaťa) a s tým súvisiace práva a povinnosti. Z uvedeného vyplýva, že aplikačná prax v oblasti statusu študenta v období od ukončenia vysokoškolského štúdia prvého stupňa vykonaním štátnej záverečnej skúšky do prijatia na vysokoškolské štúdium druhého stupňa je spôsobilá vyvolať značnú neistotu osôb v otázke ich práv a povinností vyplývajúcich z právneho poriadku Slovenskej republiky, čo považuje verejný ochranca práv v podmienkach právneho a demokratického štátu za neprijateľné. Z tohto dôvodu sa verejný ochranca práv obrátil v tejto veci na Výbor Národnej rady Slovenskej republiky pre sociálne veci, na Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky a na Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a pre prípad prípravy budúcich legislatívnych zmien ich na danú problematiku upozornil.

5. Právna úprava výsluchu mladistvých osôb

V slovenskej právnej úprave nie je špecificky upravené, ako by mali prebiehať výsluchy osôb vo veku od 15 rokov do 18 rokov v trestnom konaní. Používajú sa ustanovenia, v ktorých sú upravené pravidlá vykonávania výsluchu dospelých osôb. Verejný ochranca práv sa domnieva, že veková hranica by mala byť pri výsluchu maloletých osôb v postavení poškodených (obetí) alebo svedkov trestných činov posunutá až na hranicu 18 rokov a všetky osobitné pravidlá vzťahujúce sa na osoby mladšie ako 15 rokov pri výsluchu by sa mali aplikovať aj na maloleté osoby staršie ako 15 rokov. Postavenie detských obetí trestných činov je upravené vo viacerých dokumentoch na úrovni Rady Európy, Európskej únie ako i Organizácie spojených národov, avšak tieto medzinárodné nástroje nie sú právne záväzné – nemajú podobu medzinárodných zmlúv, pristúpením ku ktorým by boli štáty povinné plniť záväzky v nich obsiahnuté. Problematika detských obetí trestných činov bola predmetom projektu CURE „Children in the Union – Rights and Empowerment“, trvajúceho od roku 2009 do roku 2010, do ktorého bola aktívne zapojená aj Kancelária verejného ochrancu práv. Projekt bol vedený Švédskom (Crime Victim Compensation and Support Authority) s finančnou podporou Európskej komisie. Hlavnými témami projektu boli prevencia zločinu, presadzovanie práva, ochrana a podpora svedkov a ochrana obetí trestných činov, pričom cieľom projektu bolo zlepšiť prístup detí k spravodlivosti, skvalitniť súvisiacu legislatívu a prostredníctvom osvedčených nástrojov (príkladov dobrej praxe) aj skvalitniť výkon práv detí v trestnom súdnictve. Projekt sa opiera o prierezové vyhodnotenie stavu legislatívy v oblasti postavenia detí ako obetí trestných činov v členských štátoch Európskej únie, ktoré sa do projektu zapojili ako partneri. Výsledkom projektu CURE bol katalóg odporúčaní adresovaných Európskej komisii a členským štátom Európskej únie, ktoré by mali viesť k zlepšeniu postavenia detských obetí v trestnom súdnictve tak, aby vzhľadom na ich špecifické potreby boli dôsledne chránené ich práva a predišlo sa ich ďalšej viktimizácii. V súvislosti s vyššie uvedenými nedostatkami právneho poriadku Slovenskej republiky oslovil verejný ochranca práv Výbor Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva

a národnostné menšiny a Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, pričom ich informoval aj o záveroch vyplývajúcich z jeho účasti na projekte CURE.

Navyše, túto problematiku verejný ochranca práv riešil aj v konkrétnom podnete, kde riaditeľka detského domova, v ktorom je realizovaný súdom nariadený výkon ústavnej starostlivosti mladistvej poškodenej, namietala postup policajtov okresného riaditeľstva Policajného zboru pri vyšetrowaní trestného činu znásilnenia. Za problematickú bola označená skutočnosť, že o znásilnení poškodená musela vypovedať v priebehu dvadsiatichtyroch hodín trikrát. Podľa čl. 16 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky **nikoho nemožno mučiť ani podrobiť krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu**. V znení Dohovoru OSN **proti mučeniu** a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (ďalej len „Dohovor“) sa pod pojmom mučenie rozumie akékoľvek konanie, ktorým je úmyselne spôsobovaná silná bolesť alebo utrpenie, fyzické alebo duševné, a ktoré je použité osobami z úradného poverenia alebo s ich súhlasom najmä na také účely, ako získať od mučenej osoby alebo tretej osoby informácie alebo priznania, potrestať ho za konanie alebo konanie tretej osoby alebo použité s cieľom zastrašiť alebo k niečomu ho alebo tretiu osobu prinútiť.

Po preskúmaní konkrétneho podnetu bolo zistené, že najprv bola poškodená požiadaná o **informácie podľa zákona o Policajnom zbore**. Ďalším úkonom bola s poškodenou spísaná **zápisnica o trestnom oznámení**, pričom jej spísanie bolo potrebné pre získanie dostatku informácií potrebných pre začatie trestného stíhania. Napokon ako ďalší namietaný úkon bol vykonaný **výsluch mladistvej obete trestného činu v procesnom postavení svedkyne - poškodenej**. Uvedený výsluch nebolo možné odkladať, nakoľko boli podozriví zo spáchania predmetného skutku obmedzení na osobnej slobode a následne obvinení z jeho spáchania a bol spracovaný podnet na návrh na vzatie páchatel'ov do väzby. Výsluch poškodenej bolo nutné doložiť do spisového materiálu, **aby súd o väzbe páchatel'ov mohol v zákonnej lehote rozhodnúť na základe kompletného dostupného materiálu**.

K účelnosti, dôvodnosti a zákonnosti realizácie výsluchu poškodenej v tej istej veci trikrát v priebehu cca tridsiatich šiestich hodín verejný ochranca práv zistil, že v prípade prvých dvoch úkonov išlo o neodkladné úkony v neskorých nočných hodinách, pri ktorých z tohto dôvodu prítomnosť sociálneho kurátora, psychológa ani inej blízkej dospeléj osoby nebolo možné zabezpečiť. V prípade tretieho úkonu išlo o nutnosť výsluchu svedkyne – poškodenej, vzhľadom na procesnú situáciu (obmedzenie osobnej slobody osôb podozrivých zo spáchania predmetného skutku, nutnosť rozhodnúť o ich väzbe na základe zákonne vykonaného dokazovania). Procesnú významnosť takéhoto výsluchu vzhľadom na spáchaný trestný čin považoval verejný ochranca práv za (aj časovo) opodstatnenú. Pri výsluchu poškodenej bol prítomný sociálny kurátor, aj súdny znalec z odboru psychológie, a to aj napriek tomu, že to Trestný poriadok nevyžaduje.

Formulácie otázok kladených poškodenej pri spísaní zápisnice o trestnom oznámení a ostatné komentáre dotknutých policajtov sa nezhodovali s tvrdeniami poškodenej. Na jednej strane, položené otázky mohli byť poškodenou vzhľadom na vypätie, únavu a stresujúci zážitok obete trestného činu znásilnenia nesprávne pochopené. Na strane druhej, zo strany policajtov vedúcich výsluch je v každom takomto prípade **potrebná vysoká profesionalita, dostatočná psychologická príprava a efektívna taktika vedenia výsluchu na to, aby bol naplnený účel Trestného poriadku**. Výsledkami vybavenia podnetu nebolo preukázané porušenie základných práv a slobôd postupom príslušníkov okresného riaditeľstva Policajného zboru pri vyšetrowaní trestného činu znásilnenia.

Napriek výsledkom vybavenia podnetu verejný ochranca práv riaditeľovi okresného riaditeľstva Policajného zboru oznámil, že v obdobných prípadoch je vždy v maximálnej možnej miere potrebné rešpektovať práva poškodenej, v širšom rozsahu všetky jej osobnostné práva. Osobitne, ak ide o neplnoletú obeť trestného činu, ktorá musí komunikovať vo veľmi krátkom časovom odstupe od zásahu do jej osobnej integrity, sama, v neskorú nočnú hodinu. Preto riaditeľa požiadal, aby u ním riadených policajtov dbal na pravidelné odborné vzdelávanie, zvyšovanie kvalifikácie a zlepšovanie metodiky výsluchu. Tiež, aby dbal na **morálne a etické predpoklady a profesionálne kritéria výkonu služby člena Policajného zboru, osobitne vo vzťahu k osobám nižšieho veku a psychickej vyspelosti** tak, aby sa minimalizovalo psychické vypätie a sekundárna ujma obeť trestného činu.

6. Kompenzácie ťažkého zdravotného postihnutia

Ďalším prípadom, ktorým verejný ochranca práv upozornil na potrebu zmeny legislatívy bol aj podnet, v ktorom podávateľka namietala nesprávnosť a nedostatočnosť platnej právnej úpravy v oblasti kompenzácie ťažkého zdravotného postihnutia, v dôsledku čoho nebol jej dcére poskytnutý peňažný príspevok na kúpu motorového vozidla. Okrem iného v podnete uviedla: „Moja dcéra spĺňa všetky podmienky okrem názvu zariadenia, v ktorom je. Je v centre soc. služieb-podporované bývanie. Predtým bola v Domove soc. služieb. Keby tu t. č. bola, má nárok na príspevok“. Žiadosť podávateľky o peňažný príspevok na kúpu osobného motorového vozidla bola rozhodnutím úradu práce, sociálnych vecí a rodiny zamietnutá, a to z dôvodu, že jej dcére je poskytovaná týždenná pobytová sociálna služba v centre sociálnych služieb – zariadení podporovaného bývania. Zákon o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia vymedzil len určité typy zariadení, v ktorých sa poskytujú sociálne služby (domov sociálnych služieb, špecializované zariadenie a denný stacionár), ako jednu z podmienok na priznanie peňažného príspevku na kúpu osobného motorového vozidla. Dcéra podávateľky podnetu spĺňala podmienky na priznanie peňažného príspevku, ktorými sú: odkázanosť na individuálnu prepravu osobným motorovým vozidlom, poskytovanie týždennej pobytovej sociálnej služby, zabezpečovanie prepravy do zariadenia sociálnych služieb najmenej jedenkrát v týždni do zariadenia a jedenkrát v týždni zo zariadenia. Celý problém však spočíval v druhu zariadenia sociálnych služieb. Cieľom zákonodarcov v prípade zákona o peňažných príspevkoch na kompenzáciu bolo zabránenie alebo eliminovanie vzniku bariér v každodennom živote osôb s ťažkým zdravotným postihnutím, vytvorenie porovnateľných príležitostí pre takéto osoby ako aj ich ochrana pred sociálnym vylúčením, a ochrana ich ľudskej dôstojnosti. Pri konkrétnom peňažnom príspevku na kúpu motorového vozidla je potrebné vychádzať zo základného predpokladu (resp. účelu) na jeho poskytnutie, ktorým je odkázanosť fyzickej osoby na individuálnu prepravu osobným motorovým vozidlom. Pre splnenie jeho účelu je tiež potrebné zdôrazniť podmienku spôsobu a frekvencie využitia osobného motorového vozidla. Je však možné konštatovať, že druh zariadenia sociálnych služieb (a teda rozsah v ňom poskytovaných činností) neovplyvňuje zmenu (nesplnenie) vyššie uvedených podmienok a nemusí znamenať zmenu odkázanosti osoby s ťažkým zdravotným postihnutím na individuálnu prepravu osobným motorovým vozidlom, zmenu sociálnych dôsledkov zdravotného postihnutia tejto osoby a iné. V snahe poskytnúť podávateľke podnetu pomoc, ako aj v dôsledku toho, že problematike právnej úpravy vo vzťahu k osobám s ťažkým zdravotným postihnutím venuje verejný ochranca práv zvýšenú pozornosť, rozhodol sa v danej veci obrátiť na ministra práce, sociálnych vecí a rodiny a na predsedu Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre sociálne veci.

7. Zvyšovanie právneho vedomia verejnosti

Zvyšovanie právneho vedomia všetkých skupín obyvateľstva je jedným z dôležitých cieľov činnosti verejného ochrancu práv. Z uvedeného dôvodu Kancelária verejného ochrancu práv každoročne zameriava svoju propagačnú a informačno-vzdelávaciu činnosť aj na vzdelávanie širokej verejnosti. V hodnotenom období, tak ako v predchádzajúcich kalendárnych rokoch, bolo zrealizovaných mnoho stretnutí s občanmi, deťmi, študentmi i pedagógmi. Prostredníctvom distribúcie informačných materiálov, či pravidelnej aktualizácie internetovej stránky verejného ochrancu práv boli šírené informácie o poslaní verejného ochrancu práv, o jeho pôsobnosti, ako i o poznatkoch z rôznych oblastí výkonu jeho činnosti.

Prostredníctvom webového portálu www.detskyombudsman.sk sa v hodnotenom období na Kanceláriu verejného ochrancu práv obrátilo so svojimi otázkami **848 detí** so svojimi problémami z rodinného i školského života.

V rámci spolupráce so školami a výchovnými zariadeniami, verejný ochranca práv absolvoval množstvo **stretnutí a besied, a to** aj so žiakmi a študentmi základných, stredných a aj vysokých škôl, napr.:

- so študentmi Cirkevnej spojenej školy v Snine,
- so študentmi dvojazyčného gymnázia vo Filľakove,
- so študentmi Obchodnej akadémie v Šuranoch,
- so študentmi Evanjelického lýcea na Vranovskej ulici v Bratislave,
- so študentmi Súkromnej strednej odbornej školy v Poprade,
- so žiakmi základných škôl a nižších ročníkov osemročného gymnázia Milana Rúfusa v Žiari nad Hronom,
- so študentmi vyšších ročníkov osemročného gymnázia Milana Rúfusa v Žiari nad Hronom,
- so študentmi Obchodnej akadémie v Považskej Bystrici,
- so študentmi gymnázia v Tvrdošíne,
- so študentmi Strednej priemyselnej školy odevnej v Svidníku,
- so študentmi Súkromnej strednej odbornej školy v Bardejove,
- so žiakmi Základnej školy Rajčianska v Bratislave,
- so študentmi Súkromnej hotelovej akadémie HaGMA s.r.o., Bratislava.

Z podnetu verejného ochrancu práv a za jeho súčinnosti sa pri príležitosti Medzinárodného dňa detí na vybraných školách Slovenska uskutočnil vedomostný kvíz s tematikou ľudských práv a práv dieťaťa podľa Dohovoru o právach dieťaťa. Víťazov kvízu verejný ochranca práv ocenil.

Na verejného ochrancu práv sa opakovane obracali vo veci spolupráce a účasti na odborných podujatiach, ktoré boli organizované prostredníctvom rôznych štátnych a neštátnych subjektov a tematicky súviseli s problematikou ochrany ľudských práv, napr.:

- verejný ochranca práv sa stretol a diskutoval s účastníkmi celoštátneho kola XIII. ročníka Olympiády ľudských práv stredoškolskej mládeže v Liptovskom Jáne, ktorej témou bol „Európsky rok dobrovoľníctva podporujúci aktívne občianstvo“;
- verejný ochranca práv sa aktívne zúčastnil na stretnutí Mládežníckeho parlamentu mesta Prešov. Absolvoval workshopy, na ktorých oboznámil

prítomných s činnosťou verejného ochrancu práv a jeho spolupracovníkov, diskutoval o problematike uplatňovania a ochrany základných práv a slobôd, o Dohovore o právach dieťaťa a jeho uplatňovaní v rámci Slovenskej republiky,

- pod záštitou verejného ochrancu práv sa uskutočnila živá prehliadka XVIII. ročníka olympiády tvorivosti detí a mládeže reedukačných domovov, diagnostických centier a liečebno-výchovných sanatórií. Podujatie organizovalo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, krajský školský úrad, Združenie odborných učilíšť Slovenskej republiky a diagnostické centrum pre mládež v Záhorskej Bystrici,
- verejný ochranca práv sa zúčastnil 39. celoslovenskej konferencie sociálnych sestier a sociálnych pracovníkov v Trenčíne, na ktorej predniesol príspevok venovaný človeku v krízovej situácii ako objektu sociálnej činnosti,
- verejný ochranca práv sa zúčastnil slávnosti 15. výročia založenia Domu Matice Slovenskej vo Filákovke, kde diskutoval o rovnoprávnom postavení menšín,
- zástupkyňa Kancelárie verejného ochrancu práv sa zúčastnila na odbornom podujatí, ktoré sa konalo v rámci projektu „Rovnosť príležitostí a rovnaké zaobchádzanie“ a bolo zamerané na Dohovor OSN o právach ľudí so zdravotným postihnutím. Organizovala ho Národná rada občanov so zdravotným postihnutím v Slovenskej republike pod názvom „Implementácia a monitoring Dohovoru OSN o právach osôb so zdrav. postihnutím a účasť reprezentatívnych organizácií osôb so zdravotným postihnutím na tomto procese“,
- zástupca z Kancelárie verejného ochrancu práv sa zúčastnil stretnutia venovaného pamiatke Rómov, ktorí boli deportovaní do koncentračného tábora Osvienčim-Brzezinka (Auschwitz-Birkenau) z celej Európy. Podujatie, ktoré organizovala Inštitúcia pre romologický výskum, metodiku a praktickú aplikáciu Dunajská streda, Mesto Dunajská Streda a Mestský úrad v Dunajskej Strede, sa konalo pri príležitosti 67. výročia likvidácie Rómskeho tábora v Osvienčime-Brzezinke,
- verejný ochranca práv sa aktívne zúčastnil na workshope „Systém integrity spravovania na Slovensku“, kde boli prezentované závery projektu zameraného na výskum pripravenosti štátnych inštitúcií na korupčné situácie a ich protikorupčné politiky, ktoré usporiadala nezisková mimovládna organizácia Transparency International Slovensko,
- verejný ochranca práv sa zúčastnil medzinárodnej konferencie „Predpoklady inkluzívneho vzdelávania na Slovensku“, ktorá bola organizovaná Úradom vlády Slovenskej republiky,
- zástupkyňa Kancelárie verejného ochrancu práv sa zúčastnila na 6. ročníku konferencie Mosty k rodine „10 rokov systémových zmien v sociálnoprávnej ochrane“, ktorú organizovala Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar,
- verejný ochranca práv sa zúčastnil na zasadaní Valného zhromaždenia študentskej rady vysokých škôl Slovenskej republiky, ktoré sa konalo za účasti prezidenta Slovenskej rektorskej konferencie a zaoberalo sa i problematikou študentského ombudsmana, charty práv študentov, právnou subjektivitou Študentskej rady vysokých škôl Slovenskej republiky i novelou zákona o vysokých školách,

- verejný ochranca práv sa zúčastnil na podujatí „Deň drogovej prevencie“, ktoré sa pravidelne koná v rámci Európskeho týždňa boja proti drogám a organizuje ho Stredná odborná škola na Farského ulici v Bratislave,
- pod záštitou verejného ochrancu práv konalo podujatie „Senior roka 2011“, ktoré každoročne organizuje Fórum pre pomoc starším – národná sieť v zlatej sále Bojnického zámku,
- verejný ochranca práv aktívne vystupoval na mládežníckej konferencii „Participácia mládeže na živote obce, mesta, regiónu“, ktorá sa konala v rámci projektu Aktívna mládež - rozvoj občianskej spoločnosti pod záštitou primátora mesta Prešov,
- verejný ochranca práv sa aktívnym spôsobom zúčastnil medzinárodnej konferencie „Ľudské práva – späť k podstate“, ktorá bola organizovaná Úradom vlády Slovenskej republiky.

Za jedno z veľmi významných odborných podujatí, na ktorých sa verejný ochranca práv podieľal, možno považovať Okrúhly stôl na tému "Má sloboda prejavu hranice?", ktoré spoluorganizovala predsedníčka Ústavného súdu Slovenskej republiky v spolupráci s predsedom Slovenského syndikátu novinárov. Cieľom okrúhleho stola bolo vytvoriť priestor pre diskusiu o zmenách, ktoré prebiehajú v slovenskom mediálnom prostredí, o formovaní a dodržiavaní etických noriem novinárov, o súčasnom postavení slovenskej žurnalistiky z pohľadu slobody prejavu. Podnetom pre zorganizovanie tejto diskusie boli sťažnosti, v ktorých bolo namietané porušenie práva na slobodu prejavu podľa článku 26 Ústavy Slovenskej republiky a článku 10 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. K okrúhlemu stolu boli pozvaní zástupcovia profesijných organizácií, ktoré reprezentujú printové aj elektronické médiá, predstavitelia jednotlivých vydavateľských domov, riaditelia a šéfredaktori najvýznamnejších médií, ako aj vysokoškolskí pedagógovia z oblasti žurnalistiky.

Za významný odborný seminár, ktorý verejný ochranca práv usporiadal treba považovať podujatie, ktorého obsahom bolo riešenie problémov násilia a neprístojného správania sa na športoviskách. Zúčastnili sa zástupcovia Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky, Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, Policajného zboru, Slovenskej advokátskej komory, zástupcovia Slovenského futbalového zväzu, Únie ligových klubov, zástupcovia Tlačovej agentúry Slovenskej republiky, denníka Šport a zástupca Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie.

Nemožno opomenúť, že verejný ochranca práv sa podieľal na organizácii jubilejnej XX. konferencie „Dieťa v ohrození“. Ako nosnú tému tohto ročníka hlavní organizátori, ktorými sú Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie a Detský fond Slovenskej republiky, vybrali „Práva detí na Slovensku: Kroky a pokroky“. Verejný ochranca práv vo svojom odbornom príhovore upozornil na potrebu zefektívnenia ochrany práv detí v Slovenskej republike.

Okrem uvedených vybraných podujatí sa verejný ochranca práv a zástupcovia kancelárie zúčastnili na ďalších mnohých **vzdelávacích a odborných podujatiach**, ktoré boli organizované spolupracujúcimi ľudsko-právnymi alebo profesijnými organizáciami, resp. vzdelávacími inštitúciami. Spomenúť možno ešte účasť na podujatiach organizovaných Združením miest a obcí Slovenska, Slovenským národným strediskom pre ľudské práva, Nadáciou Matice slovenskej, Slovenským výborom UNICEF, Jednotou dôchodcov

na Slovensku, Národnou sieťou - Fórum pre pomoc starším, Slovenským inštitútom mládeže – IUVENTA.

Verejný ochranca práv sa pravidelne zúčastňuje rôznych tematických stretnutí so zástupcami orgánov a inštitúcií verejnej správy, na ktorých ich informuje o svojich praktických poznatkoch z dodržiavania základných práv a slobôd orgánmi verejnej správy, poukazuje na postupy pri ich uplatňovaní, ochrane ale aj pri ich prevencii.

Verejný ochranca práv participoval aj na činnosti Rady vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť.

V neposlednom rade je potrebné spomenúť aj spoluprácu verejného ochrancu práv a jeho kancelárie s akademickou obcou. Verejný ochranca práv pôsobí ako člen Vedeckej rady Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, ako aj Vedeckej rady Fakulty verejnej správy Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Okrem toho Kancelária verejného ochrancu práv každoročne umožňuje študentom absolvovanie odbornej praxe. U poslucháčov právnických fakúlt je odborná prax zameraná najmä na spracovávanie podkladov k právnym problémom fyzických osôb a právnických osôb, s ktorými sa obracajú na verejného ochrancu práv, oboznámeniu sa s postavením verejného ochrancu práv v právnom systéme Slovenskej republiky, jeho pôsobnosťou, právomocou i praktickými poznatkami z dodržiavania základných práv a slobôd orgánmi verejnej správy. V prípade kapacitných možností poskytuje Kancelária verejného ochrancu práv možnosť absolvovania odbornej praxe aj poslucháčom iných ako právnických fakúlt so zameraním na všeobecné otázky ochrany základných práv a slobôd v pôsobnosti verejného ochrancu práv. V roku 2011 takto absolvovalo odbornú prax v Kancelárii verejného ochrancu práv **38 študentov**. Neustále sa na Kanceláriu verejného ochrancu práv obracajú študenti stredných škôl a vysokých škôl aj v súvislosti s prípravou záverečných prác. Jedným z najdôležitejších predpokladov efektívneho uplatňovania základných práv a slobôd je dostatočné právne vedomie spoločnosti, resp. uvedomenie si vlastných práv, ale aj povinností.

V rámci styku s verejnosťou vybavuje Kancelária verejného ochrancu práv ako povinná osoba aj žiadosti, ktoré boli podané podľa ustanovení zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. V hodnotenom období vybavila Kancelária verejného ochrancu práv **64 žiadostí o poskytnutie informácie**. Z doručených žiadostí sa činnosti verejného ochrancu práv alebo jeho kancelárie týkala len jedna tretina (34 %), väčšina (66 %) sa týkala iných oblastí, najmä poskytnutia znení právnych predpisov, výkladu zákonov, adres na vnútroštátne, ale aj medzinárodné orgány a inštitúcie, ako i právnych usmernení. Kancelária verejného ochrancu práv v mnohých prípadoch poskytla úplné sprístupnenie informácie aj nad rámec zákona o slobodnom prístupe k informáciám.

VIII. MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV

1. Spolupráca s krajinami V 4

Spolupráca s krajinami vyšehradského regiónu sa v uplynulom období rozvíjala formou výmeny poznatkov, informácií o problémoch prekračujúcich hranice štátov, ako i výmenou materiálov o činnosti jednotlivých inštitúcií. Summit ombudsmanov V4 je tradične organizovaný každý rok v inej krajine. Prvé stretnutie ombudsmanov krajín V4 sa konalo z iniciatívy slovenského ombudsmana v roku 2004. V dňoch 9. – 11. mája 2011 sa na summite v Budapešti stretli ombudsmani krajín V4. Máté Szabó, Irene Lipowicz, Pavel Varvařovský a Pavel Kandráč sa pri rokovaní zamerali na medzinárodné právo, najmä ustanovenia Charty EU, OPCAT a NHRI a na aktuálne, osobitne sociálne problémy, s ktorými sa na nich obracajú podávateľia podnetov. V rámci summitu sa slovenský verejný ochranca práv stretol aj s podpredsedom maďarského parlamentu, s veľvyslancom Slovenskej republiky v Maďarsku, s predsedom Spolku Slovákov v Maďarsku a predniesol prednášku o činnosti verejného ochrancu práv pre vybraných hostí z radov diplomatov, občianskych združení, pracovníkov úradu maďarského ombudsmana, laickej i ďalšej verejnosti a zástupcov tlače.

Dňa 15. septembra 2011 sa verejný ochranca práv a odborní pracovníci kancelárie na pozvanie českého verejného ochrancu práv zúčastnili workshopu zameraného na prezentáciu jeho činnosti v agende systematického dohľadu, ktorú vykonáva ako národný preventívny mechanizmus zriadeného v zmysle požiadaviek OPCAT. Prezentácia bola zameraná nielen na legislatívnu úpravu, ale hlavne na samotný výkon oprávnení: návštev vo verejných a súkromných priestoroch, ich účel a priebeh, postupy a metódy práce súvisiace s vypracovaním súhrnnej správy. V rámci diskusie boli poskytnuté aj doplňujúce informácie týkajúce sa najmä spolupráce s externými spolupracovníkmi, celoplošného ako aj tematického vyhodnocovania činnosti a spolupráce so zahraničnými národnými preventívnymi mechanizmami.

2. Spolupráca s inými krajinami

Verejného ochrancu práv v hodnotenom období navštívili viaceré zahraničné delegácie, ktorých členovia sa zaujímali o systém práce verejného ochrancu práv a fungovanie jeho kancelárie.

Dňa 9. marca 2011 verejný ochranca práv prijal pána Monjurula Kabira, politického analytika pre oblasť ľudských práv a spravodlivosti Regionálneho centra Rozvojového programu OSN (UNDP) so sídlom v Bratislave. Cieľom stretnutia bolo hľadanie možností vzájomnej spolupráce medzi verejným ochrancom práv a Regionálnym centrom UNDP Bratislava.

V apríli (26. apríl 2011) prijal verejný ochranca práv delegáciu Ústavného súdu Azerbajdžanskej republiky, vedenú jej predsedom Farhadom Abdullayevom, v sprievode predsedníčky Ústavného súdu Slovenskej republiky Ivetty Macejkovej. Predmetom stretnutia

bola diskusia o problematike ochrany základných práv a slobôd, najmä riešenie zbytočných prietáhov v konaniach orgánov verejnej správy.

Zaujímavým bolo stretnutie verejného ochrancu práv a odborníkov z Uzbekistanu, ktorí sú zainteresovaní na projekte pre podporu medzinárodných štandardov väznenstva v Uzbeckej republike realizovanom prostredníctvom OBSE. Cieľom stretnutia bolo oboznámiť sa s činnosťou verejného ochrancu práv Slovenskej republiky, jeho spoluprácou so Zborom väzenskej a justičnej stráže a činnosťou, ktorú vykonáva za účelom ochrany práv odsúdených. Členmi delegácie boli Mirzatillo Tillabaev, vedúci oddelenia medzinárodnej spolupráce Národného centra pre ľudské práva Uzbeckej republiky, Bakhrom Arapatov, vedúci organizačno-kontrolného oddelenia sekcie výkonu trestu Ministerstva vnútra Uzbeckej republiky, Muzaffar Ergashev, konzultant aparátu prezidenta Uzbeckej republiky a Rashid Khasanov, projektový asistent Kancelárie koordinátora projektu OBSE v Uzbekistane.

3. Medzinárodný ombudsmanský inštitút

Aj v roku 2011 pokračoval verejný ochranca práv v aktívnej spolupráci s Medzinárodným ombudsmanským inštitútom, ktorý združuje ombudsmanské úrady po celom svete, a to najmä výmenou informácií (I.O.I. Newsletter, Ombudsman News) a vyplňaním dotazníkov zasielaných ombudsmanským úradom združeným v IOI.

4. Komisár Rady Európy pre ľudské práva + Peer-to-Peer projekt (P2P)

Dňa 27. septembra 2011 prijal verejný ochranca práv komisára Rady Európy pre ľudské práva Thomasa Hammarberga. Komisár sa živo zaujímal o činnosť verejného ochrancu práv a svoju pozornosť upriamil najmä na riešenie problematiky osôb zdravotne postihnutých, národnostných menšín a etnických skupín (najmä Rómov).

Spolupráca s Komisárom Rady Európy pre ľudské práva, pokračovala aj na projekte Peer-To-Peer, určenom pre expertov ombudsmanských a iných ľudsko-právnych inštitúcií. Zástupkyňa Kancelárie verejného ochrancu práv sa dňa 8. decembra 2011 v Ljubljane zúčastnila 5. výročného stretnutia kontaktných osôb Európskej Peer-To-Peer siete národných ľudsko-právnych štruktúr. Na uvedenom stretnutí bolo zhodnotené obdobie fázy Peer-to-Peer II projektu, teda obdobie posledných dvoch rokov. Účastníkom stretnutia bolo oznámené, že projekt Peer-to-Peer II je ukončený. V Rade Európy sa však uvažuje nad inou formou spolupráce so sieťou kontaktných osôb. V rámci uvedeného stretnutia boli okrem iného rozoberané možnosti prehlbovania kooperácie v kontexte Interlakenskej deklarácie a akčného plánu v záujme podporiť systém založený Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Ombudsmanské inštitúcie a iné ľudsko-právne inštitúcie boli prostredníctvom kontaktných osôb na tomto stretnutí vyzvané, aby boli nápomocné pri odbremenení Európskeho súdu pre ľudské práva od nápadu sťažností, ktoré sú neprípustné. Uvedený cieľ by mohli v rámci svojich možností dosiahnuť napríklad formou vzdelávacích aktivít; šírením informácií o kritériách prípustnosti sťažnosti vo vzťahu ku klientom, ktorí sa na ombudsmana obracajú, či už na internetovej stránke alebo v osobnom

kontakte s klientom; vydávaním špeciálnych alebo výročných správ, v ktorých sa budú venovať aj tejto problematike; odkazovaním klientov na príslušné inštitúcie, ktoré poskytnú informácie vo veci existujúcich vnútroštátnych opravných prostriedkov atď.

5. Európsky ombudsman a Sieť európskych ombudsmanov

Dobrá spolupráca s Európskym ombudsmanom a jeho úradom pokračovala aj v uplynulom období. Vo vzťahu k úradu Európskeho ombudsmana nadviazal verejný ochrancu práv na už existujúcu spoluprácu formou vzájomnej výmeny informácií prostredníctvom správ o činnosti, informovaním o aktuálnych aktivitách (príspevkami do internetového spravodajského denníka „DailyNews“, ako aj príspevkami verejného ochrancu práv do polročne vydávaného časopisu European Ombudsman Newsletter).

Účasťou v sieti styčných úradníkov (Liaison Officers Network), prostredníctvom ktorých je realizovaná neformálna komunikácia v elektronickej forme medzi účastníkmi siete (nielen národnými, ale i regionálnymi a miestnymi ombudsmanmi) sa pracovníci Kancelárie verejného ochrancu práv v uplynulom období zapájali v elektronickej podobe do diskusií o odborných témach: právo na priaznivé životné prostredie; existencia registra osôb s duševnými chorobami a s tým súvisiaca ochrana osobných údajov; spolupráca ombudsmanských úradov na príprave správy predkladanej Rade OSN pre ľudské práva, ktorá vykonáva univerzálne periodické hodnotenie stavu ochrany a podpory ľudských práv vo všetkých členských štátoch OSN; právna úprava funkcie ombudsmana ako národného preventívneho mechanizmu; právna úprava postupu pri vymenovaní ombudsmana; právna úprava povinného očkovania detí; právna úprava registrovaných partnerstiev, atď.

6. ENOC

V roku 2011 bola **zahraníčná činnosť** verejného ochrancu práv v rámci Európskej siete ombudsmanov pre deti (ďalej len „ENOC“), ktorej pridruženým členom je od roku 2008, **značne ovplyvnená opätovným znížením rozpočtu** Kancelárie verejného ochrancu práv pre rok 2011, ktorej dôsledkom bolo nezaplatenie členského poplatku pre rok 2011, ako aj neúčasť verejného ochrancu práv, či ním povereného zamestnanca na pracovných stretnutiach, seminároch a konferenciách realizovaných či odporúčaných v rámci ENOC, ako aj v rámci nadnárodného projektu ENYA (Európska sieť mladých spolupracovníkov ombudsmanov pre deti).

Spolupráca v tejto oblasti bola preto obmedzená na výmenu informácií a skúseností v oblasti ochrany práv detí a spoluúčasť na vytváraní a podpore spoločných stanovísk ENOC v oblasti práv detí, tento rok so zameraním najmä na práva detí nachádzajúcich sa v náhradnej starostlivosti v inštitúciách.

Vzhľadom na tretí rok členstva verejného ochrancu práv v ENOC podľa Stanov ENOC sa ku koncu roku 2011 pristúpilo k periodicky sa opakujúcemu **prehodnoteniu statusu pridruženého člena verejného ochrancu práv v ENOC**. Na základe uvedeného boli Kanceláriou verejného ochrancu práv poskytnuté všetky relevantné podklady, pričom oznámenie výsledkov prehodnotenia členstva sa očakáva v priebehu roka 2012.

7. Projekt ENYA

Zníženie rozpočtu Kancelárie verejného ochrancu práv pre rok 2011 malo vplyv aj na ďalšiu realizáciu projektu spolupracovníkov verejného ochrancu práv – „detskí ombudsmani“. Vďaka uvedenému verejný ochranca práv dočasne zastavil realizáciu stretnutí detských ombudsmanov v Kancelárii verejného ochrancu práv, ktoré nahradil realizáciou prednášok a diskusií na školách zapojených do predmetného projektu na základe ich potrieb a žiadostí. Uvedené sa dotklo aj účasti detských ombudsmanov na stretnutiach v rámci nadnárodného projektu ENYA.

Aktuálne Kancelária verejného ochrancu nemá vytvorené také personálne a finančné podmienky, ktoré si ďalšia úspešná realizácia projektu detských ombudsmanov v požadovanom rozsahu a kvalite vyžaduje.

IX. ĎALŠIE ČINNOSTI VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV

V marci 2011 sa vláda Slovenskej republiky pokúsila o reorganizáciu fungovania svojich poradných orgánov. Jej deklarovaným cieľom mala byť jednak redukcia poradných orgánov vlády Slovenskej republiky, ako aj zefektívnenie ich rokovaní vedúce k tomu, aby sa zvýšila kvalita výsledkov činnosti týchto poradných orgánov, a aby sa na ich základe dosiahol pokrok v oblastiach, na ktoré sú poradné orgány zamerané.

Zákonom bola ako stály poradný orgán konštituovaná Rada vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť (ďalej len: „Rada“). Dovtedy pôsobiace poradné orgány pre oblasť ľudských práv, eliminácie diskriminácie a rozvoja občianskej spoločnosti boli transformované na výbory novej rady.

Myšlienka zredukovania počtu poradných orgánov vlády Slovenskej republiky a zefektívnenia ich činnosti je namieste, možno však polemizovať o tom, či tento deklarovaný cieľ bol aj v praxi dosiahnutý. K samotnej Rade, ktorá je poradným orgánom vlády Slovenskej republiky, bolo totižto vytvorených niekoľko poradných orgánov tohto poradného orgánu, a to osem výborov (napr. Výbor pre rodovú rovnosť, Výbor pre deti) a štyri pracovné skupiny (napr. Pracovná skupina pre problematiku inkluzívneho vzdelávania, Pracovná skupina pre práva osôb s neheterosexuálnou orientáciou).

Rada aj jej výbory majú pomerne vysoký počet členov, čo samotné značne komplikuje a znižuje efektívnosť jej činnosti.

Celkovo sa v hodnotenom období uskutočnili 4 zasadnutia, pričom však väčšinou väčšina rokovaní sa zaoberala formálnymi a inštitucionálnymi otázkami ako schvaľovanie rokovacieho poriadku Rady, schvaľovanie štatútov jednotlivých výborov Rady, schvaľovanie doplnkov k štatútom výborov Rady, alebo prerokovanie veľmi všeobecných materiálov. Po konštituovaní jednotlivých výborov Rady bola súčasťou rokovania svojím obsahom formálna informácia o zasadaniach jednotlivých výborov Rady, ktoré sa od posledného rokovania Rady uskutočnili. Navyše, obdobne aj predmetom rokovania jednotlivých výborov Rady bolo poskytnutie formálnej informácie o rokovaní Rady, ktoré sa medzi aktuálnym a ostatným zasadnutím výboru uskutočnilo.

K obsahovej a vecnej náplni svojej činnosti sa pritom Rada dostala v minimálnej miere. Program jednotlivých rokovaní Rady mal prevažne informačný charakter (napr. informácia o pripravovanej Analytickej správe o činnosti a postavení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v kontexte inštitucionálnej ochrany ľudských práv v Slovenskej republike a informácia o záveroch okrúhleho stola organizovaného Národnou radou občanov so zdravotným postihnutím v Slovenskej republike k implementácii a monitoringu Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím).

Aj pri poradných orgánoch vlády Slovenskej republiky je žiaduce, aby mali určitú koncepciu a predstavu o vecnej náplni svojej činnosti a neočakávali, že členovia výboru budú suplovať činnosť zamestnancov Úradu vlády Slovenskej republiky, ktorí by mali prinášať koncepcie a materiály poradným orgánom vlády Slovenskej republiky už len na pripomienkovanie.

Verejný ochranca práv a Kancelária verejného ochrancu práv sa aj v roku 2011 zapájali do činnosti orgánov a mechanizmov, vytvorených za účelom koncepcnej podpory a ochrany základných práv a slobôd.

X. KANCELÁRIA VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV

1. Personálne zabezpečenie kancelárie

Kancelária verejného ochrancu práv plní úlohy spojené s odborným, organizačným a technickým zabezpečením činnosti verejného ochrancu práv.

Kancelária verejného ochrancu práv má od roku 2002 stanovený počet 41 zamestnancov, a to 28 zamestnancov v štátnej službe, 12 zamestnancov vo výkone práce vo verejnom záujme a uvedený počet zahŕňa aj verejného ochrancu práv.

Ku dňu 1. januára 2012 bolo personálne obsadenie Kancelárie verejného ochrancu práv nasledujúce:

Obsadených miest	92,5 %
z toho žien	70,3 %
z toho na materskej/rodičovskej dovolenke	5,0 %

Zamestnancov v štátnej službe	70,3 %
Zamestnancov vo výkone práce vo verejnom záujme	29,7 %

Zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním	89,2 %
z toho žien	72,7 %

Zamestnancov s úplným stredoškolským vzdelaním	5,4 %
z toho žien	100 %

Zamestnancov podľa vekovej štruktúry	
do 35 rokov	56,8 %
z toho žien	71,4 %
36 – 50 rokov	24,3 %
z toho žien	100 %
50 – 60 rokov	10,8 %
z toho žien	25 %
nad 60 rokov	8,1 %
z toho žien	33,3 %

Riadiacich zamestnancov	18,9 %
z toho žien	71,4 %

2. Rozpočet a sídlo kancelárie

Kancelária verejného ochrancu práv v roku 2011 hospodárila s **upraveným rozpočtom v celkovej výške 1 160 436 eur.**

V rozpočte schválenom na rok 2011 bolo určených 4 800 eur na **kapitálové výdavky**. Tieto boli rozpočtovým opatrením **viazané** podľa § 8 zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a Kancelária verejného ochrancu práv ich podľa § 4 uvedeného zákona **môže použiť v nasledujúcich dvoch rozpočtových rokoch.**

Kancelária verejného ochrancu práv **čerpala bežné výdavky** v celkovej výške **1 142 378 eur**, z toho **na mzdy, platy, služobné príjmy a ostatné osobné vyrovnania 588 728 eur**, **na poistné a príspevok do poisťovní 192 501 eur**, **na tovary a služby 358 425 eur**, a **na bežné transfery 2 724 eur.**

Je potrebné opakovane upozorniť na skutočnosť, že z analýzy čerpania bežných výdavkov naďalej vyplýva **vysoký podiel nájomného za prenájom administratívnych priestorov a služieb s tým súvisiacich na celkových výdavkoch za tovary a služby.** V roku 2011 tvorili tieto výdavky **72,9 %** všetkých výdavkov za tovary a služby.

Bežné transfery boli použité na nemocenské dávky zamestnancov a členský príspevok Kancelárie verejného ochrancu práv v Medzinárodnom ombudsmanskom inštitúte (IOI).

V roku 2011, na požiadanie verejného ochrancu práv, vykonal **Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky** v Kancelárii verejného ochrancu práv kontrolnú akciu so zameraním na kontrolu hospodárenia s verejnými prostriedkami a nakladaním s majetkom štátu. Kontrolná skupina Najvyššieho kontrolného úradu Slovenskej republiky konštatovala, že v kontrolovanom období Kancelária verejného ochrancu práv **čerpala verejné prostriedky v súlade so zákonom o rozpočtových pravidlách, pri obstarávaní zákaziek na dodanie tovarov a služieb postupovala v zmysle platného zákona o verejnom obstarávaní a podľa interných predpisov a vykonávala činnosti súvisiace so správou majetku štátu v zmysle zákona o správe majetku štátu a podľa interných predpisov.**

3. Návrh opatrení

Verejný ochranca práv naďalej vyvíjal a vyvíja **maximálne úsilie** o získanie **sídla Kancelárie verejného ochrancu práv vo vlastníctve štátu**. O pomoc v tejto oblasti aj v roku 2011 požiadal viacerých ústavných činiteľov Slovenskej republiky.

Ďalej si plne uvedomuje obmedzenosť rozpočtových prostriedkov štátu osobitne v súčasnej situácii, opakovane je však nútený zdôrazniť, že **pre realizáciu poskytovania služieb fyzickým osobám a právnickým osobám verejným ochrancom práv podľa Ústavy Slovenskej republiky a zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv znení neskorších predpisov, sú nevyhnutne potrebné príslušné finančné zdroje**. Tak ako sa uvádza aj v **Programovom vyhlásení vlády Slovenskej republiky**, rešpektovanie základných práv a slobôd je predpokladom budovania moderného demokratického štátu a spravodlivej spoločnosti a nedodržiavanie ľudských práv vedie k podkopávaniu základov právneho štátu, ľudské práva sa preto aj vláda Slovenskej republiky zaviazala dôsledne chrániť a podporovať.

Verejný ochranca práv bol aj v roku 2011 nútený obmedzovať pôsobenie v regiónoch Slovenska, vydávanie informačných bulletinov, tiež zahraničné služobné cesty, organizovanie konferencií, školenia, predplatné odbornej literatúry a ďalšie aktivity, ktoré vykonával v prospech občanov.

Aj preto verejný ochranca práv opakovane zdôrazňuje, osobitne z dôvodu čo najefektívnejšieho čerpania verejných financií, že je **nevyhnutne potrebné pridelenie vhodného a ekonomicky efektívneho umiestnenia sídla verejného ochrancu práv v priestoroch vo vlastníctve štátu** s dobrým prístupom pre verejnosť pri súčasnom dodržaní právnych predpisov záväzných pre orgány štátu, vrátane zabezpečenia bezbariérovosti prístupu. Osobitne verejný ochranca práv dáva do pozornosti, že aktuálna zmluva o nájme nebytových priestorov je uzavretá do dňa 30. júna 2012.

Opätovne verejný ochranca práv dáva poslancom Národnej rady Slovenskej republiky do pozornosti **Uznesenie č. 135 Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien z 30. apríla 2008**, ktorým gesčný výbor verejného ochrancu práv súhlasil s **posilnením nezávislosti inštitútu verejného ochrancu práv financovaním Kancelárie verejného ochrancu práv prostredníctvom samostatnej kapitoly štátneho rozpočtu**.

ZÁVER

V poradí desiatá správa verejného ochrancu práv súčasne uzatvára dve funkčné obdobia prvého verejného ochrancu práv v Slovenskej republike.

Iste, že je možné položiť otázku: „Je desať rokov veľa, málo, primerane v existencii inštitúcie, ktorú sme v našej republike nepoznali, nemali, ale kvôli vstupu do Európskej únie museli vytvoriť?“.

Ide o inštitúciu verejného ochrancu práv, ktorá sa už stala štandardnou v rámci orgánov ochrany práv občanov, špecificky ochranou základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb v oblasti konania či nekonania orgánov verejnej správy.

Jednoznačne na základe výsledkov svojej činnosti je treba inštitúciu verejného ochrancu práv hodnotiť pozitívne. Vydobyla si svoje miesto tak doma, ako aj v zahraničí.

V poslednom hodnotenom období verejný ochranca práv opätovne overil skutočnosť, že v Slovenskej republike sa základné práva a slobody neporušujú vo veľkom rozsahu. Často sa občanmi pod porušovanie základných práv a slobôd subsumujú púhe nedostatky v administratívno – riadiacej práci orgánov verejnej správy.

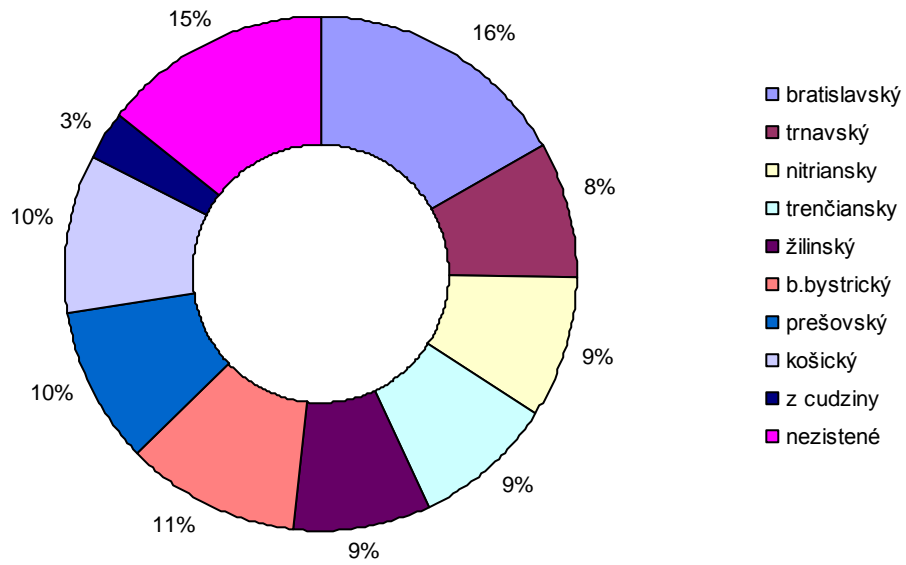
Taktiež sa ukázalo, že je opodstatnené venovať pozornosť zvyšovaniu právneho vedomia ľudí, najmä mladých osôb, čo sa prejavilo aj v počte opodstatnených podnetov verejnému ochrancovi práv.

Za významnú úlohu naďalej verejný ochranca práv považuje ochranu práv detí a seniorov. Sú to dve kategórie, ktoré sa veľmi ťažko dovoľávajú svojich práv pri konaniach či nečinnosti orgánov verejnej správy.

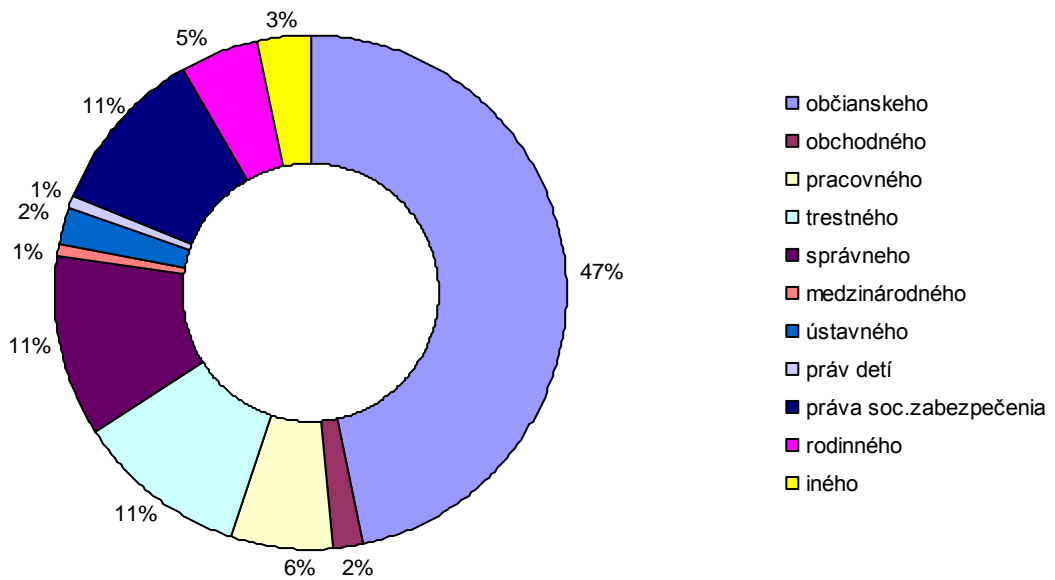
Pre zlepšenie a zvýšenie účinnosti ochrany základných práv a slobôd verejný ochranca práv vo svojich správach o činnosti analyzoval príčiny nedostatkov, poukázal na možnosti a prostriedky ich riešenia a je len vecou orgánov verejnej správy, aby urobili také preventívne opatrenia, ktoré v budúcnosti nedovolia ich výskyt či opakovanie.

PRÍLOHY

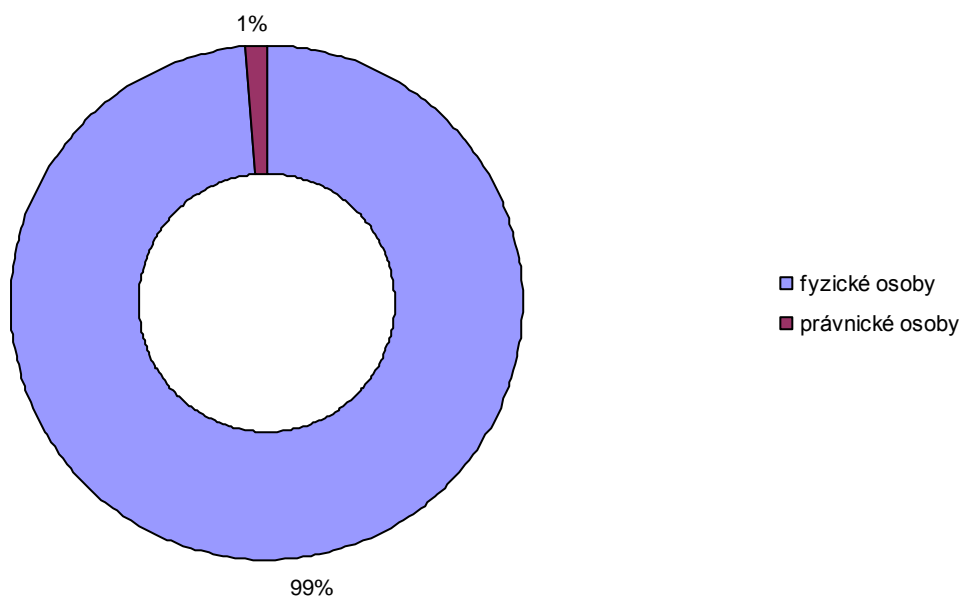
Podnety zo samosprávnych krajov

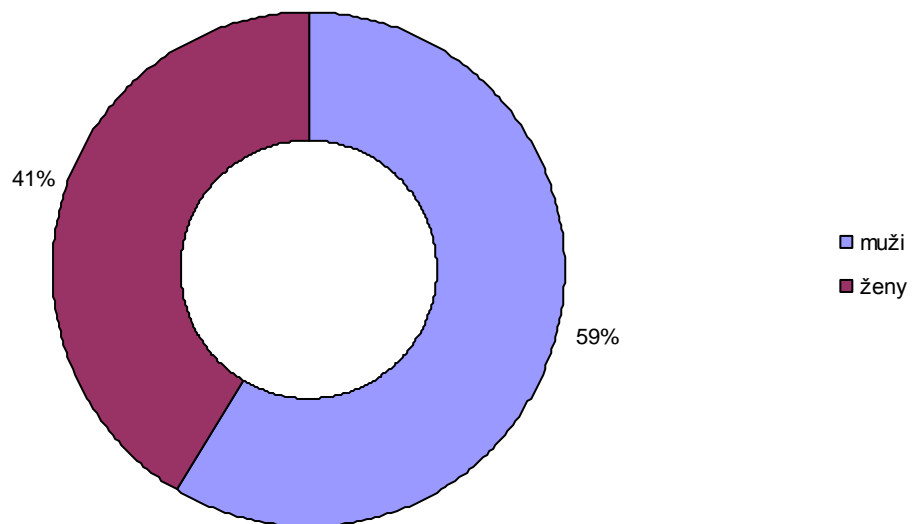
Podnety z oblasti práva

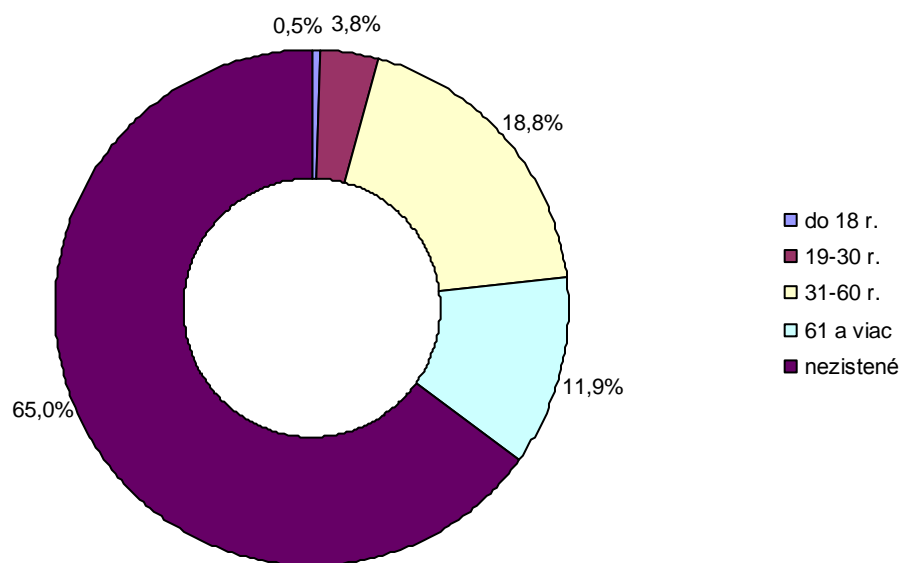
Podávateľia podnetov

Podávateľia podnetov podľa pohlavia

Podávateľia podnikov podľa veku

Sociálne postavenie podávateľov podnetu

